

Nemunas

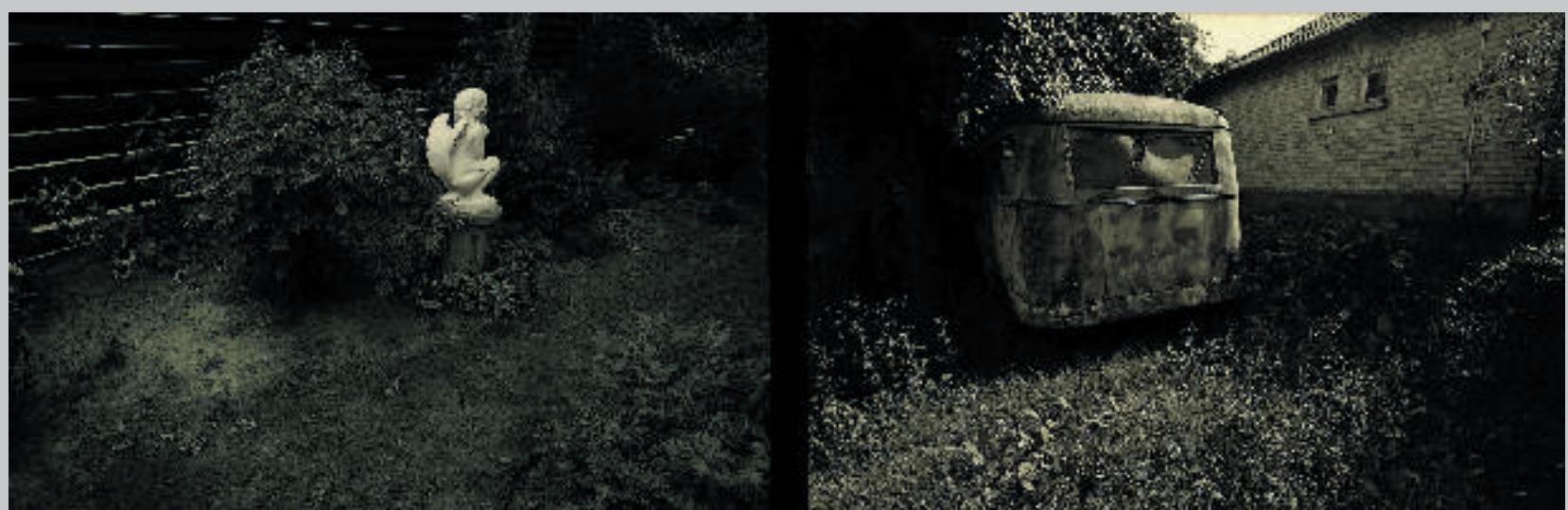
Nr. 2
(851)

2013 m.
sausio 17–23 d.

Kaina 3,00 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Dabar svarbu matyti ir jausti tai, ko anksčiau nepastebėdavai,
kitaip išgyventi susikaupusią patirtį, prisiminimus, būsenas,
vertinti gyvenimą unikalia atminties ir patirties forma,
meditatyviai susitelkti, prisiminti save ir kitus...
Tyloje gimsta mintis...

16 p.

Aleksandras OSTAŠENKOVAS

9 770 134 314 007

Epitafija draugui

*Tegu neslēgs tavęs
Nei antkapiai, nei plytos.
Tegu ant tavo kapo pražydės
Kvapnus čiobrelis,
Balta ramunė
Arba geltona kačpėdėlė.*

1943

Vincas MYKOLAITIS-PUTINAS

Liutauro PAROJAUS nuotrauka

Miestas Dievo užantyje

Gražinos Viktorijos PETROŠIENĖS nuotrauka

Tuo metu, kai į redakciją užsuko linksmai nusiteikęs svečias, žinomas grafikas Romualdas ČARNA, svetaineje šnekūčiavomės apie dingusį bičiulį, poetą Stasių Stacevičių... Visus skaudžiai slégė užsitiesusi nežinia. Netikėtai surimtėjės Romualdas padeklamavo: „Toks mėlynas mėlynas vakaras, / Virš miško ruoželis medaus. / Per lygumas slenka šešėlis / Išėjusio vakar žmogaus...“ Ir dar kartą, jau tyliau, pakartojo, paklausė: „Gal šitas mano ketureilis pritinka prisimenant poetą?“

Dailininką R. Čarną sutiksi ne viename Kauno kultūriniame renginyje – pas raštojus, muzikus, teatralus. Jo, kaip ir šviesaus atminimo aktorės Rūtos Staliliūnaitės, dalyvavimas – tarsi renginio kokybės ženklas, o kuria nors proga tartas žodis liudija, kad dailininkui gerai pažįstami vieno ar kito kūrėjo darbai, veikla. Tačiau kalbinamas apie miesto kultūrinį gyvenimą nenorejo imtis apibendrinimui.

– Tuomet klausčiau kitaip – kaip jums, save vadinančiam kaimo vaiku iš šiaurės Lietuvos lygumų, menininkui ir žmogui, „gyvenasi“ Laikinojoje sostinėje? Teko skaityti, kad, 1967-aisiais čia atvykės, į tuometinį kultūrinių Kauno gyvenimą išsisukote kaip vėjas.

– Atvažiavau baigės Dailės institutą (dabar akademiją) su paskyrimu dirbtį „Šviesos“ leidykloje. Nors miestas buvo nepažistamas, tačiau ne dykynė – jame daug dailininkų, inteligentijos dar nuo senesnių laikų. Kaune ir Dailės institutas gyvavo, tik vėliau iškeltas į Vilnių, ir Dailininkų sąjunga kūrėsi. Jaučiausi gerai, tiek darbe, tiek kūrėjų aplinkoje. Nebuvo jokios trinties, tiesiog čia mūsų buvo mažiau nei Vilniuje, kur tuomet (o ir dabar) labai tiršta menininkų. Jaunimas buvo laukiamas, turėjome daug erdvės ieškojimams. Raginamas vyresnių kolegų greitai surengiau pirmą parodą, nes jeigu jau ketinai stoti į sąjungą, turėjai tai daryti ir ruoštis. Baigiau knygos iliustraciją pas garsųjį, iki šiol nepralenkiamą knygos „architektą“, grafiką ir iliustruotoją profesorių Antaną Kučią, kuris, beje, iš Kauno buvo atvykęs dėstyti į Vilnių. Dirbau meniniu redaktoriumi, taigi ir darbe sutikdavau dailininkų, į leidyklą atvažiuodavo buvusių dėstytojų. Gal turėjo įtakos ir mano charakteris – nors kuriu vienas, kitu metu man reikia emocijos, bendravimo, norėdavau sugerti aplinką. Pamenu, sąjungoje dirbo Irena Baltušytė. Tai ji organizuodavo visokiausius susibūrimus, parodų aptarimus, išvykas. Važiuojam, menu, pas tapytoja ir scenografe Barborą Didžiokienę prie marių, į Dovainonis. Ji mūsų laukia, vaišina, aš piešiu portretus... Tuo metu Kaune jau ėjo ir žurnalus „Nemunas“. Jis gana greitai mus pastebėjo, pristatė, sakyčiau, išplukdė! O ir kvietė bendradarbiauti, iliustruoti kūrybą. Buvo drąsus, džiugino naujausiomis meno atodangomis. Bendravome su visų sričių menininkais – fotografais, rašytojais, aktoriais. Svarbu buvo pačiam nesusigūžti, neužsidaryti.

– Sakykime, dabar, tiek dešimtmiečių čia išgyvenės, jūs jau kaip į kaunietis. Grįžkime į dabartinį Kauną. Ar užtenka čia jums dvasinio peno?

– Pasakysiu labai atvirai – kiek tau reikia, tiek tu ir randi. Jau minėjau, kurdamas lieku vienas, kiek

imanoma. Jeigu reikėtų kūrybinėmis dirbtuvėmis su kuo nors dalytis, negalečiau dirbti. Dėkui Dievui, turiu slygas. O Lietuva mažytė, tad bet kur gyvendamas gali ją apkeliauti, apvažiuoti. Ir dabar važiuojam – plenerai, parodos. Ne tik čia, dalyvaujame ir tarptautiniuose pleneruose, parodose. Tačiau ir vėl sakau – kurti, man, kaimo vaikui, geriausia Lietuvoje. Mano tokia dvasia... Sovietinių laikais gal pusę metų gyvenau Bulgarijoje, buvo tokios kūrybinės stovyklos. Ten daug piešiau, bet nieko doro nesukūria. Tik, pasak taip pat Varnoje dirbusio daktaro Jono Basanavičiaus, stengiausi sugerti tos tautos dvasią, etnokultūrą... Mano laukas turi būti platus... Dar noriu sugrįžti į pradžią, prisiminti. Kaune dramos teatre gyvavusi Modrio Tenisono pantomimos grupė... Tai buvo kažkokis stebuklas! Naujo mąstymo teatras, kuriame toks grafiškas judesys, šešėliai, išraiška, minimalios priemonės, o koks išpūdis! Bendravome su aktoriais. Didelį poveikį man turi ir literatūra. Ypač poezija, nes man reikia emocijos, impulsu, metaforų! Taigi ir studijuoti ketinau literatūrą. Pakruojy, Rozalimo mokykloje, rašydavau eileraščius, spausdinau (*smagiai juokiasi*). Tačiau ten atvykęs po Sibiro tremties dirbtį mokytojas Jonas Švėgžda supažindino su daile, o pastebėjės mano polinkį į ją, padarė didžiule įtaką, ragino mokyti. Su jo sūnumi Algimantu ir išvažiavau stoti į Dailės institutą Vilniuje. Kaip Rytu išmintis sako, labai svarbu sutiki tau svarbų MOKYTOJĄ.

– Kiek jus teko pažinti, dažnai kalbate apie jaunus žmones, domitės jų veikla, džiaugiatės kiekvienu nauju talentu, tiesiog esate jiems labai dėmesingas. Galima spėti, turite nemažai mokinį?

– Taigi jau po kokių trejų darbo metų „Šviesos“ leidykloje mane pakvietė į J. Naujallo meno mokyklą, kur išdirbau grafikos mokytoju 20 metų! Susitinku su savo mokiniais kūrybinėse stovyklose, pleneruose, parodose. Stengiuosi padėti jauniesiems, ypač kai nuvažiuoju kur į plenerus Žagarėje, Pakruojyje, labai džiaugiuosi vietiniu jaunimu. Gal ten mažiau profesionalų, tad nesvarbu, jei kas nors parodo ir neužbaigtą ar kiek prastesnį dėl žinių stokos darbą – jeigu jauno žmogaus akys dega, man norisi jį globoti, patarti, kad jis kuo mažiau klaidžiotų ir atrastų savo ke-

lią. Aš visus stebiu, man patinka visų sričių žmonės. Aš, jei taip galima pasakyti, esu šniukštinėtojas! Kauñe, be abejo, yra didelės kūrybinės pajėgos, nereikia virkauti. Lietuviai amžinai verkia ir verkia! Kas dabar trukdo kurti? Kur nori, gali dalyvauti, išvažiuoti. Tačiau vėl primenu – man nepatinka, kai parsivežamas standartinis mąstymas. Individus turi vertikalėti. Tai, ką sugeri, pasak Juozo Miltinio, turi kaip trašą padėti augti individui. Kaune yra puikių grafikų – Egidijus Rudinskas, profesorius Edmundas Saladžius, dabar Londono kurianti kaunietė Aistė Ramūnaitė, kiti jau dėsto Vilniaus akademijoje. Kai vyksta gynimai akademijoje, kviečia recenzuoti, tuomet apžiūriu netik savo vertinamą, bet ir visų kitų studentų darbus. Nesu išskirtęs iš konteksto.

– Sakot, esam linkę virkauti. O kaip manote, ar šiandien menininkams užtenka valdžios dėmesio?

– Ir vėl sugrįšiu į senesnius laikus, nors ir į sovietinį Kauną, tačiau tvirtai išlaikius senosios inteligenčios tradiciją. Miesto vadovai labai domėjosি menu, palaikė menininkus, kūrybinių sajungų skyrių kūrimą. Restauruojamame senamiestyje visos palėpės buvo skirtos kūrėjų dirbtuvėms, o tai taip svarbu menininkui. O šiandien? Kartais galvoju, ar jie turi tam laiko, nes tebesiėsia virsmas, dar viskas kunkuliuoja, nenusistovėję... Menininkas neturi laukti nei dėmesio, nei pripažinimo, tiesiog reikia dirbti.

– Suprantu, jums gera gyventi Kaune?

– Man geriausia prie upės... O Kaunas – miestas dviejų didžiausių Lietuvos upių santakoje! Dievas dave mums tą grožį. Myliu ir Vilnių, jo kalveles. Tačiau niekada netapau konkretaus miesto... Tiesiog tas grožis dvasiai daug duoda. Ir žmonės – visuomet turi su kuo bendrauti. Dvaiškai artimi buvome su Juozu Grūšu, R. Staliliūnaitė, Algimantu Masiuliū... Ir dabar turiu savo žmonių. Man rūpi dvasinės atodangos. Džiauguosi, kad neberekiai saves išdalyti taip, kaip meno mokykloje ar dirbant Dailininkų sąjungoje Grafikos sekocijose pirmininku. Noriu – kuriu, o kai nesikuria, galiu ir su draugu ramiai pabendrauti ar taip kaip dabar su jumis pasiňekeciuoti. Džiauguosi tuo, ką daro „Nemunas“. Štai praeito numerio viršelyje – jau a. a. Vytauto Eigirdo darbas. Spalvotas. Gal kūrinys kada nors sunyks, bet bus galima apie jį paskaityti ir pamatyti. Turite geras grafines savybes, puikios reprodukcijos. Ir poeziją būtinai skaitau... Jau sakiau, man reikia metaforų, blyksnių! Manau, leidinys nesvetimas ir kitiemis dailininkams.

Taigi gyvename Lietuvoje, Kaune, kaip Dievo užantyje. Man nepatinka, kad savo Tėvynę palikę kaip neturtingą motinę ieškome turtinčios pamotės.

Kalbėjosi Gražina Viktorija PETROŠIENĖ

4 Vyksmas

Traukiniu į naujo teatro erdves kartu su atsitiktiniu žmogumi

Šią erdvę galime vadinti net kūrybine laboratorija, kurioje bus visokių atradimų. Tai ir pirmasis Lietuvoje profesionalus universiteto teatras, išskiręs Vytauto Didžiojo universitete. Tokių Lietuvoje dar nepasitaikė, tačiau, žinoma, buvo galima rasti iš ko mokytis užsienyje, nes idėja nėra nauja. Erdvė, atvira profesionaliems spektakliams ir studentų edukacijai. Po dvejų trejų metų VDU studentai čia jau rodys savo sukurtaus vaidmenis.

Dar ne taip seniai, gal prieš metus, buvo kalbėta apie universitete besikuriantį Menų fakultetą ir jo vaidybos programą. O sausio 10-ąją duris atvėrė VDU teatro salė, kuri tikrai neliks vien uždara akademinė erdvė. Profesionalius aktorius, vaidybos studentus ir visus meno idėjoms atvirus žmones čia kvies burtis patys įvairiausi projektai. Jau dabar ant universiteto sienos kabo sausio mėnesio repertuaras ir ragina užėiti visus norinčiuosius. Sausio 10-osios vakarą žiūrovai pakviesi į teatro „Mens publica“ spektaklį „Atsitiktinis žmogus“ pagal prancūzų dramaturgę Yasminos Rezą pjesę. Jame vaidina aktoriai Goda Piktytė bei Arvydas Dapšys.

Vytauto Didžiojo universiteto rektorius profesorius Zigmas Lydeka teatrui linkėjo kuo didžiausios sėkmės, ypač dabar, kai jis jau turi savus namus ir kai pirmajame čia parodytame spektaklyje, juokavo jis, vaidina penkiasdešimt procentų VDU aktorių. Naujoji teatro salė, be abejo, žymi daug didesnes galimybes. Rektoriaus nuomone, ši kamerinė erdvė tikrai atras savo nišą Kauno kultūriname gyvenime, nes žada būti šiek tiek kitokia, joje siesis akademiskumas ir nutrūktgalviška, jaunatiška naujovės paieška.

Pasak VDU teatro ir Vaidybos studijų programos vadovės, aktorės doc. G. Piktytės, VDU teatras sieks pristatyti sceninės raiškos formą įvairovę. „Norime ugdyti naujovėms atvirą scenos meno publiką, skatinti novatoriškus teatro ir kitų scenos bei naujuojų medijų meno reiškinius. Kartu tai ir kūrybinė studija, laboratorija, skirta VDU Vaidybos studijų programos ir kitų Menų fakulteto specialybų studentams, čia jie gali dirbti drauge su profesionaliais teatro menininkais, dalyvauti profesionalaus teatro procese ir jį tyrinėti“, – paskojo G. Piktytė.

VDU teatras jau yra kai ką sutaręs su Lietuvos ir užsienio režisieriais, numatęs keletą scenos meno mylėtojams aktualių renginių. O keli jų, patys paslaptingiausiai, jau sulaukė savo žiūrovų. Tai tokie keisti ir labai jaukūs bohemiski vakarėliai („Uždaras vakaras“, „Persona grata“ ir panašiai...), kuriuose kas mėnesį spindės kokia nors su teatru susijusi arba jų labai mylinti žvaigždė. Pirmasis dalyvis – scenografas ir kostiumų dailininkas Sergėjus Bocullo. Vėliau trumpą pa-

skaitą žiūrovai išgirdo skaitant aktorę Jūratę Onaitytę. Sausio 16 d. čia svečiavosi antropologas prof. Gintautas Mažeikis, kovo mėnesį – prof. Leonidas Donskis. Ir taip nuolat vis po naują susitikimą. Uždari vakarėliai juk visada baisiai traukia.

Tačiau bus ne tik tokį. Dar teatro vadovė kas mėnesį žada po du vietinius ir du atvežtinius profesionalius spektaklius.

Sausio 23 ir 25 d. naujoje VDU teatro salėje bus rodomas Agnaius Jankevičiaus režisuotas spektaklis „Trys gyvenimo versijos“, taip pat atskleidžiantis dramaturgės Y. Reza kūrybos horizontus.

Šiuo metu VDU teatre pradeda repetuoti ir režisierius Artūras Areima, kurio estetinis chuliginizmas ypač pritinka jaunam ir ambicingam teatrui. I universiteto teatrą jis atsineša prancūzų egzistencialisto Jeano-Paulo Sartre'o novelių inscenizacijas, kurių sceninį pavidalą išvysime balandžio pradžioje.

Vasarį pradžioje čia savo naujo postdraminio spektaklio eskizą pristatys Justinas Kalinauskas, buvęs VDU Akademinių teatro vadovas, dabar studijuojantis režisūrą Klaipėdos universitete. Ši pavasarį teatre taip pat bus surengti rusų dramaturgo Ivano Vyrypajevos pjesės „Deli šokis“ skaitymai (režisierius Agnus Jankevičius), o birželio mėnesį VDU teatre pamatysime bendrą lietuvių ir prancūzų spektaklį apie kultūrių skirbybių sandūras šeimoje (režisierius Jeanas-Paulis Vadi).

Todėl įsiminkite naujų adresų: VDU teatras – S. Daukanto g. 27. Pačiamė miesto centre, kur taip nesunku susitikti pažiūtam, o jei pažiūri su jais kokį spektaklį, ir pasikalbėti be galio malonu.

**Parengė Audronė MEŠKAUSKAITĖ
VDU teatro archyvo nuotraukos**

Yasminas Reza „Atsitiktinis žmogus“ naujojoje scenoje.

Gabrielė DAMBRAUSKAITĖ

Prasiveržti

Sausio 12, 18, 24 d. Nacionaliniame Kauno dramos teatre režisierius Rolandas Atkočiūnas pristato ekscentrišką tragikomediją „Jeruzalė“ pagal Jezo Butterwortho pjesę. Tai anglų kilmės dramaturgas bei filmų režisierius, 2007 m. pelnės Amerikos menų bei literatūros akademijos skirtą E. M. Foster apdovanojimą.

„Jeruzalė“ – ketvirtroji J. Butterwortho pjesė, pastatyta Karališkajame rūmu teatre, kritikų įvardijama kaip „šiuolaikinio gyvenimo žaliame bei mielame krašte (Anglijoje) vizija“, – teigama spektaklio pristatyme. Si Jeruzalė gali būti ir Anglijoje, ir visur kitur, nes iš esmės žymi ne lokalių teritorijas. Kalbama labiau apie kelionę savęs link. Ir ne itin maloniais, smėliuku pabarstytais bei saulės nušvestais takeliais, o per klaidokus brūzgynus. Todėl ir spektaklis gana šiurkščios stilistikos, toli nuo literatūrinio daugiažodžiavimo, nes pastatytas ne pagal literatūros kūrinį, o pagal pjesę, kalbančią apie interneto ir sumaniųjų telefonų skleidžiamos informacijos apraizgytą, nuo materijos pertekliaus dūstančią, tačiau išin skurdžią kasdienybę, kurios pačios giliausios šaknys siekia net Šventojo Rašto laikus. Visa laimė, kad „Jeruzalėje“ būtent jas labiausiai ir stengiamasi atkasti, o ne dairytis po kasdienybės peizažus. Tų lėkštai komiškų ir gana vulgarių mažo miestelio gyvenimo detalių spektaklyje negausu, bet tiek, kiek reikia. Nedaug psichologizmo, dar mažiau socialinės, politinės kritikos, nors kalbama ir apie tai. Kur kas ryškiai skleidžiasi spalvingos istorijos, atveriančios daug platesnio gyvenimo galimybes. Ir ieškančios vis labiau prarandamų prasmų.

„Sventasis Raštas – tai atskiras kiekvieno mūsų žemėlapis ir pats geriausias psychologijos vadovėlis. Tai atskaitos taškas, pati pradžia – nieko naujo daugiau literatūroje nėra parašyta – tas pats, tik gromuliujama, pervertinama, sukinėjama į vienas pusēs. Atskirdamas dieną nuo nakties, atskirių gera nuo bloga. Paskui prasideda kūrimas – aš kasdien save kuriu, o mano poelgiai parodo, ar esu žmogus, ar ne“, – teigia režisierius. Jeruzalė yra šalis, kurioje kažkada buvo priimtas svarbiausias sprendimas – jame skleidėsi šventumas. Jis taip iki šiol ir liko siekiamybė, nes per tiek laiko nepriartėjome prie jo, o tik dar labiau nutolome. R. Atkočiūno spektaklyje ieškoma kelio, kuriuo iki savos Jeruzalės galėtume nueiti šiandien.

Temų, potemų ir jų niuansų spektras spektaklyje labai platus. Tik nuo žiūrovo priklauso, i kokių gylį jis dris leistis. Tačiau paviršius atrodo gana paprastai – idealistas Džonis (aktorius Ginta-

į vidinę teritoriją

Džonio (aktorius Gintaras Adomaitis) istorijų kuriamas naujas pasaulis.

ras Adomaitis) iškuria miške, nes nebenori gyventi iprastoje aplinkoje. Senas kaip pasaulis būdas keisti pasaulį pirmiausia keičiant save patį. Atsiribojimas, atsiskyrimas, pabėgimas ir išsivalymas. O ten jau mėginimas atverti tai, ko anksčiau materijos džiunglėse nebuvo įmanoma įžiūrėti. Vėliau suveikia savotiškas pritraukimo dėsnis, ir Džonis jau apsuptas kažką praradusių ir vėl ieškančių žmonių draugijos. Keistoje, mistiškoje, gal net neegzistuojančioje teritorijoje suburiama glaudži bendruomenė, atkuriamas taip lauktas artimumas, nors vienatvė neišvengiamai pasilieka. Čia pasakojamos istorijos – įteikiami slapti kodai. Ir jų gyvenime atsiranda paslaptis, pasiteisina tikėjimas. Nekaltas prasidėjimas, su marškinėliais gimstantis kūdikis, mesjas, milžinai – visa tai, kas stovėjo už regimojo pasaulio ribų, staiga labai priartėja.

„Apkeliauvas visas keturias pasaulio puses, nuo šiaurės iki pietų ir nuo rytų iki vakarų. Vieną dieną važiavau pro čia ir pamaniau: „Pažistu šią vietą. Atrodo, esu buvęs čia anksčiau.“ Taigi pastačiau automobilį šiame miške nakčiai, bet jis nuslydo nuo šlaito ir atsitrenkė į medį. Kai ryte paméginau išvažiuoti, paaiškėjo, kad lūžo ašis. Pamaniau, pataisy-

Latvių scenografo Martinio Vilkarsio kūrinys Kauno teatro scenoje.

Miško proskynos bendruomenė.

siu ryt ryte ir važiuosiu toliau“, – lyg apie paprastą atsitiktinumą pasakoja Džonis, taip ir pasilikę tame miške kartu su savo viltimi. Tokio lengvumo persmelktas visas spektaklis. Lyriškos, komiškos nuotaikos skaidrina dramatizmą. Švelni ironija neleidžia prasiveržti karteliui, kuris sunkiai išvengiamas kalbant apie nykimą, vartotojiškumą, „susmulkėjimą“, nesibaigiančius įgeidžius, miescioniškumą ir t. t. – beveik apokalipsė.

Pjesė R. Atkociūno spektaklyje tarsi adaptuota. Anglija (čia galėjo būti ir bet kuri kita šalis) tapo Lietuva su šiandienos realijomis. Rizikingas režisūrinis sprendimas, kuris, regis, vis dėlto pasiteisino. Įspūdingą spektaklio scenografiją sukūrė latvis Martinis Vilkarsis, kostiumų dailininkė – Kotryna Daujotaitė. Vaidina aktoriai: G. Adomaitis, Gabriele Aničaitė, Saulius Čiučelis, Aleksandras Kleinas, Tomas Rinkūnas, Inga Mikutavičiūtė, Inesa Paliliulytė, Indré Patkauskaitė, Kęstutis Povilaitis, Liucija Rukšnaitė, Henrikas Savickis, Milė Šablauskaitė, Sigitas Šidlauskas, Ričardas Vitkaitis, Gvidas Vizbaras bei Asta Mačiulytė.

Donato STANKEVIČIAUS
(NKDT) nuotraukos

6 Kūryba

Stasys STACEVIČIUS

I debesis žiūrint

Keliausiu, keliausiu, prigulęs ant lapų
pernykščiu, išmeigęs akis į tą debesį – vėjo bažnyčią.

Vis lekiam pro debesis – aš ir pušelės
prabilę.
Klausausi šio vėjo, per amžius auginusio
girią.

Keleivis esu, kuris gali ir kelio netekti.
Gyvybė esu tarp gyvybių, žmogelis – prieš
naktį.

Tai duosiu vardus vėjyj lekiančioms,
griūvančiomis gryčiomis –
visiems debesėliams – kekvienai padangių
bažnyčiai.

Štai šis debesėlis bus Jono. Tas Mindaugo
seno.

O sie debesėliai – Danguolės, vos gyvo
Antano.

Man reikia aukštybių. Juk mes su pušelėm
keliaujam.
Mes lekiam ir lekiam, geriausiai matydami
kraują.

Ilga bus kelionė, man artimu medžio
pabuvus.

Ilga ir sunki bus kelionė. O siela –
lauktuvės.

Vakaro nuotaika

Šaltai, iškilmingai tie vienkiemio topoliai
šlama.

Perkūnas vėlyvas – kas kartą – toliau ir
kimiau.

Girdėjai mane, jau praradusi jotvingius,
žeme,
kai vienas ir nuogas naktyj lapkritėlio
gimiau.

Girdėsi mane? Palei murmantį sergantį
Merkį,
prie prarasto lauko, kur giminę tėsia rugys,
kur žiūri į lūdną juodmarge, į motinos
vargą,
i pilką keliukštį – žvaigždelė – Raganiaus
akis.

Prie kelionė

Gelsvos gubos šiaudų, vyšnių medžiai ir
uogos raudonos,
porelė gandru palei namą rugpjūtės
pradžioj. — — —

Prie eglui

Žiūrėsiu į eglų pulkelį – niūniuojančią
gentį.

Dar liko daug laiko šiai giriai, šiam
laukui, šiai kalvai.

Dar liko daug laiko vienatvei ir didelei
šventei,
kurioj grabdirbys ir keli muzikantai
pagelbės.

Dar liko daug laiko ir vėlinių –
dvidešimt?
dešimt?

Dar liko daug laiko koplyčioj, bažnyčioj,
kelelyj? — —

— — —
Taip guodžia kareivį sugrįžusį – mažą
žmogelį –
tos didelės eglės, į šimtą šalių atsigrežę.

Jau surinktos kriausės ir visos žmonėms
atiduotas.
Ir liūdna man, motin, kad reikia kelionėn
rytoj.

Tylėta ilgai, atsirėmus į pusamžę kriausę,
klausyta ražienų ir vakaro sodo
tylaus — —

Prie mano namų, palei motinos taką
ilgiausią
šios gubos šiaudų ir šios vyšnios manęs
nepalauks.

Atsisveikinimas su tėvu

Suspējai į girią nueiti, išrinkti berželį
ir roges geras sumeistruoti prieš žiemą
suspējai,
Nematomas tėve, tos roges parvežti negali
i mūsų namus
viso to, ką turėti norėjai.

Be garso. Ilgai. Iprastai. Nesuvokiamai.
Sninga.
Tai šviesina sniegas tą kelią, tą kryžių, tą
girią.
Ilsėkis ramiai. Ši žiema bus ilga ir turtinga.
Nuo šiol visas sniegas – bus sniegas,
iškritęs tau mirus.

Grįžtant į vienkiemį

Gruodžio turtų baltų – laukuose ir kelelyj –
lig valiai.
Pareisiu, parbrisiu, kur loja tolybių
šunelis?

Sutemusi žemė, sniegynų ir motinos kraštas.
Ant žvyrkelio apsnigto – pėdsakai –
nykstantis rastas.

Ir šitas kelelis istoriją savo pamiršo?
Bet grįžtantis girdi ir žvirgždą, ir toliu
girdi.

Žiūriu aš – keleivis velyvas – kur vienkiemis
žiba.
Ir loja šunelis tolybėj, o gal begalybėj.

Naujieji metai

Paréjo visi. Tiktai niekas gyvent nesugrįzo
prie kiemo ramaus, palei šerkšno pašviesintą
kryžių.

Dainavę girtuoklio – ne tolomo tremtinio –
dainą,
retai o retai prie šio vienkiemio mes
susieinam.

Ir kuičias vaikai tarp senelio senienų palepėj.
Galbūt Neviltis vakarot ir ulioti mums
liepia.

Galbūt Neviltis mano brolius ir seseris
šaukia
pabūti prie mažo, arkliukų neturinčio lauko.
Mes užkuriam laužą prie apsnigto vienkiemiu
klonio
ir neminim tėvo, jo rogių, jo arklio
Kaštonio.

Taip švenčiam, taip liūdim, taip esam
gyvi tarp gyvujų.
Taip sudega Vėlinių žvakes ant eglės Naujujų.

Iš knygos „Vienkiemio valanda“, „Vaga“, 1990 m.

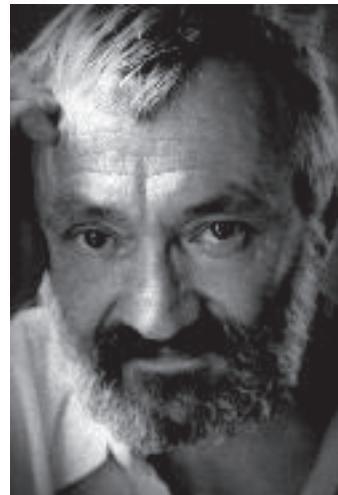
Litauro PAROJAUS nuotrauka

Naikinant vienkiemį

Dainuok, Liūdesy, paskutinis gimtinės
kareivi.
Dar gaila tau didelio beržo? Dar gaila
alyvų?
Tai meski į ugnį žaisleli – ir vaikišką
laivę,
ir vienkiemio kryžių, ir tą piniginę negyvą.

Dainuok, Liūdesy, paskutinis gimtinės
artojaus,
drovus užtarėjau dar ošiančios didelės
liepos ---
Ilgai ir ramiai ta ugnelė šventa atrajoja,
paslėpus ratelį, paslėpusi kryžių,
paslėpus ---

In memoriam

STASYS STACEVIČIUS

1959 11 19 – 2012 12 18

Lietuvos rašytojų bendruomenė ir visą lietuvių literatūrą vėl ištiko tragiska ir skaudi netektis. Pūgotą ir šaltą gruodžio aštuonioliktosios vakarą, grįždamas iš dėdės laidotuvį Merkinėje, savo namų atokiamie vienkiemje nebepasiekė poetas, eseistas, žurnalistas Stasys Stacevičius.

Poetas gimė 1959 metų lapkričio 19 dieną Merkinės viensėdyje, tame pačiame, i kurį nesugrįžo lemingajį vakarą. Mokėsi Merkinės Rojaus Mizaros vidurinėje mokykloje, 1978 metais išstojo į Vilniaus universitetą studijuoti lietuvių kalbos ir literatūros. Nebaigę studijų paimtas tarnauti į sovietinę armiją, į universitetą nebegrįzo, dirbo įvairius darbus, o didžią dalį gyvenimo paskyrė žurnalistikai, dirbo Varėnos, Šalčininkų, Trakų rajonų laikrašciuose, „Valstiečių laikraščio“ korespondentu Dzūkijai, aktyviai bendradarbiavos literatūrinėje šalies spaudoje, įvairiuose kultūros leidiniuose ir almanachuose. Pirmuoju eileraščiu publikavęs dar 1977 metais „Moksleivio“ žurnale, S. Stacevičius išleido aštuonias poezijos knygas: „Vienkiemio valanda“ (1990), „Juodvarnių žemė“ (1994), „Perkūnės pasiilgė“ (1997), „Toli kriokliai“ (1999), už kurią tapo 2001 metų Poetijos pavasario laureatu, „Luktels ūkaujančių Bedugnis“ (2003), „Juodoji“ (2005), „Ne ériukai nakty“ (2008) ir pernai pasirodžiusį rinkinį „Stiklinė“. Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla žada išleisti poeto sudarytą ir spaudai parengtą eseistikos knygą „Milda supaisys“. Už aktualiausius ir ryškiausius publicistikos kūrinius kultūros temomis 2006 metais S. Stacevičiui įteikta Kultūros ministerijos premija, o pernai – Lietuvos Respublikos Seimo apdovanojimas – G. Petkevičaitės-Bitės atminimo medalis.

Stasi prisiminime kaip kuklų, šiltą ir jaukų žmogų ir kaip ryškų, savitą poetą, kūrėją, turėjusį itin platū akiratį, neužsisklendusį vien siauroje kultūrinės aplinkos erdvėje, puikiai pažinojusį „mažajį žmogų“ ir gebėjusį išgyventi jo kasdienybės dramas, o sykiu mokejusis regėti ir taikliu eseisto žodžiu formuluočiai tautai ir valstybei kylančias grėsmes bei iššūkius. Gal todėl jo subtili poezija remėsi ir artimiausios aplinkos įvykiams, išpūdžiai, ir platesnėmis Lietuvos istorijos realijomis. Anot taip pat jau amžinybėn pasirausus Stasio Stacevičiaus bendraamžio ir bičiulio Valdemaro Kukulo, jo „kūryboje nuolat akcentuojama tyla – ir kaip filosofinė kategorija, ir kaip būsena, ir kaip gamtos forma; dažnai net sunku suprasti, kaip šitos deklaracijos koreliuoja su nesiliajamu, programiškai ekspluatuojamu kalbos triukšmu. Antroji S. Stacevičiaus tévonija, téviškė – literatūra, knygos. Kartais net suabejoji, ar ji nebus pirmesnė už gimtuosius namus“.

Ziemišką sausio 12 dieną S. Stacevičiaus palaikus priglaudė Merkinės kapinės.

Lietuvos rašytojų sąjunga

8 Kūryba

Robertas KETURAKIS

Aš nei vergas, nei karalius, tik žmogus

Buvo laikas, kai Vincę Mykolaitį-Putiną mes praradome kone vienu akimoju. Ir Maironį. Ir Kūdriką. Ir visa tai, ką galime pavadinti dvasios aura, kurioje ryškėja, kiek dar turime atminties, istorinių perspektyvų, žmogiškumo.

Bet pirmiausia turėjome prarasti save. Pirmiausia tu praradai save, ir šią vyksmą ne iš sykio pastebėjai.

Prisiminkime, kaip buvome paliekami vien su savo aiškia, apčiupiama, alkiu ar sotumu aprėpiama ir valdoma kasdienybe. Kurį laiką buvo nejauku, kad kažkas galvoja ir sprendžia už mus, už mus teisiai ir išteisina, pasmerkia myriop ar surenčia paminklą. Mūsų likimai buvo nulemiai ne sielose, ne intelekto pastangomis suvokti esmę, o žmogžudžių mitologizuotuose sinklituose, kur vadu nugrimuotas pusiau lavonas vienu automatiškai kartojamu lozungu dovanodavo galimybę vėgetuoti arba būtinybę susispausti masiniuose kaupose.

Kai mąstai ir jauti, kankiniesi ir nušvinti, stebėdamas, kaip artėja tiesa ar vien žymės, kad gali siekti tiesą, tu priartini visus, kuriuos liečia mintis ar jaumas.

Tačiau būtina pastebeti vieną labai klastingą vyksmą.

Motina dar mažam yra pasakiusi: kai į tavo sielą (beje, Motina sakydavo: širdį) ižengia Dievas, Jis niekados tavęs neapleis.

Tą patį galima pasakyti apie Tėvynę.

Ir apie visas vertėbes, kurios neleidžia prarasti auksčio.

Kaip paprasta: visi ir viskas, neleidžiantys prarasti auksčio, gyvena tavo sieloje. Net tada, kai ne nejauti, nė nepagalvoji, nė neįtarai, kokią begalinę erdvę ir patikimą atsparrą turi.

Nebus šventvagiška, jei per šias mintis bandysi priartėti ne tik prie Putino dramos, kai ką giliau suprasti ir dėl kai ko perspėti save.

Kalbėdamas 1946 m. rašytojų susirinkime, kur kiekvienas žodis buvo sveriamas ir galėjo lemti represijas, pražūtį arba bent mažytę, bent laikiną galimybę laimeti kelias akimirkas, per kurias gal sugiedruos vienokia ar kitokia išeitės, V. Mykolaitis-Putinas tikėjo, jog neįmanoma sunaikinti, kas gyvena žmogaus sieloje. Jo suminėtas defetistinis individualizmas, ruošimasis persiorientuoti, kad „komunistinės santvarkos atrama ir jos aktualieji reikalai mūsų nevaržytų“ tebuvo žmogiškumo pasitikėjimas savo amžinumu ir bandymas pradeti dialogą su nužmogėjimu. Kaip nelauktai skamba toje kalboje sakiny: „Reikia nuoširdaus ir gilaus išsiskinimo, kad čia, o ne kur kitur, yra tiesa, kad tokia, o ne kitokia linkme eina visatos ir žmonijos raida.“

Isiminkime: visatos ir žmonijos raida.

Sita Poeto nuoroda man padėjo pasekti, kaip skausmingai buvo stengiamasi suprasti, ką reiškia šitas pragaro atsivėrimas pasaulio viduryje, prie pat žmogaus kojų, greta altorių, psalmių ir kilniai žerinčių žvaigždynų – tokį pačių virš kraujuojančio žmogiškumo ir tokį pačių virš atsivėrusios prazūties.

Pastangos suprasti yra visa Poeto kūryba ir bene

Juk kančia ir žmogiškumo ištvermė visados veda prie stebuklo arba proregio, kad stebuklas arėja.

Šiakart, beveik per visą XX a., iki kraštų užpildytą žiaurumu ir kančiomis, apsviestą žmogiškumo ištverme ir kankinių ištikimybe amžinoms tiesoms, joks ženklas nelieudijo stebuklo.

Jau yra žinoma, kad tokiai istorijos momentais pasirodo pranašai. Mums net nesvarbu – iš kur jie pasirodo, kieno jie siušti, kas juos igaliojo kalbėti – rūsciai, negailestingai, tiesiai, sukrečiant ne tik sąmonę, bet, regis, ir žemės bei dangaus gelmes.

Skaičiau tuos laiškus, nė nepagalvodamas, jog jie buvo skirti konkretniams tévynainiam, mūsų literatūros klasikams, – Putinui, Vienuoliui. Man atrodė, kad jie skirti dar nenužudytais tautos savimonei, dar neapkurtusiai ir neapakusiai sąžinei. Ir rūstis čia įsiliepsnoja ne įželdimams, užgaulijimui, neapykantai, o paskutiniams išpėjimui: nėra ženklų, kad pragaras vėl prasmegs į skradžiasias, stebuklas neįvyksta, tačiau nė vienas neatleidžiamas nuo pareigos išsaugoti dieviškumo apsviestą žmogiškumą.

Miliardus kartų buvo kartota: apsaugok ir padék, Viešpatie!

Bet iš dangaus nukrito ugnis ir joje neišnyko pragaro parankiniai. Teisieji gulė kaip žolę po juodomis ordos kanopomis, o blogis, nusikaltimai, visos mirtinos nuodėmės vis aukščiau kélé pauksuotus bokštus, ir jie spindėjo kaip galutinė melo ir prazūties pergale.

Ir tada paskutiniai pranašai ėmė šaukti paskutinei aukai, paskutinei ištangai, paskutiniams išgirdimui.

Kalbėdamas apie šį laišką, A. Miškinis nurodė, kad jo turinys negali būti vertinamas kaip bendra pažiūra į rašytojo asmenį ir kūrybą.

O 1963, Putino „Būties valandos“ metais, A. Miškinis parašo eileraštį, kurį užbaigia ketureiliu:

Mintimis praskleiskim kasdieninių šydą:

Ties krištolinių upių ledais

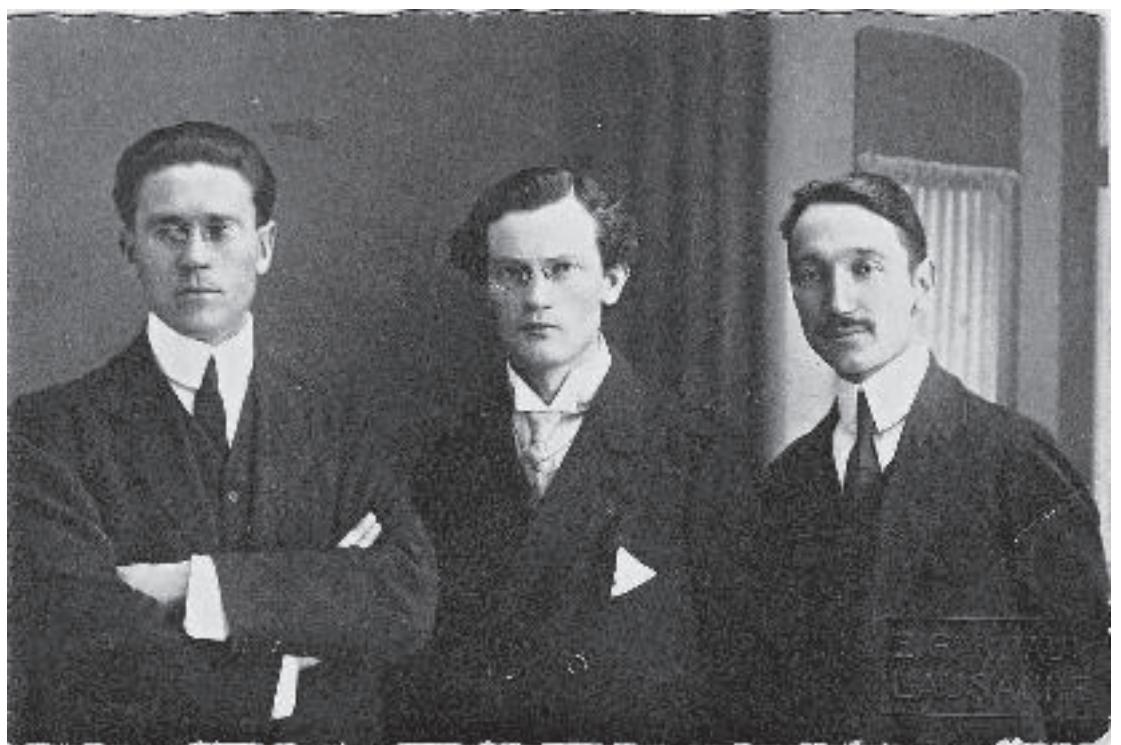
Prie didelio kelio

Putinas žydi

Tyrais kaip sniegas baltais žiedais.

Štai ir priartėjome prie slenksčio, už kurio aiškėja, kaip buvo išbandytas tautos egzistencijos prasmungumas.

Vieni grįžo į Lietuvą iš gulaginio pragaro ir pasakė: bet kuris vidinių kitimų kelas mums visados prasidės nuo gulaginio pragaro, nes ten mums bus

Izidorius Tamošaitis, Putinas, Stasys Šalkauskis, 1922 m.

pasakyta, kad *hora mortis* – mirties valanda – tauai neišmuš, kol atsiminsime, kad „nėra tokų pasaulio varžų, kurie pasmaugtų laisvės troškulį“ (V. Mykolaitis-Putinas. Parafrasės. *Eroico*).

Su jais grįžo ir A. Miškinis. Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio, veikusio Lietuvoje 1946–1948 m., dalyvis, palikęs rezistencinejė spaudoje slapyvardžiais pasirašytą graudžių ir rūsciu eileraščiu, parnešęs tautai „Septynias sopolio raudas“ ir „Psalmes“, kuriose sukryžiuotos egzistencinės nuostatos:

Tu – mūsų Lietuva.
Tu – graži, darbšt, teisinga Lietuva.
Tu – Rūpintojėlio Lietuva.
Tu – amžinoji Lietuva.
Tu – nemarioji Lietuva.

Ir greta šitų sukryžiuotų spindulių lyg sustingęs žaibas pakilo A. Miškinio prakeiksmas vergams, žudikams, išgamoms, išdarvikams, teisę išlikti pirkusiems artimo kančiomis ir gyvybe.

Putinas žmogaus negalėjo prakeikti, nes tarp jo kūriinių, rašytų 1941 m. juodajį birželį, yra eileraštis, pavadinamas „Prakeikimu“: prakeikiamos aplinkybės ir gundymai, palaužiantys žmogų, ir tikima apsivalymo ugnimi, kančia, apsivalymo praradimais.

Tai dar viena esminė moralinė tiesa, sutvirtinanti tautos buvimo prasmingumą.

Du poetai paliko Lietuvai egzistencinių maksimumų evangelijas, nujausdami mirtiną pavojų, šiurpų žmogiškumo išbandymą, – V. Mykolaitis-Putinas ir Bernardas Brazdžionis.

Pro mūsų akis ir atmintį praslydo ir nugulė sąmonės kertelėse du pranašiški teiginiai: *žinau, kad praeis ta naktis...* Ir: *žus visam pasaulyje komuna.*

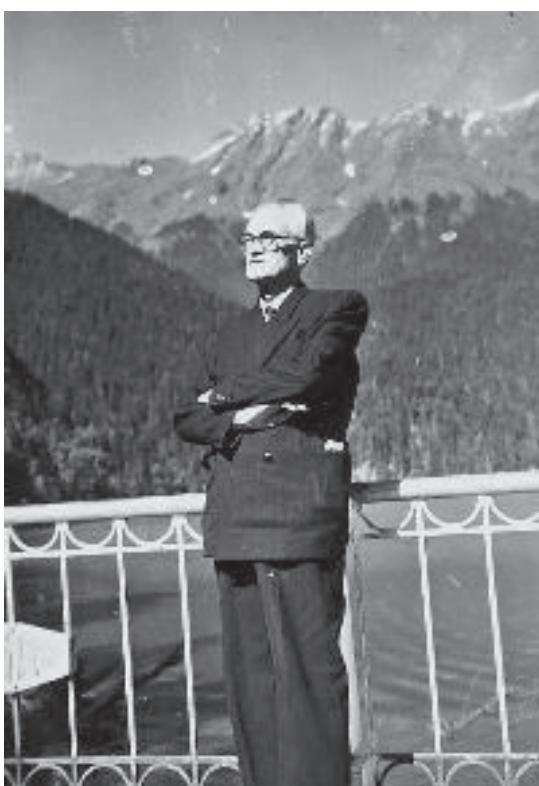
Tai buvo pasakyta XX a. pradžioje.

Šitas išpėjimas praslinko nelyg pažadėtosios žemės miražas.

Nes žinojome, jog nesame išrinktoji tauta.

Nedrįsome prasitarti, kad buvome, esame ir būsime nukryžiuojama tauta.

A. Miškinis „Psalmėse“, rašytose ant cemento maišelių skiaučių, išsako gūdastingą mintį: su kiek-

Putinas 1956 m. prie Ricos ežero, Abchazija.

vienu nukryžiuojamu žmogumi yra nukankinamas iš Dievas, bet Jis – vienas ir vienintelis, todėl svyrant Jo kruvinai galvai, nedvejodamas perkelt kryžių ant savo pečių, kad per savo Kūrėjo amžinumą liktum nemarus.

Toks yra svarbus egzistencinių nuostatų pildymas.

Vartydamas partizanų leidinius, užtikau B. Brazdžionio ir A. Miškinio dvasinę erdvę, kuri leido išlikti viskam, kas mumyse yra geriausia ir nelaikina.

Ten buvo jaučiamā ir Putino dvasinė erdvė. Tiesa, jis liko neįvardyta. Tarytum nebuvu jo eileraščių, rašytų 1941 m. juodajį birželį. Ir jo paties tarytum nebuvu.

Žinau, jog toks nutylėjimas – trapi apsauga. Kitaip saugoti savo Poetą tauta neturėjo jėgų.

Jis pats privalėjo išlikti savimi – mums.

Putinas neabejojo, jog būtinybė laimėti bet kokia kaina bent akimirką, kad išryškėtų išeitis, totalitariniame pragare yra pražūtinga.

Tikriausiai tą mintį sustiprino ir 1954 m. laikas.

Liko pareiga – išlikti savimi.

Regis, niekas nepasikeitė gyvenime, tik paastrėjo kiekvieno žingsnio, poelgio, žodžio prasmę. Ir atsakomybę.

Nėra visatos ir žmonijos raidos – nužmoginimui.

Ir lyg aštriame šviesos pluošte atsiskyrė gelbėjimas nuo išsigelbėjimo.

Gelbėjimasis – laikinas.

Išsigelbėjimas – amžinas.

Putino talento jėga, dvasinės šviesos skvarbu mas siekia viršunes, kai jis poetiniu proregiu su telkia visą žmogaus pasaulį ir jį gaubiančią begalybę į vieną šviesulį eileraštyje, strofoje, vieną amžiną gyvenimą kaip atsidūsėjimą: Dievuliai... Racionalumas priešinasi tokiai galimybei – vienu atsidūsėjimu aprépti visumą, žmogaus buvimą visur ir visada, tačiau Poetas tai pakartoja savo kūriniuose taip įtaigiai, kad net nuvargusi, liguista sąmonė ima suvokti išsigelbėjimo galimybę.

Laimė, kad Putinas šitą galimybę išsako aukštaitis gilius kasdienybės žodžiais, padedanciais išsiaiskinti, jog nei pakalnės, nei viršūnės čia, žemėje, nėra simboliai.

Ir kelias į viršunes nėra vien simbolis. Kelias, kuriame net vergijos golgotoms būtina subrėsti ir kuriame kančiomis atpirkta klaida ir ištikimybė žmogiškajam pašaukimui pasiekia mus jau ne kaip literatūra, o kaip pranašingas proregis.

Todėl nesakome: Putino poezija yra tobula.

Vien pagalvojame: tegu mus pasiekia ir amžinai pasileika Jo taurus žmogišumas, išpėjantis, kad bent vienas žingsnis už moralinių išakų yra griovimo ir žūties pradžia.

Taip poeto žodis sutapo su pranašų žodžiu.

Maironio lietuvių literatūros muziejaus fondų nuotraukos

Stasys LIPSKIS

Poetas ir KGB

Karui nesustabdomai ritantis į pabaigą V. Mykolaitis-Putinas ilgai ir skausmingai mąstė apie rytdieną, dėliojo įvairiausius perspektivos variantus. Ne vienas pažiūstamas, gerai išmanęs karos metų lyriką, kvietė poetą palaikyti jų kompaniją ir traukt Vakarų kryptimi. Ir pats Putinas, karos pabaigoje gyvenęs žmonos téviškėje, savo akimis matė virtines žmonių, skubančių į išganinguosius Vakarus.

Putinas liko Tėvynėje, nors ir gerai suprato, kokiai rizikai atiduoda savo likimą. „Jei nepapjaus, tai į kalėjimą tikrai pasodins“, – tokiai minčių amplitudė jis patvirtino jau pokario metais sakytose kalboje. Tokia buvo tuomet rašytojo nuojauta... Tikrovė žėrė ne vizijas, o kur kas šiurkštesnes realybės grimasas. I savaimingą poeto individualybę savo čiuptuvus jau tiesė geležinė KGB ranka...

Pradžią davė TASS'o pranešimas, išplatintas 1943 m. lapkričio 30 d. Štai nedidukas, bet daug ką pasakantis jo tekstas: „Vilnius. Sekmadienį Vilniuje mokslo ir meno atstovai susirinko miesto teatre į protesto mitingą prieš Stalino kalbą apie Lietuvos išlaisvinimą. Scena buvo papuošta vėliavomis ir Lie-

tuos herbu. Pirmininkavo profesorius Mykolaitis.“

Tie kasdieniai TASS'o pranešimai ir tebuvo vienadieniai – žmonei juos išklausydavo kaip informacijos tekstą, gal tik trumpai pakomentuodavo draugų ar bičiulių būrelyje. Su kitokia intencija tuo pranešimų klausydamosi NKGB („narodnyj komisariat gosudarstveno bezopasnosti“) darbuotojai. Tad jie Maskvoje 1944 m. vasario 24 d. ir pradėjo pildyti agentūrinės bylos „Uniaty“ formuliarą. Nuo tol ta byla it smekla sekojo V. Mykolaičio-Putino gyvenimą.

Štai 1946 m. gegužės mėnesį byloje atsirado agento Petrovo pranešimas. Jame teigiama, kad Rašytojų sąjunga ir jos pirmininkas Petras Cvirkas daug dėmesio skiria V. Mykolaičio-Putino ir Balio Sruogos „persilažimui“. Putiniui itin dėmesinges ne tik rašytojų vadovas. Saugumiečių inspiruotas leidėjų, redaktorių, cenzorių dėmesys Putiniui liejosi per kraštus... 1949 m. sunaikintas jau išspaustintas pokarinis romano „Altorių šešėly“ leidimas. Sunkiai kelią į pasaulį skynesi ir pirmasis pokarinis lyrikos rinkinys „Sveikinu žemę“.

Perdėtas dėmesys dusino poetą, uzurpavo kūrėjo individualybę. Antra vertus, kiekvienam rašan-

čiajam būtinas tiesioginis ryšys su skaitytoju, o kaip jis pasieksi neleisdamas knygų? Tad ir V. Mykolaitis, norėdamas vis dėlto išleisti poezijos rinkinį, buvo priverstas priklausti Jame „perkūnsargių“. „Priverstiniuose“ eileraščiuose pakako ir propagandinės pompastikos, ir įprastinės sovietinės frazeologijos. Tie mediniai tekstai akivaizdziai iškrinta iš putiniškos poezijos savitumo, bet perkūnsargių vaidmenį atlieka neblogai...

Viename pranešime agentas vos nedžiūgavo: „Putinas gal ir negreit, bet persiorientuotas, o tai bus didelis laimėjimas visai tarybinei Lietuvos kultūrai.“ Tokia pompastika suabejota labiau patyrusio kagėbisto profesionalo rezoliucijoje: „O ką, jeigu Mykolaitis veda tik slaptą žaidimą...“

Ilgą laiką taip ir vyko vaikiškas „katės-peles“ žaidimas tarp Putino ir kagėbių. Tačiau pastariesiems trūko kantrybės ir 1951 m. vasario 23 d. agentūrinėje byloje atsirado reikalavimas – ruoštis Putino areštui...

Grifu „Visiškai slaptai“ ant Lietuvos TSR Valsybės saugumo ministerijos blanko tokiai žodžiai pradėtas agentūrinis pranešimas: „1945–1947 metais šaltinis išklausė Vakarų Europos ir senosios lietuvių literatūros paskaitų kursą pas profesorių Mykolaitį-Putiną Vincą, kuris buvo žinomas studentams kaip žymus rašytojas Lietuvos buržuazinių santvarkos sąlygomis. Dauguma studentų vertino Mykolaitį kaip žymų specialistą ir gerai lankėjo paskaitas, nors skaitė jis jas apolitiškai nagrinėdamas vieną ar kitą reiškinį ar rašytoją, atplėsta nuo liaudies, atplėsta nuo jo politinių siekių ir pažiūrų.

10 Kūryba

Gediminas JANKUS

Kybartų aktai

Dviejų dalių drama

Išstrauka

SMETONA. Taip... taip. Mano laikas. Man liko labai nedaug laiko.

Mažytė viltis vos rusena... tačiau... ką pakeis? Argi galime ką keisti, seniai tapę įkaitais ir mai-nais didžiųjų lošime?.. Tačiau parodyti savo valią... sa-vo apsisprendimą...

savo teisę... privalome... nors simboliškai, bet privalome... aukos... ko jūs visi spekuliuojate menamomis, spėjamomis aukomis? Kas garbingiau – žūti už Tėvynę, ginant jos laisvę ir nepriklausomybę, ar nuolankiai vergauti atėjūnui, laukiant jo malonės?

O kokios jūs malonės tikės sulaukti iš bolševiki-nio okupanto?..

Masinių žudynių ir trėmimų?.. Gal manote, kad jūsų pasigailės?..

Kokio masto sąmokslas turėjo apimti valstybę ir jos aukščiausius vadovus, ypač karininkiją, jeigu buvo įžiliai meluojama man, valstybės prezidentui,

galų gale nevykdomi svarbūs ne vien mano, bet ir ministrų kabineto sprendimai...

dėl pasipriešinimo... dėl mobilizacijos...

Gaušas... Gaušas... tai mūsų paskutinė viltis ir gar-bė...

O Merkys... laukiau jo... prieš tą nelemtą paskutini- ni Vyriausybės posėdį...

dingo savo dvare... Lapėse... jis vėliau it užsuktas spiringėjo

už sovietų ultimatumo priėmimą...

kokis pasipriešinimas... aukos... aukos... šventas lietuvio kraujas negali būti pralietas...

beprasmis pasiaukojimas...

ypač kai tokie gražūs žaliuojantys pasėliai...

kai taip norisi išgyventi... bet kokia kaina... net ir išdavystės...

Raštikis... Vitkauskas... Bizauskas... nebegalime pasipriešinti...

Gaušas... Gaušas... ar néra jokios žinios

is pulkininko Gaušo?

Skausmo ir nevilties apimtas traukirosi iš Tėvy-nės...

ir mane vejas sāmoksllo gijos, pančioja, smaugia ir bet kokiai būdais stengiasi sustabdyti...

o, aš jiems reikalingas, dar reikalingas kaip niekad... melas ir veidmainystė seka mano pédomis...

nepakanta ir išdavystė seka mano pédomis...

aš jiems reikalingas... tik savo išdavystės ir bailu-mo priedangai...

jie nori mano vardu palaidoti Lietuvą...

jie, užmigdė Lietuvos visuomenę...

parengė dirvą nesipriešinimui... abejingumui... per paskutinijį Vyriausybės posėdį... tą lemtingą birželio 15-osios naktį...

aš likau praktiškai vienas... išduotas ir paaukotas...

visi dėliojo įvairius pasiūlymus... tačiau né vie-nas apie galimybę

pasipriešinti ginklu okupacijai net neprabilo...

o juk Valstybės gynimo taryba jau prieš metus bu-vo nutarusi...

jei kiltų grėsmė iš rusų pusės Lietuvos neprikla-somybei...

mes prieinsimės ginklu...

ką gi... akivaizdu, kad šio paskutinio tokio kategoriško bolševikų ultimatumo akivaizdoje tas laikas jau atėjo. Tad ginkimės... pasipriešinkim...

tą nerimastingą naktį prezidentūroje paskutiniojo posėdžio metu...

daug kartų kartoju šiuos žodžius, kartoju kaip ritualinį užkeikimą,

bet jis neveikė, atrodė, ne jiems kalbu arba per vėlai kalbu...

trūkus kantrybei, pašokdavau, išbėgdavau, vėl grįždavau...

jie varstė mane nedraugiškais žvilgsniais, kiti ven-gė pažvelgti akysna, muistėsi, šnirpštė, dūsavo...

ir, pridengdami savo bailumą ir išankstinį nusi-statymą,

lemeno... lemeno... ir tą naktį mačiau niekšybę ir išdavystę, besišiepiančią ir trinančią rankas...

bet mačiau ir jų laikinumą ir pasmerktumą...

mačiau jų aklumą ir kurtumą...

tikrai daug kam tai buvo paskutinis posėdis...

CHORAS (PATERNALIJUS) (skirtingais bal-sais ir tembrais)

Esant tokiai situacijai...

taip sakant, itin sudėtingai...

juk krašte pilna rusų įgulų...

priešintis neįmanoma...

taip, taip, neįmanoma...

reikia visus reikalavimus

priimti ir nesipriešinti...

rusai tikrai padarys mums nuolaidų...

taip, atsižvelgs...

o ką? Kodėl gi ne... gal ir sušvelnins... ką?

kaip ką... savo reikalavimus...

protestuoti? Nepadės...

neerzinkime rusų...

neerzinkime...

neerzinkime rusų...

juk kokia mūsų pažanga padaryta...

taip, medžiaginis gyvenimas tiesiog tarpsta...

labai gražiai klesti kooperatyvai...

žaliuoja pasėliai...

rugiai, vasarojus...

rūksta fabrikų kaminai...

litas stiprus...

žmonės dirba ir uždirba...

priimkime ultimatumą...

priimkime ultimatumą...

priimkime, priimkime, priimkime...

nesipriešinkime...

nesipriešinkime...

nesipriešinkime...

SMETONA. Tik Musteikis man pritarė, siūlė gin-tis...

dar lyg Šakenis...

dar sušukau, praradės viltį – atsikvoškite... ar jūs galvojate apie tautos likimą?

Ar jūs galvojate apie valstybės ateitį?..

Kaip atrodisite savo ainiams? Bailūs, išsigandę,

drebantys dėl savo kailio...

aš kategoriskai nesutinku...

aš jus palieku...

CHORAS (PATERNALIJUS). Tai šiaudadva-

sai generolai,

tai šiaudadvasiai...

negali susitvarkyti...

puiki proga padėtimi pasinaudoti ir atsikratyti Smetonas režimo...

labai paprastai...

SMETONA. Taip, kai kurie tiesiog virpėjo iš ne-

kantrumo,

ypač Bizauskas. Jie suklusę laukė mano atsistaty-

dinimo.

Ar atstatydinimo? Tą naktį supratau, kad esu per plauką nuo suėmimo...

jie dar nebuvo gavę aiškių nurodymų dėl manęs...

todėl lükuriavo... aš jiems buvau reikalingas dėl prezidentinių įgaliojimų... planuota perimti val-

dižą konstituciškai...

jie paaukojo tik sovietų įvardytus – Skučą ir Povilaitį...

ir tokiu momentu man į akis begėdžkai melavo Merkys...

Kur yra Skučas su Povilaičiu? Kur? Atsaky...

CHORAS (PATERNALIJUS). Pone Prezide-n-te, būkite ramus,

jie yra saugioje vietoje... nors yra nuomonė...

SMETONA. Kokia dar nuomonė?...

CHORAS (PATERNALIJUS). Kad juos reikia... vardan valstybės ramybės...

perduoti teisman... juk mūsiškiai teis...

SMETONA. Nedrįskit net galvoti. Taip pasiduoti sovietų provokacijai...

jūs visai praradot garbę ir padorumą...

žiūrėk man, Merky, kad šių žmonių gyvybę ne-būtų

mums ant sąžinės...

o juk liko ant sąžinės... kaip ir šimtų tūkstančių tautiečių gyvybių,

paaukotų dėl bailumo, išdavystės ar patiklumo...

vos trumpam sumerkęs karščiuojančias akis paryčiais po posėdžio mačiau lyg regėjimą... lyg sapną...

Karo muziejaus sodelyje... minia vienodų... visiškai vienodų žmonių...

be jokios išraiškos abejinguose veiduose... lyg su kaukėm... lyg apvalkaluose...

éjau pro šalį nepažintas ir nestabdomas... kažko-kia taip pat beveidé...

juodu kostiumu žmogysta... prie Nežinomojo ka-reivio kapo...

sakė prakalbą...

prie šio kapo... kuris kaip ir liudija mums visas tas kovas

už Lietuvos liaudies gerovę...

mes duodame pažadą,

kad rūpintis įvykdysi visa tai,

už ką šis kareivis žuvo...

mes rūpintis...

ir visi dusliais balsais atsakė...

mes rūpintis...

bet buvo akivaizdu, kad jie né nemanó rūpintis...

kad ta žūtis jiems visiškai beprasmė ir bereikš-mė...

ir už Kareivio kapo pamačiau pakylą su dviem karstais...

uždengtais juodom drobulėm... Darius ir Girėnas...

mūsų didžiavyrai?

Bet kodėl jie čia? Perkeliami iš mauzoliejaus?..

Priéjau artyn...

kilstelėjau apdangalą... ir nustėrau.

Skučas ir Povilaitis... abiejų mumijos...

guli kaip gyvi... kaip tikri didžiavyrai...

tik niekas iš susirinkusių sodelyje

prie jų karstų nesiartina...

niekas...

tik plaikstosi juodos drobulės...

juodos drobulės ant vienišų karstų...

Pauzė. Netikėtai čaižiai skamba telefonas. Choras (Paternalijus) prišoka, pakelia ragelį

CHORAS (PATERNALIJUS). Taip... taip. Prezidentas dar čia...

supratau... nedelsdamas perduosiu... nedelsdamas... gal jūs pats?.. Tuoju...

pone Prezidente, pone Prezidente... pulkininkas Gaušas...

SMETONA. Pulkininke? Taip... taip... girdžiu. Tikrai girdžiu
ir negaliu patikėti... dėkoju, dėkoju. Jūs tikras didvyris.

Perduokit mano asmenišką padėką... taip asmenišką Lietuvos Respublikos Prezidento padėką karžygiam...

jūsų pasiaukojamas žygis... nuplaus istorinę gedą...

ištasis tą tikrają, o ne menamą istorinę klaidą – nesiprišinti okupantui... kaip?

Kautynių žygio tvarka?.. Jūs jau pasiekėte?.. Puiku. Po valandos? Gerai.

Tikiuosi, rusai neužkirs jums kelio... jų dalinių dar néra?.. Laukiu... (paddeda ragelį)

ka gi... pulkininkas Gaušas žygio maršu jau pasiekė Vilkaviškį...

VOLDEMARAS (atsainiai). Na ir kas? Kas, kad pasieké?

Kas toliau? O jei susidūrė su raudonarmiečiais išmėtys ginklus?..

Nesipriešins?.. Ir taip bus, nes turi savo aukščiausią vadų įsakymus...

kas tada? Dar didesnė gėda. Ir kam atsakomybė už tokią avantiūrą? Kam?

SMETONA. Tai ne avantiūra. Tai pilietiška savimonė.

Tai atsakomybė tautai ir valstybei.

Tai ištikimybė duotai priesaikai... tokius aš troškau matyti

visus lietuvius – tobulus, dorus piliečius...

aš kūriau idealistinę valstybę...

Platono valstybę... taip, taip, ir tu tai puikiai žinojai,

tyčiodamas iš šios idėjos ir keldamas savają – jėgos, valios triumfo ir totalinės prievertos...

tiškiau, ne savają... dučės ir fiurerio idėją...

ji nepritaikoma lietuviškoje dirvoje...

lietuvis jautrus, netgi sentimentalus, jis kupinas užuojaudatos

ir altruzmo... tokios savybės idealios Gėrio ir Grožio idėjų séjai...

taip, taip, nesijuok... būtent tokį idėjų séjai.

Gėris, Grožis, Dora...

jos suteikia tvirtumo švelnioms natūroms... ir sušvelnina pernelyg ūmias...

o mes išsyk pradėjome nuo demokratijos...

pilnuitinės...

pusinės...

krikščioniškosios...

bolševikinės...

teisus Platonas, teisus. Demokratija – tolygi anarchijai,

tos laisvės atveda valstybę į vergiją...

VOLDEMARAS (eina prie telefono). Man iki gyvo kaulo įkyrėjo

nueinančiųjų svaičiojimai... alio, alio... sujunkite su sovietų ambasada...

SMETONA. ...taip, mūsų Lietuva turėjo visas prielaidas tapti idealia

valstybe. Tačiau ar rėmėmės keturiomis platonis komis dorybėmis?..

Ar kas nors galėtų jas išvardyti?..

Kame mūsų lietuviška išmintis?

Kame mūsų lietuviška drąsa?

Kame mūsų lietuviškas susivaldymas?

Kame mūsų lietuviškas teisingumas?

VOLDEMARAS. Alio... alio... čia Voldemaras...

taip, profesorius

Augustinas Voldemaras... jums pranešė ponas Ak-

sionovas iš Paryžiaus... taip, Paryžiaus ambasados... džiaugiuosi... malonu... tik dvidešimtą?.. kaip, kaip? Ak. Laukėt tik birželio dvidešimtą... pasiskubinai...

suprantate, tokie įvykiai... tokie pokyčiai Lietuvoje...

SMETONA. Kai valstybės valdovais taps tikri filosofai...

į pagarbą jie žvelgs iš aukšto... labiausiai ir aukščiausiai vertins teisiningumą...

tariausiai esas filosofas...

tariausiai galės valdyti būtent tokią valstybę...

siekiau teisingumo visiems... tačiau neįvertinu...

juk Gėris - silpnas. Jam būdingi tylūs darbai, gražūs žodžiai, pakantumas, meilė...

akyviai siautėjančiam, nuolat triukšmaujančiam blogio gaivalui,

„žengiančiam chamui“ Gėris vis sunkiau priesinasi...

VOLDEMARAS. Žinoma, žinoma, jūs visiškai nesikiše... be abejo...

tik norėčiau vienos paslaugos, labai kuklios... taip, paprašyti... be abejo...

SMETONA. Deja... deja... prasisiekėliai ir prisiplakėliai,

kuriems Dora ir Gėris tuščias garsas...

sunaikino... sugriovė visus idealistinius užmojus...

ir dar išorės seni ir nauji priešai...

baisiausia, kad žemiausio sluoksnio žmonės taip veržiasi

valdžion... juk pražūtinga visiems,

jei koks nors praturtėjės verslininkas ar apsišaukėlis sviesto lygintojas

įsigeistų tvarkyti valstybę... tokie dažniausiai neturi jokių tam tinkamų moralinių ir dvasinių savybių... deja, neturi...

apie pasiaukojimą, nesavanaudiškumą

jie nieko nežino ir nenori žinoti...

VOLDEMARAS. Taip, būtent tik vieno... vieno dalyko – kad kuo skubiau

mane palydėtu į Kauną... taip, taip... ačiū, ačiū... na, Tautos vade, linkėjimai iš sovietų pasiuntinybės... ir jie prašo

tamstą įkalbėti grižti...

SMETONA. O ko pats prašai?..

VOLDEMARAS. Gal be moralų. Tai politika, re-

alpolitik,

kaip pats mėgdavai kartoti...

Lietuva dar egzistuoja, niekas valstybės nesunai-

kins.

Kol kas mums leis be tavęsusitvarstyti...

bus nauja demokratinė vyriausybė... kol susidė-

lios... kol atvés aistros... čia ir vokiečiai atžygiuos...

SMETONA. Tikiesi sulaukti... bet visgi kažko

prašai?..

VOLDEMARAS. Juokas. Vien tik juokai... no-

riu, kad paspirstintu

tą apsilaukėli Merkj. Jo ižūlumui nér ribų...

dabar sulaikiusi ir delegacijos, ir deputacijos...

ir prideramos pagarbos. Nulydės mane Kaunan...

tiesiai prezidentūron. Juk tavo kabinetas dar laisvas?..

SMETONA. Tik žiūrėk, kad nenulydėtū kiton vieton...

VOLDEMARAS. Kur?..

SMETONA. Į kokį bolševikinį kalėjimą... Sovie-

tija plati...

VOLDEMARAS. Visų pirma tatai gresia tau. Ir

dabar, po pokalbio

su sovietų pasiuntinybe, tuo visiškai neabejoju...

SMETONA. Ir aš neabejoju. Mums abiems pa-

rengtas tas pats likimas.

Tik matai, aš gelbsčiu ne save... aš gelbsčiu Lie-

tuvos valstybės instituciją...

aš negaliu pakliūti į bolševikų rankas... negaliu

tapti savo kurto valstybės

duobksiui... todėl rusų klastai, Vilnių grąžinus,

nepasidaviau. I sostinę né

nesiruošiau persikelti... juk iš ten pasienį pasiekti daug sunkiau... ir bolševikai jau būtų mane sutvarkę... su visais pagarbos ženklais...

Vėl skamba telefonas. Choras (Paternalijus) prisökės pakelia ragelį

CHORAS (PATERNALIJUS). Taip... ponas Prezidentas dar čia... kaip?

Pone Prezidente... pulkininkas Gaušas...

SMETONA. Kaipgi?.. Kokia delegacija?.. Supratau... supratau...

generolas? Tallat-Kelpša?.. taip... taip... girdžiu... nesisielokit, pulkininke...

jūs padarėte viską... viską... ačiū... ir sudie... sudie... (tyliai, sielvartingai)

Viskas baigta... viskas. Dabar jau tikrai neliko jokios vilties...

delegacija, vykstanti pas mane į Kybartus, už Vilkaviškio sustabdė pėstininkų pulką...

generolas Tallat-Kelpša įkalbėjo, įsakė grižti... Gaušas syravo... pareiga ir aukštesniųjų įsakymai... kariai graudinosi... laužė ginklus... nerėjo paklusti...

tūkstantis karių... tūkstantis lietuvių karžygiai... jiems niekad nebus atleista...

bolševikai už ši žygį sunaikins visus... ir ta vadinoji delegacija netrukus taip pat mane įkalbinės, ne, įsakinės man...

ir tokie išdavikai netrukus bus čia... ir tokie bailūs apsidraudėliai vers

Prezidentą grižti ir pasirašyti aktus... jie privertė Gaušą...

jie privertė daugelį veikėjų jiems tarnauti ir vykdyti užmacias...

aš negaliu čia pasilikti... man būtina bėgti... slėptis...

CHORAS (PATERNALIJUS). Pone Prezidente... viskas parensta... viskas sutarta... galų gale...

SMETONA. Kas parensta?..

CHORAS (PATERNALIJUS). Vienintelė išėitis – nedelsiant

slapta kirsti sieną... jau tamsu...

jus perves per upelį tinkamoje vietoje...

SMETONA. Ar patikimi asmenys?.. Gal tai provokacija?

CHORAS (PATERNALIJUS). Visiškai patiki mi. Advokatas Misiurevičius...

ir tikras patriotas vietas policininkas...

SMETONA. Misiurevičių pažistu. Ir pasitikiu. Kuri valanda?

CHORAS (PATERNALIJUS). Netrukus dvylikta...

SMETONA. Vadinas, dar birželio penkioliktoji...

CHORAS (PATERNALIJUS). Taip... penkiolikta...

VOLDEMARAS. Girdžiu, girdžiu jūsų slaptus planus... ką gi, skubék...

nelaikysiu... tik kažkaip prieš istoriją kvailai atrodys visas šis farsas...

krašto apsaugos ministras... palieka Prezidentą

ir trilinkas pralenda

pro pasienio užtvarą...

o pats Respublikos Prezidentas nakties piedangoje

brenda per upelį kiton valstybę...

nori tikslų laiką istorijai užfiksuoti? Istorinio pa-

bėgimo...

birželio penkioliktą Lietuvos Respublikos Prezi-

dentas pasitraukė užsienin...

perbridės upelį...

SMETONA. Įstoriai viską sudėlios. Neliks vie-

tos pajuokai ir patyciai

iš savo valstybės teisėto Prezidento...

kuris tapo išdavystės ir okupantų

jėgos auka... tačiau traukėsi, neišdarvės valstybės

ir tautos...

ir ne tik neišdarvės...

jei reikalauja aktų... aš jiems juos parašysiu...

12 Kūryba

Liudas GUSTAINIS

Tyruliukų švieselės

Naujosios Violetos Šoblinskaitės Aleksos novelė knygos „Tyruliukoje viskas gerai“* anotacijoje rašoma, kad autorė „kviečia skaitytojus į pramanytą miestelį, kuriame gyvena keistulai... Tyruliškiai keisti vien todėl, kad vis dar nėra pamiršbūti paprastų paprasciausiai žmonėmis“. Teiginiškai dalies teisingas, tik man norėtusi pasvarstyti, kodel būtent *Tyruliukai?* Ar juos pagimdė žodis „tyras“, ar tai asociacija į „tyrlaukius“? Manyčiau, miestelio pavadinimas galėtų būti aliuzija į abu šiuos žodžius – juk tai vietovė, kurioje tai, kas dar tyra, išteka arba susigeria į smėlį: miestelis tartum nykstančios Lietuvos simbolis.

Aptarinėti V. Šoblinskaitės Aleksos rašymo ypatumus lyg ir nėra prasmės – tokį kaip Violetos žavių ir žodžių turtingų tekstų tekštų gerai paieškoti – retsykiais atskirus jos vartojamus posakius, žodžius norisi iškelti aukštyn ir pasidėti ant altoriaus. Šiandien labiau magėtų giliintis į novelių turinį – ką ir kaip rašytoja porina, atkreipti dėmesį į kūrinių kompozicijas, simbolius, įsi-klausyti į veikėjų pojūčius. Nes šita knyga netgi pačios V. Šoblinskaitės Aleksos prozoje išsiskiria savo branda. Tad peržvelgsiu kai kurias rinkinio noveles ir pabandysiu suvokti, kaip jos veikia skaitytoją. Ne todėl, kad tai būtina, pagyrinėti užtekutį ir vienos pastraipos, bet prisiliesti prie Violetos kūrybos ištisės įdomu – už kiekvieno posūkio vis kiti atradimai. Negaliu atsispirti tokiai pagundai.

ELVYTĖ

Kiekviena pasakojimo pastraipa – vis kita vibruijančios būties briauna.

Elvytė – iš prigimties luoša mergaitė, kurią globoja jos mirusios motinos brolis Domantas ir jo žmona Rūtilė. Būtų eilinė skriaudžiamos arba tariamai atstumtos našlaitės istorija, bet Violetos plunksna ją paverčia, sakyti, žemės šerdimi. Mergaitės vienatvė ir mirtis aprašomos išpūdingai, autorė naudoja sapno, pasakos elementus, kurių simbolika daugiausia ir nulemia kuriama išpu-dę. Novelės suvokimo raktas – kopų siaubūnas, kurio niekas nemato, tačiau jis tartum praryja mergaitę, išlaivina ją iš jos pačios.

Kada Elvytė susikabinusi rankomis su savo mirusia motina nutolsta jūros paviršiumi, „niekas iš žmonių nuenancių nematė. Jas matė vien kopų siaubūnas – tiktai jo akys, primenančios keptuvėje paleistą kiaušinį su vyzdžio tryniu, galėjo žiūréti tiesiai į saulę“ (p. 17), o „kai du siluetai išnyko horizonte, žvéris suriaumoją skerdžiamo galvijo balsu. Gal taip kūnas atsisveikina, kai jis palieka siela?“ (p. 17).

Autorė tiesiai to nepasako, bet todėl ir gražu, nes gali galvoti, jog kopų siaubūnas, kuris lieka gulėti ant smėlio – tai visa, ko mergaitė nekentė: ir jos pačios kūnas, o ir apskritai – egzistencija be meilės. Bet ir tai ne visa tiesa – su smėliu susiliejęs siaubūno kūnas – tai ir aistringa, akla, nesunaikinama žemės jėga; mergaitė išeina ir pasilieka, tolsta jūros paviršiumi ir susigeria į kopas, pati tampa siaubūno kūnu, žemės gyvastimi.

Todėl ji ir norėtų vaidentis pasilikantiesiems, nors motinai atrodo, kad nebéra prasmės.

LEDINIS SEKMADIENIS

Novelė išpūdinga, kompozicija klasikinė, istorija porinama be priekaištų, kalbos gražumas retsykiais priverčia aiktelėti, tad apie ką daugiau kalbėti?

Intriguoja novelės kulminacija – „po to virtuveje tylu tylu“ (p. 38). Tai taškas, būsena, į kurią suteka Adomo ir Klementinos gyvenimai.

Iš pradžių jiedu įkaitintus akmenis tempia į speigo sukaustytą bažnyčią – tai lyg jų gyvenimo simbolis, lyg vežtų visus savo mirusius vaikus rogėmis per speigą į Dievo namus. Jie įsiręžę traukia du raudonai įkaitintus akmenis tarsi kraujuojančias savo širdis į šv. Mišias, bet skausmas per didelis, jis sprogsta, išsilieja į Adomo smūgi Klementinai – „tu kalta“ (p. 37). Tuomet ir stoją tyla – užgniaužtas nevaldomas skausmas, kuris neišvengiamai turi transformuotis – į ką?

Kas gimsta skaudžioje tyloje?

Nesakytum, kad viltis: mirusiuju neprikelsi, savo klaidų neištaisysi. Tačiau tyla – tai žaizdras, kuriame išsilydo visas gyvenimas ir suteka į vieną taurę – jie nesupranta, kodėl juos tai ištiko, atsiprašyti neketina, bet ir neišeina.

Nevilties, pykčio, nuoskaudų ir atleidimo tyla – tai kaip įsčių tamsa.

DRASKĖS

Stilius žavingas ir švelnus, lyg ne sakiniai riedėtų, o vėjelis pūstų. Apie ką novelė? Panašu į skyrybų anatomiją. Pasaulinėje, o ir mūsų literatūroje ne kartą nagrinėta tema, tačiau kiekvieną kartą tai būna kitaip.

Nors Aleksandras iš karto, pirmuoju novelės sakiniu, pareiškia, kad „neturiu kitos išeities“ (p. 39), bet kol jo vidinis ketinimas įsiūnija, praeina nemažai laiko. Skaitytojui autorė nubrėžia višą Aleksandro ir Marijos santykį raidą. Tvardingai, sąžiningai, nieko nepraleisdama, dramatiško siužeto ir kompozicijos detalių apgalvotos iki

smulkmenų: prieš akis nusidriekia sunkiai vienas kita suprantančių žmonių portretai.

Nežinau, ko siekė autorė, bet man, skaitytojui, dingojasi, jog tai – sakmė apie mirtį. Kiek vienas personažų veiksmas, žodis vis plačiau atveria mirties vartus, nors taip ir neatrodo – tikroji jų prasmė atskleidžia tik novelės pabaigose. Tiesa, pats Marijos mirties faktas man pasirodė tikėtinas, bet neįtikimas, nes koks normalus žmogus numirtų prisilietus prie varlės? Galbūt žmonijos istorijoje kur nors ir yra taip nutikę, tačiau toks atvejis vis dėlto verčia abejoti Marijos mirties tikrumu. Jeigu pirma nebūčiau perskaitęs novelės „Elvytė“, sunku būtų atskiratyti šitos abejonės, tačiau kai tuos du pasakojimus sugretini, ūmai žūtis nuo varlės prisilietimo įgauna kitą prasmę: dabar jau mirtis – ne tik meilės tragedijos išdava, bet ir Marijos persikūnijimas į varlę karalienę – tokiu būdu ji grįžta į žemės karaliją, į save. Tokia tikimybė priimtina, ir tuo metu jau santykį „draskės“, kaip jas vadina autorė, įgauna nenusakomą mistinę prasmę: lyg būtų nuaidėjusi kosminės melodijos gaida.

MEILĖ BIJO RUDENS

Skaitytojo vaizduotę išjudina novelės veikėjos Meilės prisiminimai apie kaimynus, kurie „vienas po kito visi iš to kiemo išėjo – gal su keliolikos mėnesių pertraukom. (...) Liko spyna ant durų, aklinais suvertos apsilaupiusios langinės ir šuva“ (p. 56).

Per Meilės prizmę – kasdieniškos sodybų tuštėjimo kronikos; išmīršta Keraičiai, Rickūnai, kiti, su kuriais ji vis baudėsi pyktis – ketino, bet taip ir nespėjo. Ar novelė apie tai, kad kaimynų įprociai dirgina? Ar apie tai, kas atsitinka, kai gyvenantieji šalia vienas po kito išnyksta? („Meilė nedega žiburio. Tamsu ir kaimynystėje. Niūriai juoda iš kairės. Dar juodžiau dešinėje, nes paskutinysis iš dešinės atgulė į Tyruliukų smiltį vos vakar“, p. 55). Egzistencijos priešpriešos ir paradoksa. „Nuo šiol bijosi ne tik rudens, – su-pranta moteris“ (p. 65). Visi kiemai jau tušti. Ji liko viena.

Vis dėlto tai nostalgiskā novelė. Ties varteliais lükuriuojanti mirtis – lyg alchemikas, kuris kažkada tarp kaimynų tvyrojusių nesantaiką paverčia auksu.

KELIONĖ Į PRADŽIA

Kas šiai laikais pasiryžtų leistis į begalinę kelionę dėl kitų žmonių laimės?

Tik Juliukas.

Jis vienuoliaka metų nesustodamas keliauja pirmyn, aplinkui ilgą stalą, tvirtai priveržta prie grindų.

Tik Juliukas.

Liūdnai ironiškas pasišventėlio simbolis: Juliukas – nuostabus daugiaiprasmis įvaizdis, tačiau autorės dėka juoktis iš jo nesinori – žinoma, ironija veržiasi per kraštus, bet ir verkti galėtum, ir tikėti – juk tikrai išbyrės dantys liūtams.

Juliukas žino.

PASKUTINIS REISAS

Sakmė apie tolimųjų reisų vairuotojus. Puikus *dalnaboiščikų* egzistencijos aprašymas. Ir ne tik. Pries akis – visa pasakotojo gyvenimo istorija, nuo pradžios iki pabaigos. Ir tuomet atėjo diena, kai jis nusprendė mesti *dalnaboiščiko* darbą, nes Teresė, jo žmona, pareiškė: „Esu pasaulyje, bet nebenoriu būti iš pasaulio...“ (p. 83).

Lyg ir daug žadantis pasakotojo troškimas dažniau būti namie, su žmona, bet ar tai realu? Panašu į vilties viliojinį. Žmogus gali šitaip norėti, bet valgyti vis dėlto reikia.

Sioje istorijoje yra kažkas nykaus. Neapčiuopiu, kas, galbūt visuma – ir *dalnaboiščikų* palydovės, ir dorovė, ir Teresė, ir netikra viltis – viskas nyku.

Kodėl?

Gyvenimas toks, koks yra, rašytoja tik registruoja faktus, bet...

Įtariu, kad keistą įspūdį sukuria būtent mintijimas apie praeitį – gyvenimo įvykių išrikiavimas

dar néra gyvoji istorija, sielos atspindys – tai skirtingi dalykai, nors taip ir neatrodo. Jeigu žmogaus mintys ir sukuria įvykius, jo siela egzistuoja atskirai – bet kokiomis aplinkybėmis.

Būtent tokio – neapčiuopiamo – pasakojimo lygmens šiuo atveju ir pasigesčiau.

HALIO KOMETÀ

Morta Tolutienė verda bulvienę su kumpiu Nuručiukui su Baltakakte – artojui su kumele – o naftių moteriai prisisapnuoja josios velionis vyras Balys ir parodo jai sėklą iš Halio kometas, ir tuomet pati mirtis, o gal tai i Anapus drauge su Baliu pasitraukusi Morta „suplakė Upės karklynusose skardžiabals(e) lakštingal(a)“ (p. 94).

Ir kaimo buities vaizdai, ir Mortos mirtis, ir skardžiabalsės lakštingalos – jos visos kaip viena, nė nežinia, kokiu būdu vyksta ši transformacija.

Iš pradžių – nuobodi Mortos egzistencija, tūpčiojimas apie savo trobos pakampes: „O už ką man kancia? Už ką tas krutėjimas iš paskutinių, tas amžinas šilumos laukimas, tas lankstymasis Nuručiukui, kad tik atsivarytų Baltakaktę?“ (p. 89), ir ūmai – skardžiabalsė lakštingala.

Pradedu manyti, kad V. Šoblinskaitė Aleksa yra mirties aprašymų karalienė.

Arba ji varlė karalienė – pusiau iš pasakos.

Tai jau trečia tokia novelė (prieš tai buvo „Elvytė“, p. 5, „Draskės“, p. 39).

Mortos istorija iš esmės skiriasi nuo *dalnaboiščikų* gyvenimo aprašymo: išrikuoti tolimųjų reisų vairuotojų gyvenimo faktai tik nudrenuoja skai-

tytojo dvasių panašiai kaip graudžios gyvenimo istorijos, patiekiamos per televiziją, o vaizdas, kai žmogus verda bulvienę ir miršta drauge su ta pačia *bulbiene*, griebia už širdies.

Elementari psichologija. Pirmu atveju siela nainina, kitu – gaivinama.

VAKARAS PAS TITULINI PATARĘJĄ

Autorės valia tikra istorinė asmenybė Vincas Pietaris katorgiškomis sąlygomis Vologdos srities Ustiūžno miestelyje eilutė po eilutės kurpia pirmajį istorinį lietuvišką romaną „Algimantas“. Vincas, sakydamas, stovi prie finišo linijos, kurią turėtų pasiekti visi. Pietaris vienas ten drebėdamas nuo šalčio laukia atlekančiųjų su vėjeliu, starto linijoje šimtai, startinis pistoletas jau seniai driokstelėjo, tuo visi pasileis, bet, deja, dauguma apsisuka ir bėga atgal, i niekur, o tie, kuriems šauna į galvą vis dėlto varyti pirmyn, suka ratus aplink stalą, tvirtai priveržta prie grindų – kaip Juliukas (p. 73).

Gal tik vienas Juliukas ir veržiasi į finišą.

Violeta panašiai ir sako: „Vakaras pas titulinį patarėją buvo prieš šimtą metų ir vyksta dar – kiekvienais metais, kiekvieną šaltą gruodį“ (p. 157).

Tyruliukai prieš Vincą Pietari. Violetai norėtusi, kad jie būtų vienoje fronto puseje.

*Violeta Šoblinskaitė Aleksa, *Tyruliukoje viskas gerai*. – Kaunas, „Kauko laiptai“, 2012.

Poetas ir KGB

Atkelta iš 9 p.

Pirmųjų išskaitų metu 1945 m. V. Mykolaitis arčiau susipažino su studentais, tuoju padalijo juos literatūros srityje į kategorijas – be talento ir talentingus. Pirmiesiems jis šiurkščiai patarė: „Eikite į medicinos fakultetą taršyti lavonų. Jūsų kalba neišvystyta, Jūs neturite talento.“

Peržiūredamas studentų seminarinius darbus, V. Mykolaitis vulgarizavo marksistines-leninines pažiūras apie literatūrą. Jis studentams patardavo „parinkti“ seminariniams darbams vieną kitą sakinį apie „jo didenybę.“

Agentūriname pranešime pažymima, jog naujajame poeto lyrikos rinkinyje „Sveikinu žemę“ atsirado keli eileraščiai, vaizduojantys Spalio revoliucijos didybę bei TSRS tautų draugystę, tačiau atsiskaitydamas už septynerių metų kūrybinę veiklą Putinas „pateikė tarybiniam skaitytojui eilę tokius eileraščių, kuriuos gali perspausdinti bet koks šiu dienų buržuazinis laikraštis, nes jie neidėjiški ir atsilikę nuo šiuolaikinio tarybinio gyvenimo.“

Tekste pažymima, jog agentūrinei bylai „Uniaty“ Mykolaitis-Putinas priklauso kaip klerikalės-nacionalistinės organizacijos dalyvis. Ant šio agentūrinio pranešimo, išspaudo rūsiška mašinėle, papulkinkinkis A. Zemiakinės užraše į ją parengusiam vyr. leitenantui tokią rezoliuciją: „Drg. Karpučiniui parengti apie Mykolaitį išsamią pažymą į CK su tikslu spręsti klausimą dėl jo suėmimo...“

Vis dėlto rašytojas aresto išvengė. Matyt, aukštoji partinė nomenklatura pabijojo imtis tokiai drastiški priemonių – viena, jis pakenktų tarybinei propagandai, antra, būtų prarastas jaukas atsivilioti žymius išeivijoje gyvenusių kūrėjus (V. Krėvė ir kt.). Tačiau budrios saugumiečių akys nenuleido žvilgsnio nuo Putino buto. 1952 m. vasarą trijų saugumo

pareigūnų parašais patvirtintame rašte siūloma V. Mykolaičio bute įrengti slaptą pasiklausymą („literaturomų službu“). Tų pačių metų Lietuvos kompartijos Centro komitetą pasieksia skundas apie universitetu Lietuvii literatūros katedros dėstytojų M. Lukšienės, V. Zaborskaitės, V. Mykolaičio, J. Lebedžio ir kitų stambias ideologines klaidas, anti-marksistinę pasaulėjautą, reakcingu rašytojų idealizavimą, apie bolševikinės kritikos stoką pačioje katedroje. Dar po kelerių metų pašalintas universitetu rektorius J. Bulavas, surengtas viešas lituanistikos dėstytojų linčas, išvaikyti patys autoritetinės katedros darbuotojai (M. Lukšienė, A. Rabačiauskaitė ir kt.).

Paskutinis išrašas „Uniaty“ agentūros byloje apie V. Mykolaičių-Putiną datuotas 1954 m. spalio 14 d. Po kelių dienų KGB pulkininkas K. Liaudis pasirašytoje išvadoje tvirtina, jog néra gauta svarios medžiagos apie individualią aktyvią antitarybinę veiklą. Be to, atskleista provokacinė agento Gulbės medžiaga, paprasciausiai falsifikavusi duomenis bei perdėtai ligūstai vertinus rašytojo poelgius...

Pulkininkas K. Liaudis įsako bylą „Uniaty“ nutraukti, o V. Mykolaičių-Putiną, kaip praeityje vykdžiusi antitarybinę veiklą, palikti saugumo išskaitos kartotekoje.

Ne viskas niūrų ir šalta buvo toje pokario atmosferoje. Pasitaikė momentų, kai Putinas džiaugėsi puikiai parašytu studento kursiniu darbu, kai Lietuvii literatūros katedroje galėjo atvirai ir broliškai pasikalbėti, kai plieninės ir fanfarinės lektūros nualintoje poezijoje netikėtai aptikdavo tikrą grynuoli posmą... Rašytojui itin išsiminė lituanistų kurso išleistuvės, vykusios universitete bene pačią žvarbiausią 1951-ųjų vasarą.

Auditorijoje prie Kolomų salės padengtas iškilmingas stalas. Smagiai surmuliuoja naujas lituanistų

kursas. Ateina dekanas Eugenijus Meškauskas, dėstytojas Jurgis Lebedys. Štai pasirodo ir V. Mykolaitis-Putinas. Kažkokas neoficialus, žmogiškas, gerai nusiteikęs. Kartu su kitais garbiais svečiais sardinamas už stalo, prasideda laisvas, nevaržomas pokalbis. Tų metų diplomantė Irena Kostkevičiūtė prisimena: „Iš vietos pakyla Jonas Rozga, išprusės, ryškių poetinių aspiracijų mūsų kolega (po metų, deja, miręs nuo sunkios širdies ligos) ir iškilia kalba kreipiasi į Putiną kaip Adomo Mickevičiaus palikuonių, primindamas senąsias Vilniaus universiteto tradicijas.“

Dar labiau vakaro nuotaika pakyla, kai gretimoje auditorijoje prasideda šokiai. Prie pianino sėdasi garbi viešnia – Margarita Dvarionaitė. Visą gyvenimą buvęs imlus muzikai, Putinas gražiai bendrauja su garsia pianiste. O kai rašytojas spontaniškai paniūniuoja savo itin mėgstamą Rachmaninovo holl preliudą, M. Dvarionaitė momentaliai pagauja ritmą ir jau galingais akordais skamba žymiojo rusų meistro muzika...

Norėdamas atsikvėpti nuo šokų šurmilio Putinas išeina koridorium. Čia jis apsupa studentės. Jos nešykštai rašytojui komplimentų, pagarbos gestų. Bet viena apgailestauja, kad jai, atvykusiai iš Kauно, neteko klausytis Balio Sruogos paskaitų. Pilkas šešėlis perbėga Putino veidu.

– O aš pavydžiu Sruogai, kad jis jau išsivadavo iš šito kalejimo, – atvirai prisipažista profesorius ir tėlesia:

– Politinis rinkinio triuškinimas, kritikos nesąmonės, absurdai... Paneigiami dar bent kiek minimaliai vertę išlaikę paprasčiausiai gamtiniai eileraščiai... Kaip gyventi, rašyti, dirbtai, – tarsi savęs, tarsi studentų klausia Putinas.

Studentės sukrėstos. Jos girdi tikrą, atvirą profesoriaus skundą, klausosi sielą sukrečiančių žodžių. Viena diplomantė taip užfiksuoja tą akimirką: „Visiems laikams išliko taurus sielvarto apniauktas poeto veidas...“

Gal todėl pokario metų nuotraukose veltui ieškotum besišypsančio Putino. Visur jis rimtas, gal kiek rūstus, savyje susikaupęs. Džiaugtis tikrai nebuvo kuo...

14 Ataidai

Jolanta SEREIKAITĖ

Po pasaulio pabaigos

Autorės nuotrauka

Retokai lankausi Kaune, o šikart i gmtajį miestą važiavau automobiliu pasaulio pabaigos dieną... Gruodžio dvidešimt pirmajā. Majų pranaštės autostradoje neužklupo: nei kraupių avarijų, nei krintančių kometų.

Pranaštės neišsipildo, nors jas skelbusieji sukrūna kažkam pelną, režisieriai turi apie ką sukti filmus, o poetai gali virkauti prie paskutinės dienos likučių... Kaunas ruošesi Kalėdoms, pasistatė vieną gražiausią eglę. Su šokančiais auksiniaisiais angelais ir mediniu mini tvarteliu, kuriame krutėjo gyva avis su ériuku.

Kalėdų laukimas man visuomet būdavo neįprastas laikas, paslaptina šventė, kurią vaikystėje švēsdavome tylomis. Kūčių dieną papuošiamą eglutę, padengiamas stalas, prisimenami liaudiški paprociai, burtais. Taip pat – balto kalėdaičio laužumas, žymintis perėjimą iš visiškos tamsos į šviesą, virsmo metą, stebuklo laukimą. Tyli, intymi, juoda ir balta kaip senos nuotraukos šventė, sukelianti vidinį virpulį. Šiai lai-

kais galbūt geriausia Kalėdas švēsti išvykus iš miesto į kokią nors atokią sodybą, kurios nepasiektų šiuolainės civilizacijos atributai – televizorius ir prekybos centrai, o aplinkui plytėtų tik sniegai, medžiai ir girderėtusi šunų lojimas... Kalbu visai nejausdama ilgesio sovietiniamis laikams, draudusiems šią šventę, juo labiau kad šiuo kalėdiniu laikotarpiu Kauno rotušės egėlė spinduliaavo jaukų vaikiską miražą ir tarsi kvietė grįžti į kažkokią seniai užmirštą pasaką.

Prieš pat Kalėdas, sekmadienį, nuvažiavau į Pažaislį, į ten vykusias sv. Mišias. Šalta, vidiniame vienuolyne kieme tarp dviejų senovinių šulinių, prie kurų auga didžiulė liepos, spindinčiose pusnyse įklimpės kartoninių angelų ratas. Akinamas baltumas – nes kas yra angelas, tegali nupasakoti mūsų vaizduotė, o kas yra nelabasis – dažnai rodoma per televiziją.

Per krikščionišką prizmę žvelgdamis laukiamę žmonijos Išgelbėtojo gimimo, naujos vilties, per se nuju kultūrų vyzdį – saulės sugržimo, to paties ciklo pasikartojimo. Gali atrodyti, kad tai nesuderina-

ma, bet kiekvieno mūsų pasamoneje tūno troškimas atsinaujinti, pradeti viską iš pradžių. Tai universalus, galbūt daugeliui kultūrų būdingas laukimo metas, kai susijungia senieji baltiški ir krikščioniški klodai ir tas daugiasluoksniauskumas šias tamsias dienas paverčia tarsi esančiomis anapus laiko.

Po Kalėdų netikėtai buvau pakviesta švēsti pagonišką Saulės sugržimo šventę prie Santakoje esančio aukuro. Apeigų vadovai vilkėjo tautiniais drabužiais, buvo pučiami ragai, mušama būgneliais, einama pro simbolinius, ornamentais išpuoštus vartelius, giedamos sutartinės, dalyviams užkabinami iš pagaliukų suristi saulucių formos papuošalai, kuriama ugnis, jai iš didelio medinio kaušo aukojamas apeiginis gérimas. Vėliau organizatoriai pakvietė ieškoti seno rastgalio ar kelmo, vadinamojo *bluko*, ir jį sudeginti išvaizduojant, kad supleška visi seni negeri praėjusių metų īvykiai. Sudeginau ir savo saulės formos papuošalą. Valgėme naminius pyragus, gérėme karštą arbatą, o rankas ir kojas kaitinome prie dar teberuse-

Daiva PO

Ecce Homo izoliaciniai la(i)kai, arba nuimkite galvas ir užrašykite parodymus!

Mano sielos intencijos – tai tik pranokstamu aukštybės vertikalių šššuorasss: vien tik bedangčio vėjo klostės dulkes kosminės kilmės ir pustomas vos girdimų deimantinių šnabždesių jézuusjéézusjéézusss (pa)samonės šlifavimo abrazivas.

Talentingo italų režisieriaus Romeo Castellucci spektaklis „Apie Dievo Sūnaus veido konceptiją“, 2012 metų spalio 7 diena, sekmadienis, Lietuvos nacionalinis dramos teatras, 5 eilė, 23 vieta – kvietimas Nr. 33238282, regis, neturi jokių trūkumų, padarytas pagal ypatingus, lūkesčiu užkrėstus meninius skaicių derinius ir gailestingųjų „samariecių“ valios reikalavimus, išskyrus... šioje aklakelio vietoje sedintijį laikiną ir begarsi žmogų, plastmasiniame įtvare įkalintais pirstais nervingai gniaužiantį bilietą it iškapotos tobuliausios (m)irties (debesies) žmogiškosios būties ir auksčiausio gério sopulingą dildę. Trumpam sustingsta tarsi sužalotas miegantis šuo, minios siūbuotas, varomas piktdžiugišku sprytiu alkto klausimo-dieviškoji dalelė-Klauso iš vidaus. Sutirštintos, menamos gelmės traui-

kos jėga suvirpa baltutelių drobinių marškinė rausvėjantis kraštelis, atsiprašomu žvilgsniu kintanti būtybė peržvelgia už vulkaninio stiklo žiūrovų gausą, lenkiasi, peržengia dar vieną pakoptėlė scenos link – persišviečiančio šešėlio, begalinio Tėsinio paraštės klapūno, toks lengvas, lengvas, (ne)nugaliėto, vis dar tebegyvo, beišpildančio vidinio Kūno Rašto, plūstančio šlapimu, malda, gleivémis, krauju, šiltas it kūdikio sapnas atskyrimas – ir... dingsta nepasibaigiančioje Meilės kūrinijoje kaip apakinta vėjo deginamo sapno vėlėlė, nuoga, sakralinės smiltelės prigimties...

Persmelkto jautri nepažinumu renesanso dailininko Antonello da Messinos „Salvator Mundi“ Jézaus metamorfozés artumo atvertis išivelia į žmogaus-stebėtojo-*atkartojo* pasaulį, suplaka sužeista, perregima realybė pūliuojančiu sparnu per kasdienybės ir laikinumo šašais apnuogintą širdį, pranoksta mirtingą negržtamąs paslaptys Šv.(i)Esybės Veide pradinguis. Skausmingai ir kantriai užtemdomas Virš ir Po besiplečiantis trapaus šioje pusėje žemės guolio aidas yra nėrčio aido: išmokyk mane paguodos, nukenksmintos

kūno krešuliais, ištaškius nakties-dienos šviesą, ilgesio kelionėje su Sūnumi pasaulio giliausiais sužalojimais keistis...

Baltoji, veik medicininės švaros Pradžia, dar priež žmogui gimstant, siejasi su visa apimanancią nebylia, sterilia, dar neišskaidytą ir nepažiniančią žinią: „Pradžioje Dievas sutvėrė dangų ir žemę, o žemė buvo tyra ir tuščia, ir tamsybės buvo viršum gelmių, ir Dievo Dvasia sklendeno viršum vandenų“ (ištr. iš Pradžios Knygos, Šventasis Raštas). Įvedus nuodėmės atpirkėjo ženklo prasmę, į odą išteigiamas Pažeidžiamumas, išbandant kūniškomis kančiomis – šiojo laiko baigmės užgautos natos išsalsavimo Dievo-Sūnaus bendrybės svoriu – viena iš esminių laikino kūno ir amžinosis sielos vienovės ir prieštaros abipusių jungčių. Neišsigąsk, tai tik tikejimo šaknies drėgas virpejimas, rauda, bedugnių laukinės poezijos plaukių pakrašteliu siūbuojant... Išsvirtina abejonės netobuloje, paralyžiuotų, gyvenimo amą sulydžiusių veiksmų tvindomoje pusėje, išskanduojant skausmą nebylaus Tėvo budiniu. Skverbiasi ir priartėja išnykimo išeitį, tik pačiam žmogui, Dvasios lyt_ejimo kelei-

nančio laužo. Šaltą žiemą įkurtą ugnies stichija, žiežirbos, šiluma – pats didžiausias šių švenčių stebuklas.

Viešėdama Kaune vis skaičiau A. J. Greimo knygą „Apie dievus ir žmones. Tautos atminties beieškant“. Joje subtilus intelektualas iš semiotiko perspektyvos analizuoją mūsų mitologiją. Niekaip nesugebėdavau perskaityti tos knygos, jí man atrodyavo per „sunki“, bet ši syki įsijaučiau į senųjų pačių ir baltiškų tikėjimų rekonstravimą. A. J. Greimas nepasiduoda nei entužiastangių tikėjimui, nei lengvabūdiškam grožėjimuisi mitais. Mokslininkas, regis, laikosi aukso vidurio, kiek įmanoma nuosaikešnio faktų peržiūrėjimo ir jų lyginimo su panasiomis patirtimis, slypinčiomis kitose kultūrose: Se-novės Graikijos, Indijos. Mus su kita sieja kintanti ir kartu patvari linija, galbūt Saulės ratas...

Pries Naujosius Laisvės alėja išmirusi.

Užsukau į soborą. Vaikai giedojo kalėdines giesmes, skaitė eilėraščius, atsisėdau ir jų klausiausi. Vėliau patraukiau link M. Žilinsko galerijos, kurioje apžiūrėjau Lietuvoje gyvenančio danų grafiko Gorano Andreaso Ohldiecko parodą „Antspaudai ir kitos klaidos“. Menininkas kuria spalvoto kartono, popieriaus skiltelių abstrakčius koliažus, derindamas juos su smaikščiais tekstais. Jo kūriniai grakštūs, elegantiški, šiaurietiški, minimalistiniai. Galejai juos skaityti kaip vientisą pasakojimą, monologą: *jis sėdėjo ant stogo, kol jie pastatė namą stovėjimo aikštéléje, sielvartaujančio apelsino anatominės detaliés, jūsų čia néra...*

Mūsų čia nėra, sakytu kauniečiai, tarpšventinis laikotarpis neatrodė tinkamas muziejams lankytis. Nors Kauno paveikslų galerijoje vyko keturių svarbių pirmosios nepriklausomybės laikais kūrusių moterų menininkų – Marcės Katiliūtės, Černės Persikovičiūtės, Domicelės Tarabildaitės-Tarbildienės, Marijos Račkauskaitės-Cvirkienės – paroda „Ieškoti moters“, buvau viena iš nedaugelio jos lankystojų.

Šias visas dabar žinomas menininkes sieja 1912 gimimo metai ir Kauno meno mokykla, kur jos studijavo. Pirmųjų dviejų – Marcės ir Černės – likimai tragiski. Talentinga grafikė M. Katiliūtė nusižudė, o Černė žuvo per žydų genocidą 1942 m. Kauno gete. Buvau neblogai susipažinusi su M. Katiliūtės grafika, tačiau

parodoje nustebino gausybę eksponuojamų jos tapytų portretų – kažkokia galia ir vienodus žamžintas juose, panašiai pasuktas veidas, šviesų modeliavimas, kažkas šiek tiek iš impresionistų ir Vincento van Gogho. Toje M. Katiliūtės veidų kolekcijoje išties spindejo vienas veidas, gal pačios menininkės autoportretas. Šiek tiek iš nuostabos sustingusios, atviro akys liudija pačios menininkės viduje slypintį aistringuimą, ambicijas, siekius, tačiau ir kažką jautraus, sužiesto. O vieno motyvo pasikartojimas užsimena apie kažkokią menininkės psichiką valdžiusią *idée fixe*, galbūt nerimą... Č. Persikovičiūtės darbų eksponuota nedaug, jų, kaip teigama, išlikę tik penki. Dailininkė pasižymėjo kaip savita koloristė, nors tuose aspektuose portretuose lyg ir išryškino tragiską savo likimo nuojautą. D. Tarabildienės kūrybos paraoda atidaryta ir Vilniuje, Paveikslų galerijoje. Ji įvairiai apuse menininkė, kūrusi ir skulptūras, ir grafių, iliustravusi vaikiškas knygas, tąpiusi, o jos mene svarbios motinystės temos. Menininkė sukūrė skulptūrą Rericho draugijai, vaizduojančią kultūrą globojusios pasaulio motinos archetipą. M. Račkauskaitė-Cvirkienė – jautrių, virtuoziškų, smulkų spalvinių dėmių magė, viena iš mūsų koloristinės tapybos mokylos atstoviu, jos kūriniuose jauti impresionistinius erdvinius pokyčius, atmosferinį kvėpavimą.

Senamiestyje, nedidelėje tekstiles gildijos galerijoje „Balta“, eksponuojamas balto kūrimo konkursas-paroda „Spalva – nuotaika – simbolis“. Joje matome ir garsi Kauno menininkų, tokų kaip R. Čarna, E. Rudinskas, atspaudus, o baltumo idėja – nuo fotelių iki angelų ar lēkščių – byloja apie kalėdinį šviesos virsma.

Estetinių pojūcių išgryniinimas tėsesi prire Rotušės aikštės iškūrusioje galerijoje. Joje vyko paroda, skirta šiuolaikinės šokių grupės „Aura“ trisdešimtmečiui. Videoprojektoriai, kompiuteriai demonstravo spektaklių išrašus, o netoli eksponuota jau mirusios išeivijos tapytojos iš Kanados Ele-nos Žebrauskaitės-Weir „Atsiverianti mitologija“. Ekspresionistinai, dinamiški paveikslai, tarsi besiveržiantys iš to požeminio mitologinio šaltinio. Abstrakčiose formose bandai apčiuopti kažką regimo – medžių, upės link...

viui, artinantis prie Jo žvilgsnio, arba Žvilgsniui artinantis prie kiekvieno iš mūsų.... Gyvenimo Scenos daiktų paviršių baltos glazūros – sutvarstyto baltosūva švelnumo lakas pūliuojančio kūno spalvos – priešpriešinamos su rūpesčiu, rauda, liga, sergančio skausmu, persmelktu giliu verksmu seno žmogaus, įkalinto mirtingo kūno būste.

Visuotinė sajunga pačios žemiausios, plūstančios išmatomis, ir aukščiausios Žmogaus Šventoje Dvasioje susiliejimo formas pakopos per Dievo Sūnų, sūnų, kuris tampa auka, liudija ir tiesia artimu amžinųjų namų druską, Meilę, kaip stipriausią tikėjimo esminį. Išsprūdus tik kartą nevilties šūksniui tarsi lūžtancios vėjo nendrės iškambiui, meilės galia tik sustiprėja, tam-pa grynesnė ir pojūciais stebétinai kenčiančiai apčiuopiamai. Kažkas patobulinta nutūpia ant tikėjimo mažojo piršteliu šviesos sąnarėlio, karštai prie Tėvo-Sūnaus veido prispaudus abejonės lūpas... Tarsi išventinta tikrovė lūpomis priartėja, priima ir siūbteli, persikeisdamai šventumo gelmėmis su paprastu mirtinguoju. Gyvenimo šioje žemėje trumpalaikišumas (vienkartinėmis pirstinėmis mūvint, vienkartiniais rankšluosčiais šluostantis) – tai tik baltumu švystelėjusi (spektaklio pabaigoje), akinanti tarsi suplėšyto regos, apliežiamo žmogaus šioje žemėje, bet dar šiltos baimės raumens iškandės – dieviškosios akimirkos prisintonė gyvenimo blykstę...

Nėra įtemptų paprasto žmogaus likimo su išbandymais lenktynių, grumiantis su neganda, senatve ir nujauciamu mirtimi. Dialogas vos girdimas, iki nuskaidrinto realybės garso budsmo, pakelėviui tarsi laikinai atsitiktiniam viešbutyje apsistojus, baltojo, užšalusio šešėlio poilsio valandėlėje atsidūrus... Apnuogintos išretėjusio gyvybės tinklelio vidujybės išorės stebétinai tyliai, stebétinai jusliškai ties artimu artimo artinasi. Be jokių dirbtinumų, įtempto balso ir vaizdo eksperi-

mentų lupama nežadėtos ramybės oda mirtingų gyvenimo užtaisui aptiki, daugiaformė skausmo metafora tampa nenuspėjama, ūgteli, liejasi juodi, rudi rodeniški pragaro ir rojaus piešiniai išvirščioje paveiksllo-atvaizdo puseje. Spektaklio pabaigoje perverskai byra Veido kaip absoliutus Švytėjimo modelio, kasyklos, veriasi kažkas, kas užima aukštėsnę vietą nei išmintis, nei protas, nei visos pasaulio konstatuojančios taisyklės. Tarsi jau ne šio pasaulio sukūrimo tviskančiame Take būtumei, išbalintos sielos pradalgėje Priėmimas ašaromis, malda į Artimą liejasi...

*Nepriklausau sau nes skausmo nebepakelius
Apibrékšta amžinųjų namų šviesos guoto įkvėpis
Susiikeičiau Tavimi savimi negrižtam...*

Be dirbtino ir deklaratyvaus jausmingumo veikėjų judesiai sukelia nenusakomą tikrovės nuojaudą, švelni, originali italių aktorių Gianni Plazzi ir Sergio Scarlatella mažakalbė tarsi skausmo srūvantį šventos Dvasios šaltinio giesmė: „Atsiprašau, atsiprašau. Aš atsiprašau, atsiprašau... Atsiprašau, aš tik...“ Prašantysis atleidimo žmogus pervelkamas vis naujais trumpamžiais globos drabužiais, vis atidengiant pažidžiamą kūno vienutės žaizdą, atveriant nežmonišką liūdesį. Susigūžiu, verkiame dviese... Tie atsiprašymo žodžiai tokios gėlos, veikiamos kaip giliusias Gyvenimo ir Mirties sajungos visuminės esmės ambivalentiškas Viešpaties Meilės imperatyvas. Kūniškasis sergančio žmogaus irimas sumažina nuotolį tarp kūrinio ir Kūréjo, išsilieja kažkas tarp jų jau ne kaip rak(š)tingas regėtojas, o kaip dar vienas Dievo Sūnaus atspindys arba kažkas, kas, pasak režisieriaus, pradingės tarpuose tarp Dovydo psalmų eilucių....

Vaikai – patys mažiausiai, nekaltos ir švenčiausios

Viešėdama Kaune bandžiau žiūrėti naujametinę programą, nes Vilniuje neturiu televizoriaus. Tuo džiaugiuosi, nes, tiesą pasakius, televizija išsigimsta. Vėl nusibodę filmai apie Naujus metus po pirties, Šuriko nuotykių. Koncertai, žiburėliai iš Maskvos... ačiū Dievui, kad bent valstybinė televizija rodė kitką. Regis, Latvijoje susigriebta – kam reikia kartoti kaip kokią apibrizgusią plokšteltę sovietmečio simbolius? Tiesa, tų kanalų galiama tiesiog nejungi ir per kitą televiziją klausyti Whitney Houston atminimui skirto koncerto. Gal komercinių televizijų vadovai ir tinklelių sudarytojai jau moraliai paseno, jei mano, kad jų kanalai nesulaiks populiarumo kitaip, kaip tik iš senų stalčių traukdami jiems pigiai kainuojančius vis tuos pačius filmus.

Gerai, kad švenčių savaitės proga bent LNK parodė naujesnį filmą – pagal J. Ivanauskaitės romaną sukurta A. Puipos „Miegančių drugelių tvirtovė.“ Gal tai nebuvो pats meniškiausias režisieriaus darbas, bet jį pasižiūrėti vis viena verta. Klasikai skirta LRT televizija tą šventinę savaitę rodė dokumentinius filmus apie K. Donelaitį ir N. Velių, kurio jubiliejų taip pat minime.

Neseniai viename portale skaičiau, kad, anot kvantinės fizikos, praeitį galima pakeisti – tai priklauso nuo to, kaip ją pamatysime – kaip bangą ar kaip dalelę. Nors pasitiketi populiaromis interneto svetainėmis darosi pavojinga – jos prirašo ir visiškų nesąmonių, rinkdamas medžiągą iš abejotinų šaltinių.

Tačiau vienas teiginių visur buvo tikras – atėjo 2013. Skaičiai, žinoma, tėra susitarimo reikalas. Isi-viaizduojamas skaičių pasaulis, kuris realybėje neegzistuoja, o gal egzistuoja kaip atskiras paralelinis laukas kokio nors mąstytojo galvoje...

Naujiji metai Japonijoje tradiciškai sutinkami ryte – patekėjus saulei, o ne skaičiuojant dyliktos valandos dūžius, nors japonai, kaip ir visas pasaulis, pasiduoda ir naktinei šventimo madai. Man laikytis šios tradicijos pasirodė prasmingiau, nei klykauti apkurtus nuo fejerverkų tarp šampano butelių duženų. Todėl ryte nusistačiau laikrodį pusei aštuonių ir atsikeliau. Saulė tekėjo 08:42. Nieko naujo, pasaulis tokas pats. Kada bus jo pabaiga – nežinome.

Dvasios imantiniškumo nuorodos, žaidimų įrankiai, granatomis iš kuprinų svaidantys – tai nekaltumo ir tyrumo superliatyvas. Vaiko mostas tarsi pilnas gyvenimo judeisio angelų sparnas – įkaitina ne riksmą, ne kamuoliuko minkštumo sprogmenį į Veidą, o tyloje atidengia visa tveriančios Sielos nuogumą, nes paties mažiausio mažiausias yra viršiausias iš visų, ir visi pasaulio patepimo aliejai ar šventi „pranašų“ apdarai yra menkesni už nekaltų iššunytojų smūgius / plazdesius nekaltos širdies. Tik šventas pasmerktas patirti ir išverti giliausią švelnumo liūdesį ir esti giliai dėkingas už negyjančių žaizdų randus...

Po smūgių temstančiame ramume smilksta novatoriška rimties gylio tyla. Kraštutiniuose gyvenimo poliuose (priešinguose salės kampuose) mažas berniukas ir senis, sutrikę, bejégiai, nulenkę galvas, tarp jų Viešpaties Sūnaus veidas – gyvujų amžius arba dieviškasis antropomorfiškasis ženklas, žymintis Dievo Sūnų kiekviename iš mūsų aukščiausiu kančios ženklu. Vien irstantčio žmogaus rauda, net pačiam apsilant išmatomis tarsi meilės poreikiui, iki bejégystės nubūtintomis senatvės ir mirties juodojo sidabro tylos tulžimis.

Kompozitorius Scotto Gibbonso muzikos veikiamas tarsi gyvas Dievo daugiapusybės esybės atidengimas / uždengimas tolydus jau nežmoniška Kančia ir Meile apibrékstant abejonių korozijos veikiamą Veidą. Pabaigoje pūliuojanti vario spalvos tuštuma visomis kryptimis išdeginama visatos plokštėje arba išskleidžiama prieš akis visa gaubianti, krauju už nykstamą žmogų, už tavemanę permirkusi Dievo skepetą...

Tai buvo visapriumkisave
Paskutinis įkvėpis: Visa Tai – Nesibaigiant Meilė
Kažkas vos girdimas, palinkęs ties mano veidu:
Atlikta...

16 Fotografija

Ričardas JAKUTIS

Įprasmintos būsenos Aleksandro Ostašenkovo fotografijoje

„Būties tyloje, provokuojant išgyvenimus, prisiminimus, nuojautas, atsiveria jautrus pasaulio suvokimas, interpretacijų ir asmeninių patirčių dienoraštis. Ten, minties užribyje, budistinėje sielös ramybėje, nutolus nuo aistru ir materialumo, vienatvės tyloje, apmąstymų ir išgyvenimų teritorijoje, – mano gyvenimo būdo dvasinė erdvė. Stebint save ir pasaulį, suvokiant trapų laikinumą nenutrūkstamoje Laiko grandinėje šalia nugalinių išnykimų ir praradimų, jaučiant, kaip „teka“ laikas per atminties erdves, kūrybos objektu tampa sunkiai įvardijamos būsenos, ateinančios

iš to, kas jau patirta ir išgyventa.

Fotografijose – intymus pasaulis, kuriamo pinaisi ir sluoksniuoja asmeninės ir bendražmogiškos sąvokos, o metaforos objektas – jausmai. Tai subjektyvūs išgyvenimai, menininko patirtys, savotiška meditacijos forma fotografuojamaję ir išgyvenamoje aplinkoje. Tai pokalbis su savimi sukauptos patirties, gyvenimo ir atminties akivaizdoje.

Dabar svarbu matyti ir jausti tai, ko anksčiau nepastebėdavai, kitaip išgyventi susikaupusią patirtį, prisiminimus, būsenas, vertinti gyvenimą

unikalia atminties ir patirties forma, meditatyviai susitelkti, prisiminti save ir kitus...

Tyloje gimsta mintis...

Taip šiaulietis fotomenininkas Aleksandras Ostašenkovas pristato savo parodą „Būsenos“, atidarytą Šiaulių universiteto Dailės galerijoje.

Mūsų amžius keičia aplinkos vertės suvokių, mada sukelia neatpažistamą transformaciją, dekonstrukciją, todėl viso to įamžinimas nuotraukose – ne toks jau lengvas uždavinys šiuolaikiui menininkui. A. Ostašenkovas savo kūry-

boje stengiasi perteikti ne tik būsenas, bet ir ištisias istorijas, kurias jos slepia. Šią parodą fotomenininkas skiria praėjusį rudenį mirusiam broliui tapytojui Viktorui Ostašenkovui.

A. Ostašenkovas ieško paralelių tarp daiktų ir fono, įvairių rakursų, pasaulėvaizdžio ir sielos gelmių įprasmės. Menininkas tarsi nefotografuoja, o rašo. Ištisus romanus, perteikiančius jausmus, pokalbius su savimi. Aplink juk glūdi tikros turtingos istorijos, tereikia jas atskleisti. Emocinės

būsenos ir nuotaikų kaita. Atspindys to, kas artima. Autorius iš pradžių pakviečia žiūrėti, paskui – skaityti ir galvoti. Nuotraukos sudaro tarsi vientisą ciklą – byloja apie gyvenimo prasmę. Vaizdus apibrėžia laikotarpis, visuomenės likimas, išreiškiama gyvenimo slinktis. Įdomu, kad darbai tarpusavyje – A. Ostašenkovas greta įremino po du kadrus – irgi, atrodo, kuria dialogą. „Vieno kadro neužtenka vidiniams procesui išreikšti. Su antruoju gimsta kita sąvoka“, – sakė fotomenininkas.

Nuotraukose pabėgama nuo detalių, kurios nėra dominuojančios. Jo įamžintuose kadruose tarsi kažko laukiamą. Fotografuojančiajam nelengva išlaikyti ryšį su aplinka, gilintis į visumą, gauti signalus ir pasiekti, kad pasirodančios sąsajos nebūtų atsitiktinės. A. Ostašenkovas šias kliūties įveikia. Visose fotografijose paliekama plati erdvė – be jokių pašalinių puošmenų, pakartojant realybę.

Jauti, jog labiausiai menininką jaudina gyvenimo ir mirties tema. Lietuviai svarbiausi įvykiai buvo krikštynos, vardinės, vestuvės ir laidotuvės. A. Ostašenkovas savo kūryboje išskiria laidotuves. Retas linkės prie šios temos liestis. Žiūrédamas į fotomenininko nuotraukas jauti jų gillumą. Juoda ir balta spalvos priverčia susikaupti, išsigilinti į turinį. Fotografija juk gimė nespalvota. Numanai, kad menininko viduje kirba begalė skandalingu įžvalgų – jei ne kuklūs, santūrūs jausmai, regis, jis išsakyta dar liūdnesnių ir net žiauresnių mincių.

A. Ostašenkovo manymu, fotografijoje net autoportretas labiau atpažįstamas per jausmus, o ne per daiktus. Menininkas svarsto, kad būsenoms visad būdingas neapčiuopiamumas, kitimas. Šaliai tragizmo A. Ostašenkovo fotografijoje daug trapumo. Autorius išskiria gebėjimu savitai mąstyti, nors faktai jo nuotraukose ne tokie svarbūs kaip reiškiniai, iškyla postmodernizmo sąvoka, kuri nepripažįsta visumos nekintamumo įvairose situacijose. Anot autoriaus, kiekviename cadre žiūrovas gali atpažinti savo sielos virpesius, atrasti save ir taip bendrauti su aplinka bei kitais žmonėmis.

18 Fotografija

Regina JASUKAITIENĖ

Šviesa nutaptyti peizažai, arba „Ir viskas daug daugiau“

Gruodžio 20-ąjį, prieš pat didžiasias metų šventes, Kauno rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje atidaryta Regimanto Žilio fotografijų paroda „Šviesa nutaptyti peizažai“. Tai tradiciniu būdu užfiksuoti atvaizdai, kurie iš negatyvo perkelti į skaitmeninio fotopopieriaus baltumą.

R. Žilys, šiuo metu studijuojantis filosofiją, gimė 1968 m. Naujikų kaime, Anykščių rajone. Vilniaus statybos technikume studijavo inžinerinę geodeziją,

Vytauto Didžiojo universitete – dailės istoriją. Išleido poezijos knygas „Pilkas pavasario rudo“ (1995), „Vertikaliu dykumos horizontu“ (2011). Surengė fotografijos parodas „Prancūzų kalbos pamokos“, „Daiktų pamokos“, „7200 sekundžių“, „Daiktai“.

Pristatydamas naujausią parodą, R. Žilys juokaudamas sakė, kad pagrindinis kūrėjas čia esąs saulė, o jis imas tik tai, kas yra po saule. Bet paimti, matyt, tegalima tiek, kiek turima savyje. Ir kūrėjui, ir kūri-

nio suvokėjui šiuo atveju galioja tas pats principas. Prisimindama Šventajį Raštą: „Kas turi, tam bus priėta“, negaliu nesutikti su R. Žilio mintijimu: „Menas yra pojūtis, draugystė ir meilė – bendravimas su savimi ir pasauliu, kad būtų galima tuo pasidalinti su visais, norinčiais priimti. Žiūrovas mato tik tai ir tiek, kiek turi savyje dvasinės patirties, kurių nėra paprasta perteikti – išskleisti formalizuotoje dvimatėje plokštumoje. Su „turinčiuoju“ lengviau kalbėtis meno kal-

ba, nes menininkui tuomet telieka pažadinti erdvę ar priminti, kad žmogui priklauso tik jo siela, kurioje visas pasaulis sutelpa per kalbą, regėjimą ir suvokimą, kas yra išgyvenama, patiriamą. Tačiau ši dvainė patirtis nepavaldi jokioms taisyklėms, todėl menininkui nuolat tenka „kovoti“ su iškreiptomis kalbinėmis reikšmėmis ir regėjimui primesta pateisiniuо hegemonija.“

Kiek spalvų turi lapkričio, žiemos ir pavasario pr-

džios žemė? Mégstu kladžioti nurimusiais, poilsiu besiruošiančiais ir besikeliančiais gyventi laukais, bet, prisipažinsiu, tiek spalvų ir atspalvių, kiek išvydu R. Žilio darbuose, nebuval pastebėjusi. Rudų, žalių, geltonų, raudonų, juodų, net violetinių tonų gausą pažeria rudens ir pargrižtančios saulės nuvieksti arimai, ražienos, laukų keliukai ar vienišas medis... Gamta čia – tikra, be laikinumo pėdsakų, neįžūli, joje nelikę viliokiškumo nei vasaros leng-

vumo. Bet ir tokioje gamtoje nėra liūdesio, niūrumo, kurį dažnai primetame lapkričiu, žiemos ir pavasario pradžiai.

„Šviesa nutaptytuose peizažuose“ pagrindinis veikėjas yra saulė, panašiai kaip Kristijono Donelaičio „Metuose“ įsukanti žmogaus darbų ratą – gyvenimą, buitį ir būtį kartu. Tik K. Donelaičio būtis paslėpta po gausybe kasdieniškų detalių, o R. Žilio fotografijoje nėra žmogaus figūros, vien jo santykis su žeme, pokalbis su ja: suartos vagos, pastirusios ražienos, išmaknoti laukų keliukai ar traktorių vėžės téra atspindžiai, liudijantys apie žmogaus prisilietimą. Nuotraukų erdvę išgrynta, tarsi skirta minties ir jausmo polėkiui, ji leidžia nekliudomai eiti laukais ir keliais, vedančiais tollyn kartu su horizontu, kažkur bekraštybėje susitinkančiu su išgalvota vertikale, kuri yra ne kas kita kaip sangrąža pačiame žvelgiančiajame, ir štai paverčia ji esančiu. Kaip tik todėl, kad nesustojama prie žmogaus ar konkretaus daikto, nuotraukos įgauna sąsauką su tapybos gelmės slaptimi. R. Žilio fotografijų poetiškumas atviras, kaip ir jo poezija, be tuščiažodžiavimo, romantiškumo erdvę susispynus su filosofiniais būties klaušimais. „Aš nekalbu apie laiką, o tik apie būtį, kurioje yra esatis“, – poezijos knygoje „Vertikaliu dykumos horizontu“ sako Regimantas. Šiose laukų platybėse, susiliejančiose su dangaus skliautu, atsiveria išgyvenančiojo bevardė esatis, nes tai – „amžinumo šviesa begalybėje“.

R. Žilio nuotraukoms būdingas erdvinis mastytas: daugelyje jų galima išskirti tris plotmes, priemenčias metaforinio Pasaulio medžio sampratą: daugiausia vietos skiriama žemiškajai sferai (arimai, bekraščiai laukai, keliukai, vedantys tollyn, į suvokiamą begalybę); vidurinioje plėtojasi žmogaus „bendrabūvis“ (Regimanto sugalvotas terminas): nutolusios, menkai išryškintos sodybos su pastatais ir medžiais, susiliejančiais į vientisą guotą, fotografijoje užima siauriausią juostą; dangaus skliautas, juo nelyginant vandenynu plaukiantys didžiuliai debesų laivai sudaro dangiškąj-dvasinę sferą. Ir žemės, ir dangaus sfera – paslaptingos, pritraukiančios žiūrovo dėmesį. Žmogaus bendrabūvis teužima menkų ruoželį, palyginti su jų supančia būtimi, kuri suprantama kaip dvasinės ir medžiaginiės amžinybės virsmas. Galbūt todėl R. Žilio nuotraukas galima pavadinti foto-grafijomis (senojoje graiku kalboje „grafo“ reiškia „rašau“) – rašymu apie būtį, apie amžinybę, fotografiją suvokiant kaip tam tikrą žinią apie pasaulį. Menininkas yra tarpininkas tarp to, kas šią žinią siuncią, ir tų, kuriems leista (duota?) ją priimti ir išgyventi. Negaliu neprisiminti Henriko Radausko „Dainos gimimo“ ir šio eilėraščio subjekto, Poeto, bražančio smėlyje jam siunciamus ženklus – žinią, išgirstą iš būties – amžinybės Kūrejo. R. Žilio nuotraukos patvirtina jo eilėraščių mintis: „Kelionės pradžia yra amžinybėje ir kažkur, kur nieko nėra, tik buvimas beribis.“

Išties žvelgiant į šias fotografijas mintis plaukia savo esaties apmąstymų link, suvoki, kad „tu esi kažkur kitur, ir viskas daug daugiau...“. Fotografui R. Žiliui duota šią žinią ne tik regėti, išgirsti, bet ir išsaustyti kitiemis – kitokiu regėjimu ir kitokia kalbos sintakse. Jo fotografija, susišaukianti su poezija, sudaro galimybę kiekvienam per pojūtį, regėjimą, žodį sužadinti savyje kūrėja. Išižūrėj-uzsižūrėj nuo grimztame į save atpažindami tai, kas ataidi iš tylos, o kas atsinešta žmogiškosios duotybės, kurią galime pagausinti šios parodos išgyvenimų spalvomis.

20 Kinas

Ridas VISKAUSKAS

Šiandienos vaikai Lietuvos dokumentiniame kine

2012 m. pasirodė nemažai dokumentinių filmų, kuriuose veikia vaikai – kaip pagrindiniai herojai arba kaip platesnės socialinės panoramos dalyviai: „Liza, namo!“ (scenarijaus autore ir režisierė Oksana Buraja), „Pokalbiai rimtomis temomis“ (režisierė Giedrė Beinoriūtė), „Igruški“ (režisierė Lina Lužytė), „Tėvas“ (režisierius Maratas Sargsyanas). Nors vaikų vaidmenys skiriasi, galima pasižvalgyti: kaip filmuose atspindi socialinės permainos, kuriuose namuose (pasaulyje) gyvena mažieji, kokie vaizduojami tėvai, dėl ko nerimauna dokumentininkai? Žinoma, laimingas, socialiai saugus vaikas režisierių nedomina („laimingas žmogus“ menė apskritai nėra įtikinantis, toks veikėjas – arba didaktinio, propagandinio meno konstruktas, arba emociskai pakylėto kūrėjo deklaracija), todėl kartais susidaro išpūdis, kad vaikų pasaulis vaizduojamas pernelyg juodomis spalvomis, dramatizuojamas. O gal tokia šiandienos posoviečinių šalių realybė? O kaip gyvena kokio nors milijonieriaus vaikas, kokios pertekliaus sąlygomis augančio jaunuolio problemos? Nesužinosime: milijonierius dokumentininkams durų neatidarys, o atlapaširdžiai varguoliai – visada...

Liza, bék!

Trumpo metro juosta „Liza, namo!“ iš aptariausiu filmu išskiria vizualumu (operatorė – Kristina Sereikaitė). Ir tai suprantama, nes dar net dorai skaičiuoti nemokančios mergaitės dramą reikėjo išryškinti pasitelkiant vaizdą – išpūdingų formų debesis, Saulėlydį, i kuriuos žvelgia nuolat iš namų bėganti Liza. O bėga todėl, kad namuose, kur kiekvieną vakarą jos vieniša mama kelia „vakarones su atsineštinėmis vaišėmis“, mergaitė jaučiasi svetima, ja nesidomima. Pasak režisierės, filmuota Skaidiškėse (Vilniaus r.). Jei dokumentinių kinų žiūrėtu rajono Vaiko teisių apsaugos tarnyba, ji turėtų susirūpinti, ar ta suklypusi trobelė – tinkama vieta Lizai augti.

Iš pirmo žvilgsnio mama mergaitė rūpinasi deraimai: štai ir drūti kotletai čirška, ir puošnus kilimas su meškiniais gražina sieną (kamera išdidina vaizdingas buities detales), ir mamos draugė, stiklinę kita bambalinio alaus įkalusi, įkvėptai moko ją matematikos veiksmų... Bet nuolatinė emocinė prievarta, kurią atskleidžia filmas, mamos reikalavimai Liza būti „linksmą, gera mergaitę“, paduoti jai, troškulio kamuojamai, ryte stiklinę vandens (sodrus kontrastas: vaikas žiūri religinę televizijos laidą, skambą giesmės, o iš mamos lūpų tuo metu veržiasi keiksmės), vakaronių vaizdiniai kelia nerimą: mergaitė gū-

žiasi it ta gamtoje jos stebima sraigė i savo kiautą. Kai pergėrė svečiai kimba vienas kitam i atlapus, o iškaušusi teta įkyriai visus tardo: „Kokia tavo gyvenimo prasmė?“ ir šoka viliotinį kaimo „ąžuolams“, Liza susigūžusi guli savo kamputyje. Išraiškingas mergaitės veidas ne kartą filme rodomas stambiu planu, jos akys kalba apie nuoskaudas, liūdesį, baimę ir troškimą atsiriboti nuo namų.

Režisierė nedailina savo herojės, nebijo parodyti ir pajuodusiu jos rankų ar kokio valgio trupinio, pakibusio panosėje. Epizodais filmas panašus i juodojo humoro ir grotesko nestokojančią pasaką. Štai (turbūt) muzikos mokykloje mokytoja nuoširdžiai drąsina Lizą dainuoti dainele pagal rusų poetės Agnijos Barto (1906-1981) ketureilių:

„Уронили мышку на пол, / Оторвали мышке лапу. / Все равно его не брошу – / Потому что он хороший.“
Sarkastiška: šis kūrinėlis A. Barto eiléraščių knygoje vaikams spausdinamas skyriuje „Tavo šventė“. Filme suaugusieji švenčia daug... Skambant Laimos Žemaitytės šlageriu per televizijos koncertą, tūlas „šventėjas“ užmiršta viską pasaulyje – jo džiugiai emocingas bendravimas su atlikėjos atvaizdu it realybėje kelia šiurpuliuką.

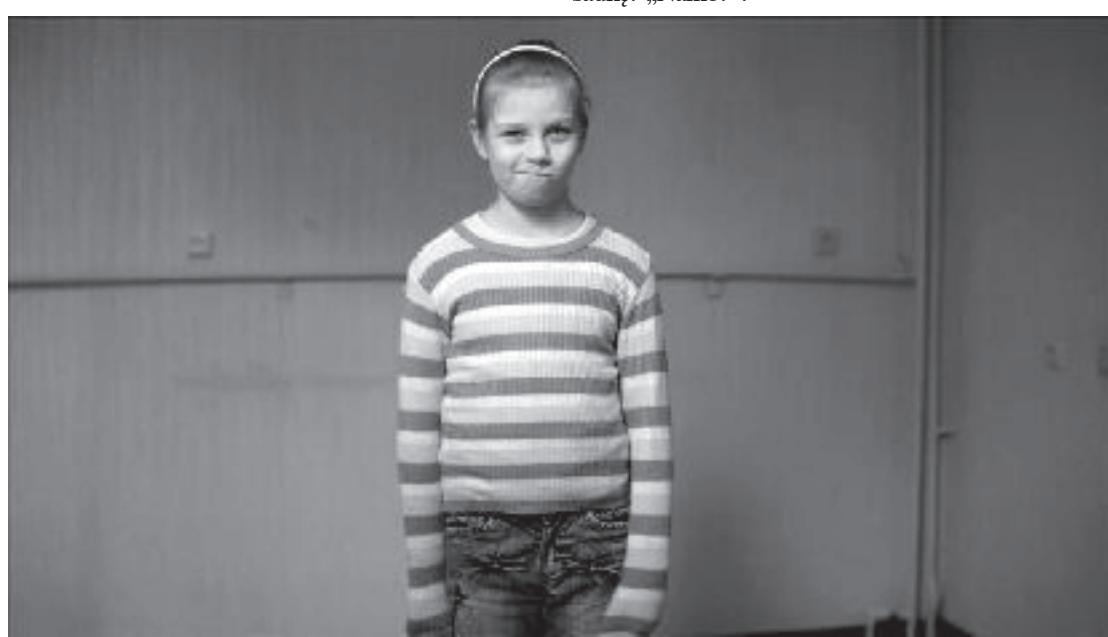
Kita vertus, kiek sis dokumentinis filmas atspindi Lizos gyvenimą, o kiek ji interpretuoja jautri režisierė? Juk režisūra – atranka. Ir kurio vaiko tėvai nėra šaukė: „Namo!“?

„Šventes švenčia“ ir kaimynai...

Linos Lužytės ilgo metro filmo „Igruški“ pagrindiniai herojai – Žlobino miesto (Baltarusija) varguoliai, kurie, norėdami prisdurti pinigelių, siuva pliušinius žaislus ir pardavinėja juos Geležinkelio stotyje, nepaisydami rizikos sulaukti baudų už viešosios tvarkos pažeidimus. Po šio ironiško filmo Žlobino administracija režisierę galėtų paskelbtį „nepageidaujamu asmeniu“, nes miesto gyvenimas atskleidžiamas tik per šią – kapanojimosi iš nepriteklių – prizmę. Parodytas socialinis peizažas (nušiurės miestas, paplitusi girtuoklystė, išvairiapusis skurdas) turizmo tikrai neskatina...

Filme fiksuojama kelių vargingų šeimų buities kasdienybė. „Papai tūsta, dantys krenta“, – atvirauja viena saviironijos nestokojanti pusamžė prekeivė lėlėmis. Vaikai filme – antraeiliai veikėjai, jie paryškina suaugusiuojų dramas. Štai toks dešimtmmetis berniukas Ženia – akiplėša, vasaromis dirbtis nenorii, bet trokšta „gerai gyventi“ ir jau turėjo reikalių su teisėsaugos pareigūnais. Jų augina mama ir senelė. Nesunku nuspėti: mokslininkas iš jo neužaugus, o gabus avantiūristas – gal.

„Pokalbiai rimtomis temomis“.

„Liza, namo!“

Kita veikėja – sutrikusio intelekto ankstį subrendusi paauglė Ira, jos namuose – irgi ne pyragai. Motina, siūdama lėles, pluša už visą šeimyną, brolis per dienas žaidžia kompiuterinius žaidimus ir bunka. Režisierė taikliai pastebėjo ir atskleidė, kad televizija, radijas daugeliui namuose įkalintų žmonių tarsi atstoją realų gyvenimą. Kontrastas tarp nykios tikrovės, kuri neskatina žmonių saviraiškos, ir puošnaus gyvenimo iliuzijos, kuria kuria reklama, serialai, koncertai, stulbinamas. Kai vakarais Iros mama atsipalaudoja gerdama vynelį ir pritardama sau gitara plėšia širdį veriančią herojinę dainą (gal ir būta papozavimo prieš kamerą), dukra kitame kambaryste – it ištikta stabo. Ir abi – tokios vienišos, svetimos viena kitai...

Dokumentiniame kine bent man etinių abejonių kelia du dalykai – girtų herojų filmavimas (arba net tyčinės ju girdymas) ir negalią turinčių žmonių parvertimas groteskiniu visuomenės degradacijos įvaizdžiu. Pirmu atveju tai esą provokacija: bet koks varguolis, išgėrės buteliuką, prieš kamerą atsipalaudoja, yra organiškas, krečia kvailystes, nusikalba – neva smagiau filmą žiūrėti... Nemažai tokų scenų esama ir juoste „Igruški“. Antrajį liudija efektingas finalas: sutrikusios raidos paaugliai mokyklos spor-to salėje skambant temperamentingai čigonų dainai

repetuoja koncertinį lėlių šokio numerį. Iš karto kitame epizode vaizduojama, kaip bėdžių minia su pliusiniais reksmingų spalvų žaislais laukia iš traukinio išlipančių keleivių, iškélé lėles staiposi, siekia atkreipti pirkėjų dėmesį, nerimauju... Toks dviejų epizodų montażas formuoja tiesmuką ir vienareikšmį neigaliuos, suluosintos miestelio visuomenės apiben-drinimą. Ir atskleidžia menkinamą požiūrį į turinčiuosius negalią...

„Svarbiausia – teisingai muštis...“

Marato Sargsyan ilgo metro filmą „Tėvas“ lydėjo išpūdinga reklamos kampanija, juostai daug déme-sio skyré komercinė žiniasklaida. Masalu tapo pagrindinis filmo herojus – Vidas Zenonas Antonovas, tvirto sudėjimo ir vitališkumu apdovanotas valingas žmogus, praeityje ne kartą teistas už įvairius plėšiamojos pobūdžio organizuotus nusikaltimus, kalėjimuose praleidęs apie 20 metų. Herojaus praeityje filme primena jaunystės nuotraukos, kuriose Antonovas kaip kultūristas demonstruoja savo puikią sportinę formą, seni televizijos reportažai iš teismo salės, vestvių su daug jaunesne mergina kalėjime akimirkos. Apie kalėjimo patirtį priesais kamerą vyras kalbėti nenori – esą tai išbraukti iš gyvenimo metai. Bet ta patirtis kyso kaip yla iš maišo – išpūdingas epizodas, kuriame Antonovas moko vaikus pamiskeje žaisti žaidimą „Kaip kalinys kareiviams rodė, kur miške auksą slėpė, ir bandė bėgti, o tie šaudė ir šaudė...“

Filmo herojus kelia dvilypi išpūdį. Viena vertus, simpatizuoti Antonovui sunku, nes jo kalėjimo patirtis, specifinės įkalinimo įstaigose išsiugdytos vertybės, gyvensenos įprociai filme išreikšti puikiai. „Svarbiausia – teisingai muštis, ir bus gera“, – mano tėvas dukrelė, kurią nuskriaudė brolis. Kita vertus, stulbina herojaus autoritetas namuose (vyresni vaikai mažesnius gąsdina: pasakysiu tėvui – gausi mušti!), kaip jis palaiko tvarką (kiekvieną dieną gausioje šeimynoje nutinka simtai mažų konfliktų) ir pagal galimybes rūpinasi namiškių gerove (Kalėdų šventės epizode Antonovas persirengia Seneliu, dažliaj dovanas, o vaikai jo iš tiesų neatpažista!). Žavu, kad žmogus ieško, kaip save realizuoti, išprasminti gyvenimą. Bet tas pasirinktas būdas... Kvočiamas filmuotojų, herojus sako, kad jis gyventi įkvepia tikslas palikuoniu gausa pralenkti seneli, kuris turėjo aštuoniolika vaikų, ir troškimas tapti Europoje vyriausiu tėvu, kuris bus sulaukęs naujagimio. Kitaip tariant, biologinis dauginimasis, gebėjimas apvaisinti moterį, sulaukus garbingo amžiaus, iškeliamas kaip vyro vertės, gyvenimo kokybės ir prasmės kriteri-

jus. Santūriai emocijas reiškiantis herojus prieš kamerą jausmą savo jaunai žmonai nedemonstruoja. Bet kalbėdamasis su vyresneliu sūnum prasitaria, kad su bendraamžie moterim jaustusi „senis“, o jaunystė galima „susigrąžinti“ gyvenant tik su jaunesne. Žmonos su knyga rankose filme nepamatysime: ne tas moters tipas, o ir namų ūkio darbai, vaikų priežiūra neturi pabaigos. Filmuota XXI a., o juosta tiktu iliustruoti, kaip moterys gyveno dar XIX šimtmetyje.

Grįžtant prie vaikų. Išskirti jų individualybų – neįmanoma, šeimyna – kaip amžiaus šurmuliujanti komanda (ramybės ieškantis tėvas nuo jų slepiasi virtuveje, užstumdamas durų sklaistį). Ar šioje šeimoje už-augs „ateities Lietuvos lyderiai“, svarstyti neetiška. Čia ugdomos savybės – kaip išgyventi neturint privatumo, kaip apsiginti kumščiu. Koks tokios šeimos vaikų gyvenimas bus po 15-20 metų? Klausimas ir tema kitam dokumentiniam filmui.

Nesumodeliuotos vaikų asmenybės

Amžina dokumentinio kino kūrėjų problema – kaip padaryti, kad herojai būtų organiški, neužsiskleštę arba priešingai – nepozuotų. Suaugusiesiems kartais išpilamas koks 100 g „gaivinamojo“ gérimo, bet filmuojant vaikus, žinoma, toks būdas netinka. Pamatytį maštanti, jautriai esamą momentą išgyvenantį herojų, kai už jį „nevaidina“ kokie nors įmantrūs debesys ir draminės įtampos nekuria vien muzika, didelė retenybė. Ilgo metro filmas „Pokalbiai rimtomis temomis“ – kaip tik toks. Režisierė G. Beinoriūtė, pati būdama anapus kameros, individualiai kalbasi su vaikais, paaugliais, ir šie atsiveria – ne visi iš karto, kiti priešinasi atviravimui, bet tai irgi emocinės procesas, kuris filme matosi. Stambūs planai išryškina kiekvieną herojų filmavimo metu kylančią emociją, nemažai jų ir skausmingų, nors montuodama filmą režisierė siekė pusiausvyras tarp pozityvios ir negatyvios jaunų žmonių patirties. Pozityviai patirti filme reprezentuoja kūrybinį, valingą kokią nors negalią turintys herojai.

Natūralu, kad didžiausią įtaką mokyklinio amžiaus vaikams daro tėvai. Moksleivių emocinę savijautą lemia tėvų jiems skiriamas démesys ir meilė. „Pokalbiai...“ kaip tik ir atskleidžia šį meilės stygių, todėl filmas sykiu yra ir apie mus, suaugusiuosius. Jis tarsi netiesiogiai kaltina tėvus, kad šie, paleidę į pasaulį atžalas, toliau gyvena savo gyvenimą, kuriame vai-kams nelabai yra vietas: pykstasi tarp saves, uždirbi-neja pinigus, varsta užsiensye. Kiti net išsižada vaikų. Pokalbių metu pamažu ryškėja didelė gama jaunuolius kankinancių vidinių „juoduliu“: skausmas, kaltė, pyktis, keršto troškimas...

Viena pažiastama kino žiūrovė socialiniame tinklalapyje piktinosis: „Maža replika dėl filmų apie vaikus. Man atrodo amoralu „išrenginėti“ juos dokumentikoje, o pačiam kūrėjui likti su audinių paltu arba chalatu buduare ir gerti kavą iš porcelianinio puodelio.“ Išties tai tema padiskutuoti dėl kūrėjų laisvės ribos, kaip giliai galima skverbtis į herojų trauminę patirtį; šiuo atveju „išrenginėjami“ ir tėvai, t. y. atskleidžiamos jų šeiminio gyvenimo problemos – režisierė pakalbino ir kai kurių menininkų vaikus... Kita vertus, tarptautinei kino festivalių auditorijai, kuri, anot Slawomiro Mrozeko, „iš visų pusų svarbių“ mūsų menininkų nepažista, kažin ar tai badys akis, nes kalbinę vaikų jি neidentifikuos. Aišku, filmo herojai gal bus pakliuvę į spaustus: atėjo „žaisti kino“, o sulaukė „rimtų pašnepesių“... Ne visi pajęgūs, kaip toji nereginti mergina, perimi pokalbio iniciatyvą ir be užuolankų paklausti režisierės: „O Jūs ar tikite į Dievą?“

Tiek trumpų pasižvalgymų po praėjusių metų dokumentinio kino derlių. Įvairūs filmai, skirti vaikai, kurie, kaip spontaniška, emocionali, dar neišmokusi meluoti ir saugotis „kūrybinė medžiaga“, labai traukia dokumentininkus. Be to, vaikai neatsiejami nuo spėjimo, kokia visuomenė bus ateityje. Ir pagrinduo nerimauti yra...

„Igruški“.

Savaitgalis prie televizoriaus

Gediminas JANKAUSKAS

Neįprastai didelės nervus kutenančio „dopingo“ porcijos

Nurimus šventiniam šurmuliui ir gyvenimui su gržus iš ramesnė būseną, įprasto balanso kontūrus igauna ir lietuviškų televizijų tinkleliai. Ši savaitgalį dominuos kriminaliniai trileriai, o jų poveikį siek tiek švelnins kelios komedijos ir melodramos.

Kriminalinių trilerių virtinę pradeda „**Sąžininkas žaidimas**“ (ketvirtadienis, 22.35 val., LNK). Iš kitų panašaus žanro filmų jį išskiria nebent tai, kad pagrindinį vaidmenį čia atliko garsi manekenė Cindy Crawford, persikūnijusi ižavią teisininkę Keitę Makvin. Dar visai neseniai ji teismuose narsiai gyné savo klientus, o dabar jai pačiai reikia pagalbos. Mat tikrą karą merginai paskelbė buvę KGB funkcionieriai, kuriems kažkada principingoji advokatė suklidė *prasuki* millijardinę aferą. Sunku pasakyti, kuo baigtuosi nesążiningas nusikaltelių žaidimas su beginkle mergina, jeigu jai nepadėtų policininkas Maksas Kirkpatrikas (aktorius Williams Baldwinas).

„**Žudiko laiškuose**“ (ketvirtadienis, 23.10 val., BTV) neįprasto vaidmens émësi aktorius Patricius Swayze'as, iki ankstyvos mirties nuo vėžio buvęs idealiu romantinio amplua herojumi. Režisieriaus Davido Carsono filme jis visai kitoks. Jau keletą metų mirtininkų kameroje aukščiausios bausmës įvykdymo dienos laukiantis Reisas Darnelas sugarvalojo, kaip prasiblaškyti nuo liūdnų minčių. Jis siuntinėja keturioms skirtingoms moterims laiškus su nuoširdžiais meilës prisipažinimais. Kartą jie buvo tyčia sukeisti vietomis (tai jau atskira istorija), ir viena už nosies vedžiota moteris prisiekia nevidoną nužudyti. Mirtininkui tokie žiauraus keršto planai, žinoma, kelia tik karčią sypseną. Tačiau kai po pakartotinio bylos nagrinėjimo Reisas paleidžiamas į laisvę, baigiasi visi juokai. Dabar jo mirtinai įžeista „furija“ daro viską, kad vyriškis laisvėje ilgai neužsibūtų.

Fantastinių trilerių „**Prisiminti pavojingą**“ (ketvirtadienis, 21.30 val., TV6) verta pažiūrėti vien todėl, kad šis filmas sukurtas pagal Philipo K. Dicko apsakymą. Vargu bau „kiberpankinės“ fantastinės literatūros kûrėjas galėjo išsivaizduoti, kad po mirties taps tikru klasiku, o Holivudo produise-

riai varžysis dėl kiekvieno jo sugalvoto siužeto ekrанизavimo teisių. Tik gaila, kad verčiant tikrai originalias istorijas ižanrinio kino kalbą nugali ne literatūra, o Holivudas.

Ne išimtis ir filmas „**Prisiminti pavojingą**“, kaip įprasta fantastiškams trileriams, modeliuojantis netolimos ateities problemas. Stambios modernių technologijų korporacijos vadovai pagaliau išmoko užkirsti kelią slaptos informacijos nutekėjimui: kad darbuotojams nekiltų pagundų parduoti vertingas paslaptis konkurentams, pasibaigus eksperimentui visiems jo dalyviams ištrinama atmintis. Kompiuterių genijus Maiklas Dženingsas (aktorius Benas Affleckas) po kelerių įtempto darbo metų tikisi savo sąskaitą papildyti aštuonzenkles suma. Tačiau vietoj užtikrintos ateities Maiklas gauna košmariską dabartį, kurioje jam tenka gyvo taikinio dalia.

Sunku nesutikti su aktoriumi Johnu Travolta, kuris „**Operacijos „Kardžuvė“**“ (penktadienis, 22.40 val., LNK) prologe, kreipdamasis tiesiai į žiūrovus, pasako akivaizdžią tiesą: girdi, šiai laikais Holivudas gamina vien tik „š...“. Kas kita buvo anksčiau, kai net banko apiplėšimas daugiau nei prieš tris dešimtmecius sukurtame filme „Šuniškas vidurdienis“ (su jaunu Alu Pacino) nebuvo svarbesnis už pagrindinių herojų dramą, ir tai – nepaprastai išpūdingas kinas. Dabar sočiam ir nuo ekranių žaurumą atbukusiam žiūrovui labiau už jaudinančias dramas reikia nervus kutenančio natūralistinio „dopingo“.

Prologue prisimintas A. Pacino herojus plėsė banką visai nesavanaudiškai. Sonis tokiu būdu norėjo gauti pinigų draugo lyties pakeitimo operacijai, ir ši aplinkybė jaudino iki ašarų. J. Travoltos antiherojus Gabrielis Šyras „Operacijoje „Kardžuvė““ jokių sentimentų nepripažista. Jam reikia tik pinigų. Didelių. Kokių dešimties milijardų, kurie kol kas ilsisi nelegaliose slaptųjų tarnybų sąskaitose. Šis amžiaus apiplėšimas ir sudaro filmo šerdį. Bet vien šios istorijos autoriams kažkodél nepakanka, ne kartą siužetas nuo pagrindinių koližių nuvairuoja į keistas lankas.

„**Partneriai mirti**“ (šeštadienis, 23.40 val., Lietuvos ryto TV) kriminalinio kino gerbėjus turėtų pradžiuginti galimybe pamatyti drauge vai-

dinančius britų mušeiką Jasoną Stathamą ir Rytų kovų virtuoza Jetą Li. Filmas net buvo reklamuojamas tokiu šūkiu: „Transporteris prieš Bevardį!“ J. Stathamas vaidina FTB agentą Džeką Kroufordą, o J. Li – nuožmų žudiką. Šių dviejų nesutai-komų antagonistų mirtinas konfliktas išplieskia po to, kai išžudoma FTB agento Tomo Louno šeima. O velionio partneriui nelieka nieko kito, tik kersyti. Panasių istorijų mateme devynias galybes. „Partneriai mirti“ išsiskiria nebent tuo, kad kai kurios žiaurios kautynių scenos labiau primeina šiuolaikinį baletą, o ne banalų snukiadaužį, nes autoriams talkino profesionalus choreografas.

Kai pavargsite nuo didelių smurto porcijų, atsipalauiduoti padës romantinę melodramą „**Kazanova**“ (penktadienis, 23.10 val., TV3). Iš kur žmonija bûtu žinojusi apie Don Žuano žygius pranokstančio Kazanovos meilës nuotykius, jeigu didysis Venecijos avantiūristas, save išdidžiai vadinęs pasauly piliečiu, nebûtu jamžinęs tikrų ir tariamų erotinių pergalių knygoje „Mano gyvenimo istorija“? Šios knygos puslapiuose autorius atgyja kaip enciklopedinės išminties galiūnas, filosofas, alchemikas, parapsichologas, aiškiaregys. Ir, žinoma, neprilygstamas visų laikų meilës meno praktikas.

Švedų režisieriaus Lasse Hallstromo Holivude sukurtame filme ši galantiško amžiaus meilų vaidina Heathas Ledgeris. Jo Džakomas Kazanova trokšta rasti moterį, kurią galėtų iš tiesų pamilti, o inkvizicijai atstovaujantis vyskupas Pučis trokšta sugauti Kazanovą ir patupdyti jį už grotų.

Vėlų sekmadienio vakarą (0.15 val., TV3) labai aktualus pasirodys kriminalinės komedijos „**Velnio p tą darbą**“ pavadinimas. Kai kasdienio darbo rutina galutinai išveda iš proto gabų programuotoją Piterį Gibbonsą (aktorius Ronas Livingstonas), vyrukas nusprenzgia gelbtis ir kreipiasi į hipnozés specialistą. Jau kitą dieną Piteris pastebi permanentų. Jam niekur nesinori skubeti, o j boso reikalavimus – paprasčiausiai nusispauti. Kolegoms tai kelia siaubą, tačiau Piteris neišmetamas iš darbo, kaip reikėtų tikėtis. Atvirkščiai, už drąsą apdovanojamas du kartus. Pirmiausia jis pelno žavios barmenės Džoanos (aktorė Jennifer Aniston) simpatiją, o dar vėliau... pakeliamas į aukštesnes pareigas.

Mykolas BAZARAS

Klausome kitaip

Šiais laikais kaip niekad dažnai rinkodara mums siūlo patirti dalyku, su kuriais susiduriame kasdieniniame gyvenime, *kitaip*. Suvedę šį žodelį paieškos sistemoje *google* randame gausybę jau užpatentuotų idėjų: „Žurnalistika kitaip“, „Statom kitaip“, „Matome kitaip“, „Mokomės kitaip“, „Keliauk kitaip“, „Vestuvės kitaip“, „Myliu kitaip“, „Kitaip... Kitaip“... Kitaip tariant, viskas nuo alternatyvios žurnalistikos vertybų atspindėjimo iki tinkleklaraščių, mirgančių idėjomis „Snoro“ kioskelius paversti kebabinėmis. Žinoma, tarp 9 mln. su „kitaip“ siejamų paieškos rezultatų vietą randa ir dar kasdieniškesnio abstraktaus garso meno – muzikos – apraškos: „Ritmas kitaip“ – tai būgnininkų ansamblis iš Šiaulių, „Stipriai kitaip“ – *Suicide DJ's* komanda, „Čiurlionis kitaip“ – koncertų ciklas Druskininkuose, „Tradicija kitaip“ – taip pat Druskininkai, „Muzika kitaip“ – garso įrangos nuoma, vedėjo, *DJ* paslaugos, kompiuterių remontas, „Kitaip“ – vienos iš sostinės muzikinės scenos lyderių debiutinė plokštėlė.

Persikelkime iš virtualios erdvės į... Kauno filharmoniją, kur metų parabagoje klausėmės trijų profesionalių muzikantų – džiazo pianisto Arno Mikalkėno, elektroninės muzikos atlikėjo Aurimo K@ Vilkišiaus ir akademinėje scenoje dažnai matomas pianistės Virginijos Unguraitytės projekto „Išgirsk kitaip“. Trijule atliko stilistines sintezes Modesto Musorgskio „Parodos paveikslėlių“ temą.

Viktor HARTMANN. „Neišsiritusių viščiukų baletas“.

M. Musorgskis kitaip

„Man de javu jus čia matyt“ – žaismingas posakis, vartojamas mums dažnai sutinkant gerai pažįstamą personą. Ko gero, M. Musorgskis (1839–1981), viena ryškiausių figūrų fortepijoninės muzikos pasaulyje, sukūré unikalų fortepijono klasikos standartą „Parodos paveikslėliai“, kuris net po kompozitoriaus mirties madingas ir interpretuojamas Michailo Tušmalovo, Maurice'o Ravelio, Vladimiro Aškenazio „party-tūrose“; siautulinguose „Emerson, Lake & Palmer“, „Mekong Delta“, „Slav de Hren“ roko vakarėliuose; Isao Tomito, „Tangerine Dream“, Amono Tobino elektroninės muzikos lounge'uose; Allynou Fergusonu, Ray'aus Bareto, Hugo Lawsono, Duke'o Ellingtono džiazo gig'uose; galų gale nepakartojamuose Vladimiro Gorovico, Jono Faddiso ar „Glass Duo“ rečitaliuose. Linksmas de javu pojūtis neaplenkia prie „Paveikslėlių“ temomis džeminancių sąrašo pridėjus ir lietuvių atlikėjus „Išgirsk kitaip“. Polifilistinis projektas siekia pateikti „Paveikslėlius“ platesniams klausytojų būriui motyvuodamas tuo, kad „legendinė trijulė „Emerson, Lake & Palmer“ prieš keturias dešimtis metų irodė, jog vienas žymiausiu rusų kompozitoriaus M. Musorgskio kūrinių „Parodos paveikslėliai“ gali įtikti ne tik klasikinės muzikos gurmanams, bet ir progresyvaus roko mylėtojams¹. Ypač džiugu, kad veiksmas vyksta Kaune ir kad lietuvių menininkai nuspindė prisiėti prie tradicijos. Iš esmės tik ir laukiamė dar vieno naujo, drąsaus ir sėkmindo požiūrio į kelių atlikėjų kartų pamėgtą fortepijoninį megahitą, reprezentuojančio mūsų regioną, kūrybinę dvasią ir savitumą. Žymus roko muzikos kritikas Lesteris Bangsas (1972) žurnale „The Rolling Stone“² ką tik išėjus „Pictures at an Exhibition“ albu-mui rašė, kad „EL&P“ tikrai galima pavydėti

„kiauš“, nes jie kiša pirštus prie vieno monumentaliausiu „rimtosios“ muzikos šedevrų, nauodami daug stiprintuvų, elektronikos, pridėdami savo temų plėtojimo, improvizacijų ir net žodžių. Jeigu vargšeliai Musorgskis ar Ravelis išgirstų „EL&P“ versiją, ko gero, sunegaluočių. Irašas prasideda „subachinta“ „Promenados“ tema, kuri buvo atlikta taip, lyg Emersonas kultų vargonus seniausioje Vienos bažnyčioje. „Gnomo“ tema, kuriai pasiekė likti savo vietoje, stai-ga apsireiškia per publikos šūksnius ir švilpimus, grojama melotronu ar pritaikytais vargonais, ar dar kaži kuo, pritariant wah-wah papuoštu Lake'o boso kontrapunktui. Cia straipsnio autorius teigia nebegalės ižvelgti nieko musorgskiško, nes viską paima „EL&P“ vintažinis furoras ir, cituoju, „i terlę gauname visokius „Whizz! Whirr! Whee!“ – tai ausių rėžiantis, sprogstantis, dūzgiantis, kriokiantis elektroninius pamišimas, kuri publika tiesiog dievina kartu su „bliuzo variacijom“, kurias palydi aplodimentų pliūpsniai ir dar daugiau kosminiu pyp-telėjimui“. Galiausiai išrašas vadinas neskoningumo mikstūra, visgi turinčia tikrą rock & roll'o dvasią. Tiesą sakant, kritika niekados nebuvo gailestinga ką tik iškeptiems klasikos perdibiniams ir interpretacijoms. Kai V. Gorovicas pasidarba su M. Musorgskio „Parodos paveikslėliais“, jų labai griežtai sukritikavo muzikantų brolija ir išvadino vandalu (Dubal. D. 1991)³. Na, ko gero, šiandien, kai „EL&P“ yra istorinė roko muzikos klasika, Moogo sintezatoriui jau netoli iki penkiasdešimtmečio, legendiniams Hammondo vargonams tuo bus 60, o Gorovico interpretacijų devalvuoti nesugebėtų net pats Chuckas Norrisas, to laiko kritiniai pasisakymai kelia daug prieštarangų minčių. Bet viena aišku – apie rezonuojančius muzikos kūrinius nuolat kalbama, jie dažnai lyginami dabarties ir istoriniame kontekste, vertinami.

Garsas kitaip

Muzikos klausome ausimis. Garso kokybė ir kiekybė – démesio centre. Reikėtų pripažinti, kad šiandien retai net ir akademiniės muzikos koncertuose apsieinama be īgarsinimo sistemas. Tai veikia naujų elektromechaninių ir elektroninių instrumentų naujojimas, taip pat daugybės koncertinių erdviių, kuriose netinkamos akustinės sąlygos, atsiradimas. Garso technika besidominčiems ne paslaptis, kad natūralaus, akustinio ir amplifikuoto garso derinimas – sudėtinga užduotis. „Išgirsk kitaip“ komanda ši iššūkį priėmė. Aibė mikrofonų, priekinių kolonelių su placiajuosčiais garsiakalbiais ir kita matoma įranga žadėjo tikrą melomano desertą. Deja, nuo pirmų iki paskutinių pasirodymo natū atlikėjų pastangas gerokai temdė iš priekinės īgarsinimo linijos sklidantys garso iškraipymai. Nežinia, ar jie mechaninės kilmės, ar tai signalo perkrova, nepastebėta aktyvi efektų linija, ar „dramblys, užmynęs ant garsininko ausies“.

Nukelta i 25 p.

¹ „Išgirsk kitaip“ – tarp džiazo, klasikos ir elektronikos (2012). Internetinė prieiga: <http://ma.vdu.lt/naujienos/igirsk-kitaip-tarp-dziazo-klasikos-ir-elektronikos> (žiūrėta 2012 12 12).

² Bangs, Lester. (1972). Album reviews. Internetinė prieiga: http://web.archive.org/web/20080917130727/http://www.rollingstone.com/artists/emersonlakepalmer/albums/album/191801/review/5944649/pictures_at_an_exhibition (žiūrėta 2012 12 12).

³ Dubal. D. (1991) *Evenings with Horowitz – A Personal Portrait*. New York: Birch Lane Press.

24 Galerija

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Tapyba be herojaus

„Kompozicija“. 2012 m.

Sausio 11 d. galerijoje „Meno parkas“ atidaryta Viginto Stankaus paroda „Pagrindinis herojus – (ne) žmogus“. Tačiau atrodo, kad ši tapyba apskritai herojaus neturi. Kas yra, pavyzdžiui, žemos herojus arba pagrindinis atostogų veikėjas? Beprasmynė, ir tiek. Kam tos bergždžios pastangos, kam gaišti laiką ieškant to, ko néra ir visiškai netruksta. Panašiai jautiesi ir V. Stankaus parodoje, į kurią taip sklandžiai atveda monochrominės žemos spalvos ir panardina panašios vizualios struktūros blausiu tonu erdvėse. Tiesa, čia eksponuojami įvairių laikotarpinių kūriniai, todėl stilistika šiek tiek skiriasi, bet visi jie jungiasi į labai vienalytę visumą. Keičiausia matyti darbą su 2013-ujų, kurie ką tik atėjo, data. „Tūbelis“ atrodo lyg „sukonstruotas“ iš išspaustų, jau panaudotų dažų tūbelių. Tačiau tai bene vienintelė „metaforizuota“ figūra šioje parodoje. Jausmas keistas, nes susidaro išpūdis, jog ten, kur galėjo pakakti vieno dažų potėpio, dabar „sunaudota“ visa pakuotė. Aiškinti metaforas ir išgalvoti paslėptų prasmį V. Stankaus parodoje tikrai yra iš ko, tačiau neversta, nes to darysti nepataria ir pats autorius. „Abstrakcijos kaip abstrakcijos. Apie jas daug nerašysiu. Jos tam tikru tapymo momentu gimsta, atsitinka, pradeda gyventi“, – teigia tapytojas.

Iš tiesų jo darbuose daugiausia pasakoja potėpiai. Svarbiausią informaciją paliko ranka, grąždžiusi, tepusi, šveitusi, dengusi drobės paviršių. „Kūryba – judėjimas, proceso dalis“, – yra teigės autorius. Drobų paviršius labai nelygus, išmargintas mažučių spalvinių dėmelių, kurios jungiasi į „purviną“ spalvinę gamą, beveik iki pat drobės nugarėlyti dažai kontrastuoja su paliktais jų gurvalais, kai kur drobės tekstūrą pagyvina audinio skiautės (ypač pastebimos „Autoportrete“), kitur prasiviečia ankstesni sluoksniai, ryškesnės koloristikos dėmės. Tačiau tai tik niuansai, o bendras drobių vaizdas labai primena smėliu nubertus betono luitus, išmargintus neperskaitomais slaptais ženklais. Keistas šiurkštus paviršius tarsi saugo išpaustas pašlapnis. Vos vos ryškėjančius žmogiškus pavidalus.

„Tačiau jose (drobėse) man trūksta formos. Reikėjo skubiai ką nors daryti. Taip ir išdrisau, beje, sunkiai, nupiešti žmogutį. Jis man reikalingas kaip

„Užtvara“. 2010-2012 m.

formą, kad nereikėtų galvoti, ką dabar pavaizdavus. Žmogus be vardo, lyties ir t. t. Taip lengviau, nes tada nesuki sau galvos nei dėl formos, nei dėl spalvų: juk gyvenime visokių būna. Ir pats tapymo procesas tampa truputėlį laisvesnis. Tad jeigu nors per milimetrą priartėjau prie tapybos – žmogučiai jau

pasiteisino. Be to, tikiu, kad tai tik kelio atkarpa“, – taip žmogiškuju pavadalų atsradimą savo darbuose nupasakojo V. Stankus. Ir šis artėjimas tapybos link, įveikiant užduotis ir ieškant naujų sprendimų, yra visai suprantamas, nes autorius, nors visą laiką tapę, baigė Kauno dailės akademijos Stiklo ir vitražo katedrą. Gal todėl faktūra – esmingiausias tapybos darbų bruožas. Žmonių figūros – tarsi tarpiniai ženklai, kurių néra vien dekoratyviniai elementai, tačiau nesuteikiai ir jokios konkretios informacijos. Autoriui jie taip ir lieka abstrakcijos, bet su siokiais tokiais vizualiai ypač svarbiais kontūrais. Net tada, kai atsiranda gana tikslios nuorodos, pavyzdžiu, „Samurajų portretai“. Šis didžiulis paveikslas, sudėtas iš skirtingų mažų portretų, primeina koliažą, kuriame galiausiai išryškėja tik vienas objektas. Tokį pat principą regime ir „Eskizuose“, kurių į vieną visumą sukomponuota daugybė, tačiau mes žvelgiame tarsi į vieną didžiulių piešinį.

V. Stankaus parodą papildo ir kompoziciniai medžio darbai. Senos „Durys“, kuriose matyti ir tapybos, ir drožybos ženklų, bei „Užtvara“, sudaryta iš stilizuotų krikštų, galbūt kitokių ritualinių drožinių, saugančių kažkam svarbias teritorijas.

Autorės nuotraukos

„Figūra“. 2012 m.

„Peizažas su šešeliais“. 2012 m.

Klausome kitaip

Atkelta iš 23 p.

Tai nėra retas reiškinys bendrame Lietuvos koncertų su įgarsinimu kontekste, tačiau ši garsimo šaka (angl. *Sonology*) „nemenkesnė“ už bet kurią kitą, tebūnie klasikinės, džiazo ar elektroninės muzikos, ir aukštumų tikrai yra, jas tikimės išgirsti. Tiesa, išrankesni Kauno filharmonijos lankytøjai galbūt ir žino, kuriose vietose garsas atsikleidžia gražiausiomis spalvomis, bet akustika salėje – viena geriausią, kokią turime. Nesiskundžia ja ir užsienio atlikėjai. Galbūt amplitikuoto elektroninio garso integracija į salęs akustiką, o ne bandymas akustinių garsų per kolonėles suniveliuoti su elektroniniu duotu daug kokybiškesnį rezultatą. Tai mums ypač vykusių prieš metus pademonstravo amerikiečių šiuolakinio džiazo atlikėjas Kenas Vandermarkas su savo kvartetu, šiuo požiūriu daug nepalankesnėje erdvėje – Kauno dramos teatro fojė. Idomiausia, kad ansamblis sudėtyje taip pat buvo *lap-top* muzikos atlikėjas, naudojęs *live programming*, *live processing* technikas. Tad klausykime muzikos ausimis.

Scenografija kitaip

Anot projekto autorių, atlikimo „konceptacija“ visualine išraiška koncerto metu apipavidalino šviesos instaliacijos“. Vėlgi roko ar *dancehall* scenoje dūzgės be spalvotų žiburiukų neįsivaizduojamas. Tačiau dūzgiantys šviesos reguliatoriai filharmonijos salėje subtilumo atlikimui nepridėjo. Vizualinė išraiška akademiniéje scenoje nėra tabu, *idea prohibita* ar kažkas nepadoraus. Prisiminkime Josepho Haydno „Atsisveikinimo“ simfoniją (Nr. 45), kuri atliekama žvakų šviesoje. Finaliniame *adagio* kiekvienas atlikėjas užpučia savo žvakę ir palieka sceną. Galų gale lieka du atlikėjai, užgesta žvakė, pabaiga. Taip įvyko kūrinio premjera 1772 m. (Mordden, 1980)⁴. Beje, prieš metus šią simfoniją galėjome nuostabiai atliko Lietuvos kamerinis orkestras su S. Krylovu (ir su visom žvakutėm) toje pačioje filharmonijos salėje. Suprantama, postmodernistiskai žiūrint į klasikos standartus žvakų vašką reikėtų tik ant parketo tept. Tačiau vizualiniuose menuose *led* technologija šiai laikais gali padaryti ir daro stebuklus.

Scenos judešys kitaip

Gera istorija nusipelno būti papasakota iki galo. J. Haydno „Atsisveikinamoji“ buvo parašyta jo partitės patronui – princui Nicolausui Esterhaziui, kartu su dvaro orkestru viesint karališkojoje Esterhazių vasaros rezidencijoje. Daugelis muzikantų buvo priversti palikti savo žmonas namie, Eisenstadtė, o viešnagė užtruko ilgiau, nei planuota. Anksčiau aprašytu subiliu būdu J. Haydnas apie tai užsiminė patronui – užgesus simfonijos atlikimo metu paskutinei žvakei Esterhazis žinią suprato ir paleido orkestrą namo (Mordden)⁵. „Išgirsk kitaip“ turbūt irgi turėjo nepaprastai svarbių įspireigojimų už scenos. Vienas po kito geso prožektoriai, atlikėjai daugybę kartų kildavo nuo kėdžių ir palikdavo sceną, paskui sugriždavo ir sėsdavosi. Galbūt tai irgi svarbus meninės sumanymas, bet palikiame apie tai spręsti istorikams.

Interpretacija kitaip, arba „trijų skirtinį menininkų akimis“

Kažkas yra pasakės, kad meninė meistrystė paseiriškia tada, kai scenoje suderinami nesuderin-

mi dalykai, skirtumai papildo vienas kitą ir galiuojasi jaučiamas vienės. Žiūrovo akimis, „Išgirsk kitaip“ menininkų skirtingumas tiesiog liejosi per kraštus. Atlikėjai praktiškai jo neslepė pasirinkdami dėstyti savo „požiūrių“ po vieną. Tiesa, buvo pora elektronikos interakcijų su fortepijonais, filtrojant ir *loop inant* gyvą garsą, tačiau tai veikiau priminė išraiškos galimybų demonstraciją nei idėją, turinčią kūrinyje savo funkciją.

Daug žadanti ižanginė A. Mikalkėno improvizacija turbūt „pakabino“ ne vieną klausytoją. Išplėtojės „Promenados“ temos motyvą poetizuota 251 harmoninė slinktimi ir guviu kontrapunktu, atlikėjas nulipo nuo scenos... Kiti pasikartoantys pasirodymai nebuvo tokie įtaigūs, tačiau viena variacija paliko labai tvankų įspūdį. Tai buvo vulgarokas netradicinių grojimo fortepijonu technikų bandymas impulsyviai delnais brūzinamomis stygomis ir ant jų mėtomomis bei rezonuoti paliekamomis būgnų lazdelemis. Šioks toks sutrikimas bandant išvengti dangčio ramsčio, kliudžiūsio laisvamaniškai operuoti fortepijonu stygomis, toli gražu nesudarė užbaigtos atlikimo konцепcijos įspūdžio. Kitoks buvo ne taip seniai vykės dviejų pasaulinės klasės improvizatorių, naudojančių netradicines grojimo fortepijonu technikas, pasirodymas Kaune. Festivalyje „Jazz jungtys“ matėme, kaip tyliai apčiupinėdamas stygas ir stuksendamas per deką tarsi aklą, pamėkliška figūra, ieškodama gyvybiškai svarbus garsos šaltinio, prie fortepijonu „priėjė“ Charlesas Gayle’as. Kartais alkūnėmis pasiramščiuodamas į klaviatūrą, kūrė džiazo saskambius taip, kad, reikia pripažinti, nepaliko abejingų. Klausėmės nevaikiška pianistinė technika stebinusio ir nežalingais būdais fortepijoną preparavusio estų pianisto Anto Petto pasirodymo, instrumentą pavertusio neordinarių garsų generatoriumi. Pavyzdžius būtų galima testi – Kauno filharmonijoje kartą jau yra pasirodės amerikiečių kolektivas „The Bowed Piano Ensemble“, dėl kurio naudojamų preparacijos būdų širdies neskauda⁶. Geras pavyzdys užkrečia, tačiau ar kiekvienas bandymas vertas filharmonijos salės? Taip pat natūralu, kad fortepijono „galimybų“ bandymu tema yra jautriausia instrumento derintojams – keblumui nebūtų, jeigu visi „naujumo“ ieškantys atlikėjai tai darytų su savais instrumentais. Arnas stengėsi pademonstruoti, kai kada tai ir pavykdavo, savo improvizacijos galimybes, tačiau trūko požiūrio į patį kūrinį. Kraštinumų nevengė ir projekto idėjos iniciatorė V. Unguraitytė, pasirinkdama „Paveikslėlių“ temas pristatyti su netrumptom pauzem, dažnais nulipimais nuo scenos ir galų gale per mikrofono liniją perleistu drumstu garsu. Tokia kūrinio formos rekonstrukcija vargu ar atsakė į klausimą, kodėl „Paveikslėliai“ yra klasikinės muzikos kūrinys; vargu ar pademonstravo originalią versiją gražiausiomis spalvomis tiek pirmą kartą klausančiajam, tiek šimtaj. Veikiau kilos klausimas: ką norėta išreikšti tokiu klasikinių taisyklių nevaržomu polėkiu originaliam kūrinio tekste? Laisvė – labai sunki atsakomybės našta. Pasirodymo pabaigoje netikėtai įvyko abiejų pianistų „susistikimas prie Didžiųjų Kijovo vartų“. Deja, kažkurių jų truputį pavėlavę, dėl to girdėjome gana natūralų ir nekontroliuojamą *delay* efektą. Jei grotų Pitsburgo, Niujorko ar Kauno simfoninius orkestrus, tokiai interpretacijai būtų prikišta „repeticijų stoka“. Malonų įspūdį paliko Aurimo K@ Vilkišiaus atliktas namų darbas. Pasitelkdamas nešiojamajį kompiuterį, sintezatorius, gyvo garso „apdirbimo“ ir programavimo technikas ir savo vokala, atlikėjas sugebėjo pademonstruoti kone kūrybiškiausią požiūrį į „Paveikslėlius“. Per

porą solo „ižengimų“ K@ atliko elektronikai pri- taikytą „Senosios pilies“ versiją, išradinai panau- dodamas tradicinių tuvių gerklinių dainavimą – chomėjų. Juo pietų Sibire gyvenanti tauta pasakoja epus ir legendas. Taip K@ atskleidė ne vien savo (o gal aparatu) talentą laužyti balso obertonus, bet ir „Senosios pilies“ legendą. Stilingai atliktas „Promenados“ remiksas, ko gero, tapes svarbiausiu pasirodymo akcentu. Išnardindamas „Promenados“ temą iš skirtinį poliritminio grūvo, bo- so ir savaip interpretuotas harmonijos sluoksnių, K@ pademonstravo elektroninės muzikos tech- nikos galimybes, leidžiančias vienam atlikėjui skambėti lyg bendui, ir vertė trypčioti ne vieną klausytoją.

K@aip

Kauno filharmonijoje turėjome progą išgirsti ir išvysti trijų skirtinį menininkų bendrą garsinės saviraiškos galimybų bandymą-demonstraciją „Išgirsk kitaip“. Bet kas buvo kitaip, kai M. Musorgskio temą šimtais būdų jau yra interpretavę įvairiausiu stiliumi ir scenų atlikėjai? Kokiomis subtiliomis meninėmis muzikinės išraiškos priemo- nėmis atskleista kūrinio būtis ir buitis? Ar užtenka tiesiog būti, kad būtume menininkai? Kas žino, gal dabar, kai žaidžiame rinkos ekonomiką, meno kūriniams užtenka tiesiog madingo pavadi- nimo ir pristatymo? I šiuos ir kitus klausimus vi- sujų pirma sau turėtų atsakyti patys atlikimo auto- riai. Kyla mintis, ar nebūtų buvę įdomiai išgirsti šių menininkų interpretacijas iš tikrujų kitaip? Pa- eiliui: iš pradžių puikaus, jau išsiilgtą tradicinio atlikimo, tada improvizuotos muzikos interpreta- cijos ir galų gale – šiandienos garsos technologijos kontekste. Be abejo, tai iš atlikėjų reikalautų išsa- mesnės originalių „Paveikslėlių“ analizės. Tik meistriškai atliekamas savo srities profesionalų darbas gali būti įdomus pačia elementariausia forma. Drąsūs bandymai ir eksperimentai meno sri- tyje būtini ir visada skatintini. Nežengdamis už, kūrėjai niekada nepajustų tos plonytės ribos tarp subtiliausiomis priemonėmis perteikiamuo estetizuo- to kasdieniškumo ir elementariai drebiamo lėkšto vulgarumo, o klausytojai nesuprastų, kad menininkai yra tie patys žmonės ir Sventa Dvasia ne- minta. Taip formuoja atlikimo meno kultūra. Vietas, kurias renkamės tikrovei tarp kultūros ir meno pažinti, kuria mūsų buitis. Paprasta paly- ginti: ar mums patogiau, kai vienoje vietoje mie- game, kitoje prausiamės, trečioje valgome, o dar kitoje bendraujame, ar kai viską darome ten pat? Net jeigu realybėje neturime pasirinkimo, kodėl tokį „komforto erdvį“ nesuteikus daug dvasiš- kesnei – meninei išraiškai? Eksperimentinių erdviių Kaune netrūksta: „Fluxus ministerija“, Rysių muziejaus kiemelis „837“, vis liberalėjanti Mu- zikos akademija, muzikos mokyklos, galybė kavi- nių, užeigų, klubų ir restoranų... Pabaigoje pasi- džiaukime filharmonijos scena, kuri nėra žemo meninio lygio aktų poligonas. Tai vieta, kurioje turėtume išgirsti ir klausytis kitaip.

^{4,5} Mordden, E. (1980) *A Guide to Orchestral Music: The Handbook for Non-Musicians*. New York: Oxford University Press.

⁶ The Bowed Piano Ensemble perform Stephen Scott's Entrada. Internetinė prieiga: <http://youtu.be/14jPvnWhdNM> (žiūrėta 2012 12 12).

26 Kampus

17 d., ketvirtadienį, 18.30 val. Didžiojoje scenoje – Antano Škėmos „Balta drobulė“. Drama. Režisierius Jonas Jurašas. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 30, 40, 60 Lt.

18 d., penktadienį, 18.30 val. premjera! Didžiojoje scenoje – Jez Butterworth „Jeruzalė“. Komedia. Režisierius Rolandas Atkočiūnas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietu kainos – 40, 60, 80 Lt.

19 d., šeštadienį, 12 val. Ilgojoje salėje – Inesos Paliulytės „Anderseno gatvė“. Vienos dalies spektaklis H. Ch. Anderseno biografijos ir pasakų mytvais. Režisierė Inesa Paliulytė. Spektaklio trukmė – 1.20 val. Bilieta kaina – 15 Lt.

19 d., šeštadienį, 19 val. Mažojoje scenoje – Juozas Tumo-Vaižganto „Žemės ar moters“. Komedia. Režisierius Tomas Erbréderis. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 35 Lt.

19 d., šeštadienį, 18.30 val. Didžiojoje scenoje – Eugene Scribe „Priežastys ir pasiekės“. Istorinė komedia. Režisierius Raimundas Banionis. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 30, 40, 60 Lt.

20 d., sekmadienį, 14 val. Didžiojoje scenoje – Inesos Paliulytės „Astrida“. Muzikinis spektaklis vaikams. Režisierė Inesa Paliulytė. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilietu kainos – 15, 20 Lt.

20 d., sekmadienį, 18 val. Rūtos salėje – Yukio Mishimos „Markizé de Sad“. Dviejų dalių ironiška fantazija. Režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 2.45 val. Bilieta kaina – 35 Lt.

22 d., antradienį, 19 val. Mažojoje scenoje – Šolomo Aleichemo „Mendelio milijonai“. Vienos dalies komedia. Režisierius Algimantas Pociūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 25 Lt.

23 d., trečiadienį, 18 val. Rūtos salėje – „Plēsi-kai“. Pagal Friedrichą von Schillerį. Antidekalogas (N-16). Režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilieta kaina – 35 Lt.

23 d., penktadienį, 18 val. Mažojoje scenoje – Juhan Smuul „Svečiuose pas pulkininko našlę“. Vienos dalies anekdotas. Režisierė Danutė Juronytė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 25 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 71) dirba kasdien 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

17 d., ketvirtadienį, 19 val. Aleksej Slapovskij „Nuo raudonos žiurkės iki žalios žvaigždės“. N-16. Režisierius Darius Rabašauskas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilieta kaina – 30 Lt.

19 d., šeštadienį, 18 val. „Su Naujaisiais metais, Ana!“ (N-18). Vienos dalies spektaklis pagal Biljanos Srbjanovič pjesę „Belgrado trilogija“. Režisierius Darius Ramašauskas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilietu kainos – 35, 40 Lt.

20 d., sekmadienį, 12 val. Agnės Dilytės „Kreivos daiktų istorijos“. Spektaklis vaikams. Režisierius Audrius Baniūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieta kaina – 15 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) dirba III–V 15–19 val., VI 15–18 val., VII – valandą prieš spektakli, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt*.

Kauno kamerinis teatras

17 d., ketvirtadienį, 18 val. „Spektaklis po spektaklio“. Monodrama pagal Viljamą Šekspyrą. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietu kainos – 16, 20 Lt.

18 d., penktadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Be galio švelni žmogžudystė“. Dviejų dalių juodoji komedija pagal Rejaus Bredberio kūrybą. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.10 val. Bilietu kainos – 32, 40 Lt.

19 d., šeštadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Kavinė „Pas Blezā“. Pasimatymas po dvidesimties metų. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.45 val. Bilietu kainos – 28, 35 Lt.

20 d., sekmadienį, 18 val. Carole Frechette „Žanas ir Beatričė“. Melo drama. Režisierius Aleksandras Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilietu kainos – 16, 20 Lt.

Teatro kasa (Kęstučio g. 74A) dirba I–V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt* ir *Bilietu pasaulis*.

Kauno valstybinis lėlių teatras

18 d., penktadienį, 18.30 val. „Laimingi žmonės“ pristato spektaklį suaugusiesiems – „Atėjau, pamaciau, negalėjau, arba Visiškas Rudnosiukas“. Vienos dalies absurdo komedija suaugusiesiems. Režisierius Vytautas V. Landsbergis. Vaidina Ainis Storpirštis. Spektaklio trukmė – 1.15 val. Bilieta kaina – 40 Lt. Bilietus platina *Tiketa* ir teatro kasa prieš spektaklį.

19 d., šeštadienį, 12 val. Valerijos ir Stasio Ratkevičių lėlių muziejuje – „Kiškis drąsuolis“. Pagal D. Čiurlionytės pasaką. Nuo 3 m. Režisierius Andrius Žiurauskas. Bilieta kaina – 8 Lt.

19 d., šeštadienį, 18 val. „Laimingi žmonės“ pristato dviejų dalių romantinę komediją „Kitais metais, tuo pačiu metu“. Režisierius Arydas Lebeliūnas. Dailininkas Artūras Šimonis. Vaidina Aldona Bendoriūtė ir Aleksas Kazanėvičius. Bilieta kaina – 53 Lt. Bilietus platina *Tiketa* ir teatro kasa prieš spektaklį.

20 d., sekmadienį, 12 val. „Tigriukas Petrikas“. Ar sunku gyventi, drąsą pametus? Nuo 3 m. Režisierius Algimantas Stankevičius. Bilietu kainos – 8, 10, 12 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 87A) dirba IV–V 11–17 val., VI–VII 10–14 val., tel. 22 16 91. Bilietus taip pat platina *Bilietu pasaulis*.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

17 d., ketvirtadienį, 18 val. „Dulkiai spindesys“. Dviejų dalių šokio spektaklis. Choreografai ir libreto autoriai Dainius Bervingis ir Gintaras Visockis, muzika – Linas Adomaitis, dailininkė Marija Rubavičiūtė. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietu kainos – 15, 30, 45, 50, 100 Lt.

18 d., penktadienį, 18 val. Eltono Džono, Timo Raiso „Aida“. Dviejų dalių miuziklas. Režisierius Vytenis Pauliukaitis, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Adomas Jacobskis, kostiumų dailininkė Aleksandra Jacobskytė, choreografas Arikas Krupas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietu kainos – 20, 30, 50, 60, 100 Lt.

19 d., šeštadienį, 18 val. Johano Šrausto „Šiksnosparnis“. Trijų veiksmų operetė. Režisierius Gintas Žilys, dirigentas Julius Geniušas, dailininkė Jana Malinauskaitė. Spektaklio trukmė – 3.20 val. Bilietu kainos – 15, 30, 45, 50, 100 Lt.

20 d., sekmadienį, 12 val. Zitos Bružaitės „Grybų karas ir taika“. Dviejų veiksmų operėlė-parodiija vaikams ir tėveliams. Režisierius Aidas Giniotis, dirigentas Virgilijus Visockis, dailininkė Ramunė Skrebū-

naitė. Spektaklio trukmė – 1.35 val. Bilietu kainos – 7, 12, 18, 20, 50 Lt.

20 d., sekmadienį, 18 val. Džookino Rosinio „Sevilijos kirpėjas“. Trijų dalių komiška opera. Dirigentas Jonas Janulevičius, režisierius Gintautas Želvys, dailininkė Tatjana Astafjeva (Rusija). Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

23 d., trečiadienį, 17 val. Genadijus Gladkovas „Brėmeno muzikantai“. Dviejų veiksmų miuziklas vaikams ir tėveliams. Režisierius Dmitrij Harchenko (Estija), dirigentas Julius Vilnonis, dailininkė Anne-Mai Heimola (Estija). Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietu kainos – 7, 12, 18, 20, 50 Lt. Skirta vyresnių klasių moksleiviams.

Teatro kasa (Laisvės al. 91) dirba II–VII 11–14, 14.45–18 val., tel. 20 09 33.

20 d., sekmadienį, 14 val. muzikinė popietė visai šeimai „Gyvūnai muzikoje“. Dalyvauja: trombonų kvartetas „Ópera B(r)Ass“, Tomas Karka, Marius Balčytis, Paulius Batvinis, Audrius Stasiulis, Sergėjus Kirsenka (tuba). Programoje: Milton Dietrich „Aštuonkojis“, Camille Saint-Sains „Drambllys“, Gioachino Rossini „Kačių duetas“, Piotr Čaikovskij „Mažų gulbelių šokis“, Jean-Michel Defaye jūros siučia „Ryklys“, Leonard Bernstein elegija „Mippy“, Tauro Adomavicius „Ryto giesmė ir šokis, Nikolaj Rimskij-Korsakov „Kamanės skyridys“, Henry Mancini „Rožinė pantera“, Philip Sousa „Stars and Stripes Forever“, Jack Gale „Tigro regtaijas“. Bilieta kaina – 10 Lt.

Filharmonijos kasa (L. Sapiegos g. 5) dirba II–VII 14–18 val., tel. 20 04 78. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

V. Putvinėliai g. 56 www.kmn.lt

17 d., ketvirtadienį, 17 val. prozininko Petro Venclovo naujo romano „Iš tamso į tamšą“ sutikuvės. Knigos autorių kalbins LRS Kauno skyriaus pirmininkas Vidmantas Kiaušas-Elmiškis, aktorė Kristina Kazakevičiūtė skaitys romano fragmentus, muzikuos Lina Krėptaitė. Iejimas nemokamas.

19 d., šeštadienį, 17 val. koncertas, skirtas Kauno 1-os ir Punsko muzikos mokyklos mokytojo Arnaldo Beinario jubiliejui paminėti, „Dalijantys save nuo abėcėlės lig brandos...“. Dalyvauja – solistai: Giedré Juknevičiūtė (sopranas), Albertas Gražys (akordeonas), Robertas Beinaris (obojas), Gediminas Žukauskas (skrabalai), Raimundas Venslauskas (birbynė), Daiva Batvinskaitė (lamzdelis), Giedrius Plukis (skaitovas); mišrių instrumentų kvartetas: Svetlana Mažeikiénė, Marius Laurynaitis, Arnoldas Beinaris, Darius Stoskeliūnas; liaudies instrumentų klasės mokytojų ansamblis: Lina Murauskienė, Narimantas Murauskas, Evelina Butienė; Kauno 1-os muzikos mokyklos absolventai: Tomas Žukauskas, Gediminas Žukauskas, Giedrius Plukis; mokiniai: Ugnė Stulpinaitė, Ieva Stulpinaitė, Vytautas Oniūnas, Povilas Varnelis, Dovydas Čeponis, Domas Šniurevičius, Justas Stankevičius, Lukas Širmulis, Ana-Karilė Surova, Karolis Mažeika, Justinas Židonis; Punsko muzikos mokyklos mokiniai ir absolventai: Darius Stoskeliūnas, Albertas Šliaužys, Raimundas Venslauskas, Daiva Batvinskaitė, Aleksas Rupinskas, Irma Grigutytė, Daiva Jakubauskaitė, Raimundas Senda, Diana Griškienė, koncertmeisterės: Svetlana Mažeikiénė, V. Striaupaitė-Beinarienė, Areta Beinarietė. Koncertą ves Daiva Batvinskaitė ir Raimundas Venslauskas. Programoje: Pr. Beinario, S. Jonaus, V. Ločerio, V. Striaupaitės-Beinarienės, V. Mikalausko, V. Montvilos, A. Kačanausko, B. Gorbulslio, E. Anusauskaitės, J. Gaižausko, E. Morricone, Dž. Geršvino, Š. Guno, E. Džon, L. Kletsch kūriniai, lietuvių muzikinė folkloras. Lietuvių kompozitorų kūriniai ansambliniams grojimui pritaikė A. Beinaris. Iejimas nemokamas.

19 ir 20 d., šeštadienį ir sekmadienį, 16 val. Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje – varpu muzikos koncertai. Skambės populiaroji muzika. Kariljonų skambinas Julius Vilnonis.

21 d., pirmadienį, 18 val. vakaras „Artistei Rūtai Staliliūnaitei prisiminti“. R. Staliliūnaitė prisiminsim klausydami jaunųjų muzikantų iš Vytauto Didžiojo universiteto Muzikos akademijos: Paulės Galiniénės, Mykolo Bazaro, Julijos Sadaunykaitės, Silvijos Jermakovaitės, Indrės Grušelionytės, Kotrynos Kaklauskaitės; aktoriaus Egidijaus Stanciko minčių ir žiūredami vaizdajuostę su Rūtos mintimis apie kūrybos periodą po darbo teatre. Jėjimas nemokamas.

21 d., pirmadienį, 17.30 val. Rašytojų klubė (K. Sirvydo g. 6, Vilnius) – Petro Venclovo naujos knygos „Iš tamsos į tamsą“ pristatymas. Pokalbyje kartu su knygos autoriumi dalyvaus rašytojai Vytautas Martinkus, Danielius Mušinskas, Renata Serelytė, literatūros kritikas Alfredas Guščius, leidyklos „Versus aureus“ redaktorė Onutė Gudžiūnienė ir kiti. Knygos fragmentus skaitys Kauno kamerinio teatro aktoriė Kristina Kazakevičiūtė.

17 d., ketvirtadienį, 17 val. Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje (Radastų g. 2, 322 kamb.) vyks Edmundo Janušaičio bruko dainų albumo „Tamsa lengva“, skirto R. Kalantai atminti, pristatymas.

23 d., trečiadienį, 17.30 val. Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje (Radastų g. 2, 322 k.) bus pristatomos dvi žymaus vertėjo Vaclovo Šiugždinio versitos knygos: Oskaro Milašiaus „Sutemų dainos“ ir rinktinė „Prancūzų poezija“. Renginyje dalyvaus vertėjas ir redaktorius Petras Kimbrys, Robero Šumano centro vadovė Birutė Strakšienė, vertėjo Vaclovo Šiugždinio duktė Dalia Loreta Šiugždinytė ir anūkė Agnė Arbačiauskienė, aktoriai Giedrius Arbačiauskas ir Dolores Kazragytė, leidyklos „Versus aureus“ projektų vadovė Romualda Brastavičienė, LR Seimo narys ir kultūrologas Algirdas Patackas, rašytojas Robertas Keturakis, leidyklos „Homo liber“ direktorius Vilius Gužauskis, VU Prancūzų filologijos katedros vedėja doc. dr. Genovaitė Dručkutė, renginio vedėja Rimantė Tamoliūnienė.

17 d., ketvirtadienį, 14 val. Kauno aklųjų ir silpnaregių centre (Savanorių pr. 206, II a.) – kauniečio fotomenininko Mindaugo Kavaliausko audiovizuališkės parodos „Ne(pa)matytas gyvenimas. Prie aklųjų“ pristatymas. Parodą matyti padės: autorius, LAB Kauno filialo vedėja Irena Blaževičienė, Kauno P. Daunio aklųjų ir silpnaregių ugdymo centro direktorė Jolina Stuopeliėnė, rašytojas Stasys Babonas, pynimo iš vytelių meistras Virginijus Šlipaitis. Renginį dainomis ir muzika praturtins: dainininkė Ona Matusevičiūtė, moterų vokalinis ansamblis „Credo“ ir Silvija Petkevičiūtė (fortepijonas, mok. Laima Lekaitė).

18 d., penktadienį, 16 val. M. ir K. Petrauskų lietuvių muzikos muziejuje (K. Petrausko g. 31) – Kauno berniukų chorinio dainavimo mokyklos „Varpelis“ mokytojų Rimos Daugėliūnės ir Loretos Karpačienės solinio dainavimo studijos mokiniai koncertas. Koncertmeisterės Roberta Daugėlaitė, Rita Girčienė, Elena Kokštienė. Programoje skambės lietuvių kompozitorų kūriniai. Jėjimas su muziejaus bilietais.

17 d., ketvirtadienį, 18 val. Kauno tautinės kultūros centre (A. Jakšto g. 18) – tapybos mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Prie molberto“: geometriškės formos ir dėmės. Veda dailininkas Gvidas Latakas. Informacija tel. (8 679) 36715.

19 d., šeštadienį, 15 val. KTKC – paskaita „Gimdymo slėpiniai“. Lectorius Aleksandras Žarskus. Susitikimas su doc. Stasiu Šimaiciu – „Antropologinio turinio išlikimo ir dėsningo reliatyvumo klausimas Lietuvos kultūroje“, II d.

21 d., pirmadienį, 18 val. KTKC etninės veiklos studijoje (Kalmiečių g. 180) – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Kūrybos džiaugsmai“. Veda dailininkė Dalia Žiurkelienė. Informacija tel. (8 670) 49904.

22 d., antradienį, 18 val. KTKC – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Vakarojimai seklyčioje“: šaliko vėlimas. Veda Daiva Vainauskienė. Informacija tel. (8 679) 36715.

18 d., penktadienį, 18 val. galerijoje „Ramybė“ (Vytauto g. 35, Palanga) atidaroma plakatų paroda „Kristianija mene“. Paroda veiks iki vasario 15 d.

19 d., šeštadienį, 18 val. koncertų ciklas „Muzikos valanda Vilniaus universiteto Šv. Jonų bažnyčioje“ vargonų ir vokalinės muzikos mylėtojus kviečia į naujosios sakralinės muzikos koncertą, kuriame vargonininkė Jūratė Landsbergytė ir baritonas Danielius Sadauskas pripratis XIX a. pabaigos-XX a. kompozitorų religinių muzikos kūrinius. Koncerto programeje skambės Olivier Messiaeno „Subtilité des Corps Glorieux“, Česlovo Sasnausko Fuga „Kyrie de Angelis“, O. Messiaeno dvi simfoninės meditacijos iš ciklo „L'Ascension“: I. Majesté du Christ demandant sa gloire a son Pére“, II. „Alleluias sereins d'une ame qui désire le ciel“, Jono Tamulionio „Malda“, Maxo Regerio Choralinė fantazija „Ein feste Burg ist unser Gott“ bei lietuvių kompozitorų religinių giesmės. Bilietai parduodami prieš koncertą renginio vietoje. Bilietai kaina – 15 Lt, moksleiviams, studentams, neigaliusiemis ir senjoram su pažymėjimais – 10 Lt.

17 d., ketvirtadienį, 16 val. Panemunės bibliotekoje (Vaidilos g. 27) – tautodailininkės Dalios Kerpauskienės tekstilių gobelenų parodos atidarymas ir knygos „Spalva ir žodis“ sutiktuvės. Dalyvaus autorės Dalia Kerpauskienė, Dalia Poškinė, dailininkas Andrius Valius, rašytojas Laimonas Inis, LUMA narės, Panemunės bendruomenės nariai.

Kauno m. savivaldybės V. Kudirkos viešosios bibliotekos „Berželio“ padalinyje (Taikos pr. 113b) iki **vasario 11 d.** veikia Kauno kolegijos Justino Vienaižinskio menų fakulteto lektorės Birutės Šležienės fotografikos darbų paroda.

Nuo sausio 9 d. Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje (V. Putvinskio g. 55, Kaunas) lankytojai audiogidų pagalba galės klausytis individualaus pasakojimo apie M. K. Čiurlionio kūrinius. Muziejus iki **vasario 10 d.** kviečia pasinaudoti šia paslauga už simbolinį 1 Lt mokestį. Už aparatą teks palikti 20 Lt užstatą. Kol kas paslauga teikiama tik lietuvių kalba.

Nacionalinės dailės galerijos auditorijoje (Konstitucijos pr. 22, Vilnius) prasideda filmų programa, plačiau atskleisianti šiuo metu NDG eksponuojamas tarptautinės parodos „Apie praeivius ir kaimynus“ kontekstą. Seansuose bus galima išsamiai susipažinti su parodoje dalyvaujančių Gilberto ir George'o, Gino de Dominicio, Tehching Hsieh, Bas Jan Aderio, Marinosa Abramovič ir Ulay kūryba. Visi filmai – su lietuviškais titrais.

Pirmasis programos filmas – **17 d., ketvirtadienį, 18 val.** Gerry Schum „Identifikacijos“, 1970 m. (36 min.).

Nuoširdžiai liūdime kartu su artimaisiais dėl mūsų bičiulio, poeto Stasio STACEVIČIAUS mirties.
Nemuniečiai

Nuoširdžiai užjaučiame poetą ir vertėją Vyta Deksnį dėl mylimo Tėvo mirties.
Lietuvos rašytojų sąjunga

Skaudžią netekties valandą nuoširdžiai užjaučiame Vyta Deksnį dėl mylimo Tėvo mirties.
Nemuniečiai

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.

Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: <http://www.nemunas.net>

Indeksas 0079

Steigėjas ir leidėjas — Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1000

Rankraščių nerecenzuojame ir negražiname.

Vyriausiasis redaktorius

Viktoras Rudžianskas –

tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255

Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja – Gražina Viktorija Petrošienė

tel.: (8-37) 322266

Referentė – Aurina Venislovaitė –

tel. (8-37) 322244

Naujinė redaktoriai:

Audronė Meškauskaitė –

tel. (8-37) 322251, (8-615) 24983

Andrius Jakučiūnas –

tel. (8-611) 98945,

el. paštas: jakuciunas@gmail.com

Maketuotojas – Juozas Pužauskas –

tel. (8-656) 38529

Buhalterė – Irena Kavaliauskienė –

tel. (8-37) 322235, (8-656) 41705

Talkininkai:

Jurga Tumasonytė,

Aldona Žemaitytė,

Romualdas Rakauskas,

Eugenija Žakienė,

Gediminas Jankauskas,

Gediminas Jankus,

Zenonas Baltrušis,

Lina Navickaitė.

Rėmėjai:

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS RĒMIMO
FONDAS

SPAUDOS, RADIVO IR
TELEVIZIJOS RĒMIMO
FONDAS

„Nemuno“ sąskaitos AB banke „Swedbank“:
LT 14730001002256121 — einamoji sąskaita;
LT 09730001002230312 — biudžetinė sąskaita;
LT 757300010034284035 — valiutinė sąskaita.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 9 Lt

Prenumerata priimama

visuose pašto skyriuose,

internetu www.post.lt ir www.prenumerata.lt

arba redakcijoje

„Pakrantė“

Sausio 18 d. „Žalgirio“ arenėje atidaroma menininko Eugenijaus VARKULEVIČIAUS-VARKALIO tapybos paroda „Peizažas“.

Menotyrininkė Kristina Budrytė-Genevičė apie E. Varkulevičiaus kūrybą:

„Visa tapybos ekspozicija – tai Varkalio praėjusių metų (2011-2012) pamatyti vaizdai, kelionės, netikėtai atsiradusios mintys ir iš to gimę darbai. Pats autorius kūrinius vadina peizažais, kuriuos norėtų detalizuoti mėnesiais arba paminti kokią konkretių vietą: Čepkelių raistas, Nendrynas, Panemunė, Nemunas ar pan. Menininkas nuolat keliauja, turi savo takus, einančius panemune arba Nemuno ir Neris santaka, todėl tas tikslumas tokis svarbus. Tačiau vargu ar atidžiai žvalgydamiesi po parodą surasime peizažą arba tikrovišką konkretų motyvą. Veikiau tai iš kasdienos minčių kuriami nekasdieniai abstraktūs kosmoso fragmentai, imituojantys begalybę ar žmogui nesuvokiamus dydžius.

Įdomiausia, kad tapytojas visa tai igyvendina vaizduojamas takų paviršių drobėje. Tokiu būdu kolorito ir perspektivos simbiozė negrižtamai ir efektingai išmontuoja ma. Drobės paviršius išsilaisvinės ir tarsi oras ar vanduo priima viską, ką menininkas sutelkia ties juo: akriliniai dažai srūva ir teka įvairiomis kryptimis, bet ne chaotiškai, o pagal fizikinius dėsnius, kurie gamtoje sukuria neapsakomą grožį. Stengiamasi, kad liejamos démés nesusilietu, o jungtusi specialia gija, autorius ranka vedžiojama linija. Tekančios, vinguriuojančios, niekada nekampuotos linijos pereina į plačius išsiliejimus ir vėl grįžta į panašų būvę.

Anot dailininko, tokiomis amorfiniemis, keistomis formomis galima išreikšti viską, ką įmanoma pastebeti aplinkui, ir figūra čia nebūtina... Erdviniai santykiai šiose plokštumose taip pat sunkiai išvaidyti, „nėra nei viršaus, nei apačios, jokių horizontų“. Autorius kartais sąmoningai pasirašo dviejose paveiksllo pusėse – ne tam, kad sumaišytų žiūrėjimo kryptis ar rakursus, bet kad išlaisvintų žiūréjimą, suteiktų galimybę rastis daugybei matymo ir pamatymo būdų.

Stebint kūrinius galima sakyti, kad reprezentuoti ilgą realybės tarpsnį dailininkas ēmési tarsi spręsdamas vizualinių galvosūkių. Itrauktam jo žiūrovui lieka išlaikyti budrū žvilgsni ir pasinerti į šios kūrybos viliones.“

